

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΚΓ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

**Ο ΤΕΚΜΑΡΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ
(ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ) ΩΣ ΜΕΣΟ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ
ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ**

**Επιβλέπουσα:
ΛΙΑΔΗ ΜΑΡΙΑ**

**Σπουδάστρια:
ΑΥΓΕΡΗ ANNA**

ΑΘΗΝΑ – 2015

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω ιδιαίτερες ευχαριστίες στην επιβλέπουσά μου, κα Λιαδή Μαρία για όλες τις πολύτιμες συμβουλές και την καθοδήγηση καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας, καθώς επίσης και για την άψογη συνεργασία μας.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κα Μαυρίδου Χαρά, Προϊστάμενη της Διεύθυνσης Φορολογικής Συμμόρφωσης της Γ.Γ.Δ.Ε. καθώς επίσης και όλους τους υπαλλήλους των Δ.Ο.Υ. για τις σημαντικές πληροφορίες που μου παρείχαν κατά τη διεξαγωγή της έρευνας για τις πρακτικές των αρμόδιων υπαλλήλων κατά το χειρισμό των αιτήσεων αμφισβήτησης των τεκμηρίων.

Τέλος, ευχαριστώ από καρδιάς τους δικούς μου ανθρώπους για την αμέριστη συμπαράστασή τους τα τελευταία δύο χρόνια, και όχι μόνο.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, καθώς στερεί πολύτιμα έσοδα από το κράτος, ενώ παράλληλα δημιουργεί κοινωνικές ανισότητες. Προκειμένου να αποτραπεί η φοροδιαφυγή των φυσικών προσώπων, στο άρθρο 31 του Κ.Φ.Ε. προβλέπεται ένας εναλλακτικός τρόπος υπολογισμού του εισοδήματος με βάση τις αντικειμενικές δαπάνες διαβίωσης.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναδείξει τη συνταγματική βάση της φορολόγησης με τη βοήθεια τεκμηρίων και την προβληματική εφαρμογή της μεθόδου αυτής σε μια σειρά από ζητήματα, όπως είναι η φορολόγηση βάσει τεκμηρίων των κατοίκων του εξωτερικού, οι πρακτικές των αρμόδιων υπαλλήλων κατά την εξέταση των αιτήσεων αμφισβήτησης των τεκμηρίων καθώς και η θέσπισή τους ως εισοδηματικός περιορισμός στην παροχή κοινωνικών επιδομάτων. Τα παραπάνω ζητήματα εξετάζονται υπό το πρίσμα της αρχής της φορολογικής ισότητας και της χρηστής διοίκησης. Παρατηρείται ότι στην πράξη δημιουργούνται άμεσες και έμμεσες διακρίσεις τόσο κατά την εξέταση των αιτήσεων αμφισβήτησης όσο και κατά την παροχή κοινωνικών επιδομάτων, οι οποίες αντιτίθενται στις προαναφερθείσες αρχές. Τέλος, λόγω της ανωτέρω προβληματικής εφαρμογής, εξάγονται τα σχετικά συμπεράσματα και διατυπώνονται προτάσεις για τη διευθέτηση των αδικιών που δημιουργούνται.

Λέξεις κλειδιά: Φοροδιαφυγή, φορολογία εισοδήματος, φορολογική ισότητα, χρηστή διοίκηση, αντικειμενικές δαπάνες διαβίωσης, τεκμαρτό εισόδημα, κάτοικος εξωτερικού, μαχητά – αμάχητα τεκμήρια, Συνταγματικότητα τεκμηρίων, δικαστική προστασία, κοινωνικά επιδόματα .

ABSTRACT

Tax evasion is one of the greatest problems that Greece faces, mostly because of the fact that our country deprives of valuable income, as well as social inequalities are created. In order to prevent tax evasion of individuals, an alternative way of income calculation, based on objective living costs, is established in article 31 of the Greek Income Tax Code.

The current study aims to highlight the constitutional basis of presumption taxation, as well as the problematic implementation of this method on a number of issues, such as presumptive based taxation of foreign residents, the practices of the responsible officials while examining dispute applications concerning living presumptions, as well as their establishment as an income constraint in the provision of social benefits. The aforementioned issues are examined in view of the principles of tax equity and good administration. It is observed that in practice, direct and indirect discrimination is created both while examining dispute applications and while providing social benefits. This discrimination is opposed to the above mentioned principles. Finally, certain recommendations are made in order to settle the injustice created.

Key words: Tax evasion, income taxation, tax equality, good administration, objective living costs, presumptive income, foreign resident, rebuttable – irrebuttable presumptions, Constitutionality of presumptions, judicial protection, social benefits.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ	14
1.1 Φορολογική Πολιτική και Οικονομική Ανάπτυξη	14
1.2 Γενικές Αρχές Φορολογικού Δικαίου.....	15
1.2.1 Η Αρχή της νομιμότητας του φόρου.....	15
1.2.2 Η Αρχή της καθολικότητας του φόρου και της φορολογικής ισότητας.....	16
1.2.3 Αρχή της χρηστής διοίκησης και της καλής πίστης.....	17
1.3 Διάκριση πραγματικού – τεκμαρτού εισοδήματος	18
1.3.1 Πραγματικό Εισόδημα	18
1.3.2 Τεκμαρτό Εισόδημα.....	19
1.4 Γενικά για τα τεκμήρια	20
1.4.1 Θέσπιση των τεκμηρίων ως μέσο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής.....	21
1.4.2 Συνταγματικότητα τεκμηρίων.....	22
1.4.3 Συνοπτική επισκόπηση αλλοδαπού δικαίου.....	24
1.5 Ιστορική αναδρομή στα τεκμήρια διαβίωσης.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ – ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.....	28
2.1 Φορολογικές Διατάξεις.....	28
2.1.1 Ετήσια αντικειμενική δαπάνη του φορολογούμενου	28
2.1.2 Ετήσια αντικειμενική δαπάνη Κύριας και Δευτερεύουσας κατοικίας.....	29
2.1.3 Ετήσια αντικειμενική δαπάνη Ε.Ι.Χ.....	31
2.1.4 Ετήσια αντικειμενική δαπάνη για ιδιωτικά σχολεία και οικιακούς βοηθούς	32

2.1.5	Ετήσια αντικειμενική δαπάνη για σκάφη αναψυχής ιδιωτικής χρήσης, αεροσκάφη, ελικόπτερα και ανεμόπτερα	33
2.1.6	Ετήσια αντικειμενική δαπάνη για εξωτερική δεξαμενή κολύμβησης	35
2.2	Μη εφαρμογή των αντικειμενικών δαπανών και υπηρεσιών	35
2.3	Φορολόγηση κατοίκων εξωτερικού βάσει αντικειμενικών δαπανών διαβίωσης .	37
2.3.1	Φορολογικός κάτοικος ημεδαπής και αλλοδαπής.....	37
2.3.2	Διαχρονική εξέλιξη φορολογικής μεταχείρισης κατοίκων εξωτερικού.....	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ.....		42
3.1	Συνταγματικότητα μαχητών τεκμηρίων	42
3.2	Διαδικασία αμφισβήτησης.....	45
3.3	Πρακτικές αρμόδιων υπαλλήλων	47
3.3.1	Αριθμός αιτήσεων	47
3.3.2	Διαχείριση αιτήσεων αμφισβήτησης.....	48
3.3.3	Συμπεράσματα μελέτης περίπτωσης.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ.....		53
4.1	Κοινωνικό μέρος.....	53
4.2	Επίδομα τέκνων	55
4.3	Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο Δ.Ε.Η.....	56
4.4	Φοιτητικό στεγαστικό επίδομα και σχολικό επίδομα	56
4.5	Επίδομα μακροχρόνια ανέργων και προγράμματα κοινωφελούς εργασίας του ΟΑΕΔ.....	57
4.6	Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και παροχές του νόμου για την ανθρωπιστική κρίση (Ν. 4320/2015)	57
4.7	Γενικές παρατηρήσεις.....	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....		60
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....		65
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ		74

Συνέντευξη: Δ.Ο.Υ. Αγίων Αναργύρων	74
Συνέντευξη: Δ.Ο.Υ. ΙΓ΄ Αθηνών	78
Συνέντευξη: Δ.Ο.Υ. Νίκαιας	80
Συνέντευξη: Δ.Ο.Υ. Χολαργού.....	82
Συνέντευξη: Δ.Ο.Υ. Α΄ Περιστερίου.....	85
Συνέντευξη: Διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης – Γ.Γ.Δ.Ε.....	88

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ - ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ	ΑΝΑΛΥΣΗ ΟΡΟΥ
A.E.	Ανώνυμη Εταιρία
A.K.	Αστικός Κώδικας
A.N.	Αναγκαστικός Νόμος
Αρ.	Άρθρο
Γ.Γ.Δ.Ε.	Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων
Δ.Ο.Υ.	Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών
ΔΠρΑθ	Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών
ΔΠΡΘεσ/κης	Διοικητικό Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
Ε.Δ.Α.Δ.	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων
Ε.Ε.	Ετερόρρυθμη Εταιρία
Ε.Ι.Χ.	Επιβατικό Ιδιωτικής Χρήσης
Ε.Π.Ε.	Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Εδ.	Εδάφιο
Κ.ε.	Κυβικά εκατοστά

Κ.Ο.Τ.	Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο
Κ.Φ.Ε.	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
ΚΕ.Π.Ε.	Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
Ν.	Νόμος
Ν.Δ.	Νομοθετικό Διάταγμα
Ο.Α.Ε.Δ.	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
Ο.Ε.	Ομόρρυθμη Εταιρία
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Παρ.	Παράγραφος
Περ.	Περίπτωση
Σ.τ.Ε.	Συμβούλιο της Επικρατείας
Σελ.	Σελίδα-ες
Τ.μ.	Τετραγωνικά μέτρα
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
Φ.Ε.Φ.Π.	Φόρος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η φοροδιαφυγή αποτελεί εδώ και πολλά χρόνια ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια για την αύξηση των φορολογικών εσόδων του κράτους και κατά συνέπεια για την οικονομική του ανάπτυξη. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που εμφανίζεται στα περισσότερα κράτη του κόσμου και θα πρέπει να αντιμετωπίζεται τόσο για οικονομικούς όσο και για κοινωνικούς λόγους.

Από οικονομικής άποψης, φοροδιαφυγή είναι η εκ μέρους των φορολογούμενων παράνομη στέρηση εσόδων από το κράτος μέσω της απόκρυψης του πραγματικού εισοδήματος. Από κοινωνικής άποψης, βασική συνέπεια της φοροδιαφυγής είναι η δημιουργία ανισοτήτων μεταξύ των πολιτών, δεδομένου ότι συγκεκριμένες κατηγορίες επαγγελματιών μπορούν να φοροδιαφεύγουν ευκολότερα από κάποιες άλλες. Ως εκ τούτου, οι φόροι γίνονται επαχθέστεροι για τους συνεπείς φορολογούμενους λόγω της υστέρησης δημοσίων εσόδων, υστέρηση η οποία συνήθως καλύπτεται από τους μη φοροδιαφεύγοντες.

Ο έλληνας νομοθέτης, προκειμένου να αποτρέψει τη φοροδιαφυγή των φυσικών προσώπων, προέβη σε έναν εναλλακτικό τρόπο υπολογισμού της ελάχιστης φορολογίας, ο οποίος περιλαμβάνει τόσο τις αντικειμενικές δαπάνες και υπηρεσίες όσο και τις δαπάνες απόκτησης περιουσιακών στοιχείων («πόθεν έσχες»). Ο φορολογούμενος, που υπόκειται σε φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων στην Ελλάδα, υπόκειται σε εναλλακτική φορολογία σε περίπτωση που το άθροισμα από τις παραπάνω δαπάνες είναι μεγαλύτερο από το πραγματικό του εισόδημα.

Η παρούσα εργασία με τίτλο «Ο τεκμαρτός προσδιορισμός του εισοδήματος (τεκμήρια διαβίωσης) ως μέσο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής» εκπονήθηκε στο πλαίσιο της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης. Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να διερευνηθεί σε βάθος ο τρόπος, με τον οποίο ο τεκμαρτός προσδιορισμός του εισοδήματος δύναται να συμβάλλει στην εξεύρεση μη εμφανούς φορολογητέας ύλης. Βασικός στόχος που τέθηκε σε πρώτο στάδιο, ήταν μέσω της αναζήτησης έγκυρων βιβλιογραφικών αναφορών και αρθρογραφίας, να διερευνηθούν οι λόγοι εκείνοι που οδήγησαν το νομοθέτη στη θέσπιση των τεκμηρίων ως μέσου καταπολέμησης της φοροδιαφυγής. Περαιτέρω, λόγω της έντονης συζήτησης που έχει προκληθεί στην ελληνική νομολογία περί συνταγματικότητας των τεκμηρίων

διαβίωσης, αποτυπώνονται τόσο οι απόψεις εκείνες που υπεραμύνονται της συνταγματικότητας των τεκμηρίων, όσο και εκείνες που υποστηρίζουν το αντίθετο.

Όσον αφορά τη δομή της εργασίας, εξαιρουμένων της εισαγωγής και του epilόγου, αυτή διαρθρώνεται σε πέντε βασικά κεφάλαια.

Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναφορά στην αρχή της νομιμότητας του φόρου και της φορολογικής ισότητας, αρχές γύρω από τις οποίες έχει προκληθεί η προαναφερθείσα συζήτηση στην ελληνική νομολογία, ενώ παρουσιάζονται αμφότερα τα επιχειρήματα υπέρ και κατά της συνταγματικότητας των τεκμηρίων ως προς τις συγκεκριμένες αρχές. Στη συνέχεια, διακρίνονται οι έννοιες πραγματικού και τεκμαρτού εισοδήματος, καθώς επίσης γίνεται μία σύντομη ιστορική αναδρομή στα τεκμήρια διαβίωσης, από το 1953 οπότε θεσπίστηκαν για πρώτη φορά μέχρι και σήμερα όπως παρουσιάζονται στον Κ.Φ.Ε. ως αντικειμενικές δαπάνες και υπηρεσίες.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφονται οι διατάξεις του Κ.Φ.Ε. που αφορούν τις αντικειμενικές δαπάνες και υπηρεσίες. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην φορολογική αντιμετώπιση των κατοίκων του εξωτερικού για αντικειμενικές δαπάνες και υπηρεσίες που προκύπτουν στην Ελλάδα. Το εν λόγω ζήτημα δεν απασχόλησε εξ αρχής τον Έλληνα νομοθέτη αφού ουσιαστικά από το 2011 και έπειτα εμφανίστηκαν οι πρώτες ρυθμίσεις, με τις οποίες επιχειρήθηκε να διορθωθούν οι αδικίες των προηγούμενων ετών. Αρχικά αποσαφηνίζεται η έννοια της φορολογικής κατοικίας και στη συνέχεια αναφέρονται οι νομοθετικές ρυθμίσεις που επέφεραν τις σημαντικότερες αλλαγές στο συγκεκριμένο ζήτημα.

Στο τρίτο κεφάλαιο, δεδομένου ότι τα τεκμήρια είναι μαχητά, εξετάζονται οι περιπτώσεις που προβλέπονται για την αμφισβήτηση των τεκμηρίων καθώς και οι πρακτικές των αρμόδιων υπαλλήλων κατά τη διαχείριση των αιτήσεων αμφισβήτησης. Αρχικά μελετάται η συνταγματικότητα των αμάχητων τεκμηρίων με βάση τις απόψεις που διατυπώθηκαν τόσο στα Διοικητικά Πρωτοδικεία όσο και στο Σ.τ.Ε. αλλά και στο Ε.Δ.Α.Δ. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι σχετικές διατάξεις του Κ.Φ.Ε. και τέλος μελετώνται οι πρακτικές των αρμόδιων υπαλλήλων κατά την αντιμετώπιση των αιτήσεων αμφισβήτησης. Προκειμένου να διαπιστωθούν οι σχετικές πρακτικές, πραγματοποιήθηκε πρωτογενής έρευνα σε πέντε Δ.Ο.Υ. Η επιλογή των εν λόγω υπηρεσιών έγινε με κριτήριο το προάστιο της Αθήνας, στο οποίο βρίσκονται. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν τρεις Δ.Ο.Υ. των δυτικών προαστίων, περιοχές οι οποίες επλήγησαν περισσότερο από την οικονομική κρίση και όπως ήταν αναμενόμενο θα

είχαν μεγαλύτερο αριθμό αιτήσεων αμφισβήτησης. Επιπλέον, επιλέχθηκε μία Δ.Ο.Υ. του κεντρικού τομέα Αθηνών και μία των βορείων προαστίων με σκοπό να μελετηθούν τα αποτελέσματα συγκριτικά με αυτά των Δ.Ο.Υ. των δυτικών προαστίων. Βασική υπόθεση εργασίας που γίνεται σε αυτό το κεφάλαιο είναι να διαπιστωθεί κατά πόσο οι πρακτικές αυτές εξυπηρετούν την αρχή της ίσης φορολογικής μεταχείρισης των πολιτών.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται η χρήση των τεκμηρίων σε περιπτώσεις διαφορετικές από αυτές του καθορισμού του επιβαλλόμενου φόρου, όπως είναι αυτές της χορήγησης επιδομάτων. Εν προκειμένω, παρουσιάζονται συγκεκριμένες κοινωνικές παροχές, των οποίων ο εισοδηματικός περιορισμός περιλαμβάνει τόσο το δηλωθέν όσο και το τεκμαρτό εισόδημα. Τα επιδόματα αυτά παρουσιάζονται σε αντιδιαστολή με τις πρόσφατες παροχές που προβλέπονται στο νόμο για την ανθρωπιστική κρίση, ενώ παρατίθενται και σχετικά παραδείγματα προκειμένου να διαπιστωθεί ο τρόπος με τον οποίο αποκλείονται από την παροχή συγκεκριμένων επιδομάτων άτομα με πολύ χαμηλά δηλωθέντα εισοδήματα.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο εξάγονται βασικά συμπεράσματα που προέκυψαν τόσο από τη βιβλιογραφική όσο και από την πρωτογενή έρευνα, ενώ παρατίθενται ορισμένες προτάσεις που αξιοποιούν αυτά τα συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

1.1 Φορολογική Πολιτική και Οικονομική Ανάπτυξη

Βασικό αντικείμενο της φορολογικής πολιτικής είναι η διαμόρφωση και η πρόβλεψη των κρατικών εσόδων μέσω των υποχρεωτικών φόρων που επιβάλλονται στα φυσικά και στα νομικά πρόσωπα. Τα φορολογικά αυτά έσοδα, τα οποία προέρχονται από την επιβολή είτε άμεσων είτε έμμεσων φόρων, αποτελούν στη σύγχρονη οικονομία τη σημαντικότερη πηγή δημοσίων εσόδων.

Πιο συγκεκριμένα, η φορολογική πολιτική αποσκοπεί στη βέλτιστη ανακατανομή των διαθέσιμων πόρων και κατά συνέπεια στη μείωση των ανισοτήτων στο εισόδημα και τον πλούτο, στην αύξηση των κρατικών εσόδων, στην ενθάρρυνση της αποταμίευσης και των επενδύσεων, στην επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης, στη σταθερότητα των τιμών και στη λειτουργία ως μηχανισμός ελέγχου.

Η φορολογική πολιτική μίας χώρας επηρεάζει το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης μέσω της επίδρασης που ασκούν τα φορολογικά έσοδα στις δημόσιες δαπάνες και ιδιαίτερα σε αυτές που γίνονται για έργα υποδομής. Επιπροσθέτως, επιμέρους φορολογικές ρυθμίσεις, όπως είναι η έκπτωση από το φορολογητέο εισόδημα και η παροχή φορολογικών κινήτρων στις επιχειρήσεις, μπορούν να επιδράσουν θετικά στην οικονομική ανάπτυξη μίας χώρας (Τάτσος, 2012). Οι εν λόγω ρυθμίσεις επιδιώκουν την ελαχιστοποίηση των στρεβλώσεων της αγοράς αλλά και τη δημιουργία όσο το δυνατόν λιγότερων εμποδίων στην ανάπτυξη των επενδύσεων, της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και σε όλες τις άλλες κινητήριες δυνάμεις της οικονομικής ανάπτυξης.

Όσον αφορά το ελληνικό φορολογικό σύστημα, από άποψης σύνθεσης εσόδων στηρίζεται κυρίως στην έμμεση φορολογία και όχι στην άμεση για την άντληση των πόρων που χρειάζεται για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων του. Εκ πρώτης όψεως, το γεγονός αυτό είναι καθοριστικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη. Ωστόσο, η υστέρηση της άμεσης φορολογίας, η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη

φοροδιαφυγή δύναται να οδηγήσει σε επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης (Ράπανος και Καπλάνογλου, 2014).

1.2 Γενικές Αρχές Φορολογικού Δικαίου

Στην Ελλάδα, όπως και σε όλα τα ανεπτυγμένα κράτη, η επιβολή των φορολογικών βαρών γίνεται με βάση συγκεκριμένους κανόνες θεσπισμένους από την πολιτεία, οι οποίοι και διέπουν τη φορολογική πολιτική της χώρας. Οι κανόνες αυτοί διακρίνονται σε:

- ✓ Ταμειευτικούς Κανόνες (παραγωγικότητας και ελαστικότητας του φόρου)
- ✓ Διοικητικούς Κανόνες (κανόνας βεβαιότητας και σταθερότητας του φόρου)
- ✓ Οικονομικοί Κανόνες (κανόνας διαχωρισμού και διακριτικής επιβολής του φόρου στο κεφάλαιο και στα εισοδήματα) και
- ✓ Κανόνες Δικαιοσύνης (αρχή της νομιμότητας του φόρου, αρχή της φορολογικής ισότητας και αρχή της χρηστής διοίκησης¹) (Τότσης, 2008).

Παρακάτω γίνεται μία σύντομη αναφορά στους Κανόνες Δικαιοσύνης, οι οποίοι ουσιαστικά αποτελούν ένα σύνολο από εγγυήσεις για τον φορολογούμενο απέναντι σε τυχόν αυθαιρεσίες του κράτους.

1.2.1 Η Αρχή της νομιμότητας του φόρου

Η Αρχή της νομιμότητας του φόρου θεμελιώνεται στο άρθρο 78§1 του Συντάγματος². Με την εν λόγω αρχή απαιτείται για την επιβολή και την είσπραξη φόρου, η ύπαρξη τυπικού νόμου ο οποίος θα καθορίζει τα ουσιώδη στοιχεία του φόρου,

¹ Η αρχή της χρηστής διοίκησης, αν και δεν αποτελεί θεμελιώδη αρχή ειδικά του φορολογικού δικαίου, παρουσιάζεται στην παρούσα ενότητα δεδομένου ότι αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν τη δημόσια διοίκηση εν γένει.

² Άρθρο 78§1 του Συντάγματος: «Κανένας φόρος δεν επιβάλλεται ούτε εισπράττεται χωρίς τυπικό νόμο που καθορίζει το υποκείμενο της φορολογίας και το εισόδημα, το είδος της περιουσίας, τις δαπάνες και τις συναλλαγές ή τις κατηγορίες τους στις οποίες αναφέρεται ο φόρος».

ήτοι: το υποκείμενο, το αντικείμενο του φόρου, το φορολογικό συντελεστή καθώς και τις φορολογικές απαλλαγές ή εξαιρέσεις (Φινοκαλιώτης, 2014).

Έτσι, σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε., υποκείμενα του φόρου όσον αφορά τα φυσικά πρόσωπα, είναι όσοι αποκτούν εισόδημα στην Ελλάδα, ή όσοι έχουν κατοικία ή τη συνήθη διαμονή στην Ελλάδα για τα εισοδήματα που απέκτησαν στην ημεδαπή ή στην αλλοδαπή. Όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα ως υποκείμενα του φόρου, αυτά ορίζονται στο αρ. 45 του Κ.Φ.Ε³.

Το αντικείμενο του φόρου σύμφωνα με το αρ. 78§1 του Συντάγματος μπορεί να είναι το εισόδημα, η δαπάνη, η περιουσία και οι συναλλαγές. Στο αρ. 3 του Κ.Φ.Ε. ορίζεται το αντικείμενο του φόρου εισοδήματος των φυσικών προσώπων⁴ το οποίο και εξειδικεύεται στο αρ. 5 του εν λόγω Κώδικα.

Τέλος, όσον αφορά τον φορολογικό συντελεστή, καθορίζεται τόσο στο αρ. 15 για τα εισοδήματα από μισθωτή εργασία και συντάξεις όσο και στο αρ. 29 του Κ.Φ.Ε για τα εισοδήματα από επιχειρηματική δραστηριότητα. Και στα δύο αυτά άρθρα προβλέπεται κλιμάκωση των φορολογικών συντελεστών ανάλογα με το ύψος του φορολογητέου ποσού.

1.2.2 Η Αρχή της καθολικότητας του φόρου και της φορολογικής ισότητας

Σύμφωνα με την αρχή της καθολικότητας του φόρου, ο φόρος πρέπει να επιβάλλεται σε όλους ανεξαιρέτως, ακόμη και στους αλλοδαπούς. Ο κανόνας αυτός δεν έρχεται σε αντίθεση με την ύπαρξη διάφορων φορολογικών απαλλαγών, όπως προκύπτει από τη διάταξη του αρ. 78§4 του Συντάγματος, υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω απαλλαγές θεσπίζονται με τυπικό νόμο και όχι με κανονιστική πράξη της διοίκησης, ενώ παράλληλα δεν θα πρέπει να είναι αυθαίρετες (Φινοκαλιώτης, 2014). Ειδικότερα όσον αφορά τους μικροεισοδηματίες, τα έσοδα από τη φορολόγηση αυτών

³ Κεφαλαιουχικές εταιρίες, προσωπικές εταιρίες, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που ιδρύθηκαν στην ημεδαπή ή στην αλλοδαπή, συνεταιρισμοί, κοινωνίες αστικού δικαίου και κοινοπραξίες.

⁴ Είναι το εισόδημα που αποκτήθηκε στην ημεδαπή ή στην αλλοδαπή από κάθε φυσικό πρόσωπο που έχει την κατοικία του ή τη συνήθη διαμονή του στην Ελλάδα, ενώ για τους μη κατοίκους η φορολόγηση περιορίζεται στα εισοδήματα που αποκτώνται στη χώρα μας.

διαφέρουν ελάχιστα από τα έξοδα που προκύπτουν από τη βεβαίωση και είσπραξη των φόρων, ενώ το ίδιο το κράτος μεταγενέστερα, ίσως χρειαστεί να ενισχύσει οικονομικά τους μικροεισοδηματίες. Ως εκ τούτου, στην προκειμένη περίπτωση η φορολόγηση των μικροεισοδηματιών δεν καθίσταται ιδιαίτερα αποδοτική και συνεπώς η απαλλαγή από τη φορολόγησή τους δεν αντίκειται στην αρχή της καθολικότητας του φόρου.

Στο αρ. 4§5 του Συντάγματος θεσπίζεται η αρχή της φορολογικής ισότητας, αρχή κατά την οποία, η κατανομή των φορολογικών βαρών πρέπει να είναι «δίκαιη», δηλαδή, να γίνεται με βάση τη φοροδοτική ικανότητα των φορολογούμενων, απαγορεύοντας κάθε αυθαίρετη διάκριση, είτε ευνοϊκή είτε δυσμενή για συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων. Για την επίτευξη της δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών θα πρέπει οι πολίτες που βρίσκονται κάτω από τις ίδιες φορολογικές συνθήκες, να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο (οριζόντια φορολογική ισότητα). Αντίθετα, οι πολίτες που βρίσκονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες, δηλαδή διαθέτουν διαφορετική φοροδοτική ικανότητα, θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο (κάθετη φορολογική ισότητα).

Ως δείκτες φοροδοτικής ικανότητας νοούνται το εισόδημα που αποκτά το άτομο από διάφορες πηγές, η περιουσία του αλλά και η δαπάνη ως έκφραση της οικονομικής δύναμης του ατόμου. Η δαπάνη ως δείκτης φοροδοτικής ικανότητας χρησιμοποιείται όχι μόνο στους έμμεσους φόρους αλλά και στους άμεσους και ιδίως στο φόρο εισοδήματος. Ειδικότερα, όσον αφορά το φόρο εισοδήματος, η δαπάνη χρησιμοποιείται ως τεκμήριο απόκτησης εισοδήματος ορισμένου ύψους (Φινοκαλιώτης, 2014).

1.2.3 Αρχή της χρηστής διοίκησης και της καλής πίστης

Η αρχή της χρηστής διοίκησης, όπως και η αρχή της καλής πίστης, απορρέουν από την αρχή της νομιμότητας της διοίκησης και δεσμεύουν τα φορολογικά όργανα να εφαρμόζουν τις φορολογικές διατάξεις προς όφελος των φορολογούμενων. Οι εν λόγω αρχές είναι αναγκαίες προϋποθέσεις για τη λειτουργία ενός δίκαιου φορολογικού συστήματος, ενώ επιδιώκουν τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ του φορολογούμενου και της φορολογικής αρχής. Όπως αναφέρει και ο Φινοκαλιώτης (2014: 152):

Η συμπεριφορά της διοίκησης contra factum proprium προσβάλλει τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του πολίτη και δημιουργεί αβεβαιότητα. Το πρόβλημα αυτό αποκτά μεγαλύτερες διαστάσεις στον τομέα του φορολογικού δικαίου, ενόψει και των σοβαρών συνεπειών που μπορεί να έχει στην επίτευξη κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ φορολογούμενου και φορολογούσας αρχής, που αποτελεί βασικό στόχο της σύγχρονης φορολογικής πολιτικής.

Ιδιαίτερη έκφραση των παραπάνω αρχών αποτελεί και η αρχή της αναλογικότητας, η οποία θεμελιώνεται τόσο στο αρ. 25§1 του Συντάγματος όσο και στην Ε.Σ.Δ.Α. Η αρχή της αναλογικότητας, αν και δεν αποτελεί θεμελιώδη αρχή του φορολογικού δικαίου, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες δικαιοκρατικές αρχές καθώς οριοθετεί τους περιορισμούς που τίθενται στα θεμελιώδη δικαιώματα. Ειδικότερα, όσον αφορά το φορολογικό δίκαιο, δεδομένου ότι η θέσπιση των φόρων είναι ένα επαχθές μέτρο, η αρχή της αναλογικότητας έχει ιδιαίτερη σημασία αφού απαιτείται αναλογία μέσου σκοπού. Συνεπώς, οι θεσμοθετημένοι περιορισμοί ως προς την άσκηση του δικαιώματος της ατομικής ιδιοκτησίας δικαιολογούνται μόνο όταν αφενός, τίθενται προς εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και αφετέρου συνάδουν με την αρχή της αναλογικότητας.

1.3 Διάκριση πραγματικού – τεκμαρτού εισοδήματος

Το εισόδημα κάθε φορολογούμενου και κατά συνέπεια η φορολογητέα ύλη, διακρίνεται σε δύο είδη, το πραγματικό και το τεκμαρτό.

1.3.1 Πραγματικό Εισόδημα

Στην περίπτωση του πραγματικού εισοδήματος, «η σύλληψη της φορολογητέας ύλης λαμβάνει χώρα κατά άμεσο τρόπο, δηλαδή ενδιαφέρει η εκτίμηση του πραγματικού ύψους αυτής» (Θεοχαρόπουλος, 2002: 49). Ως εκ τούτου, πραγματικό είναι το εισόδημα που αποκτά ο φορολογούμενος για την περίοδο που είναι υπόχρεος για την υποβολή φορολογικής δήλωσης και προσδιορίζεται βάσει πραγματικών στοιχείων όπως: οι βεβαιώσεις αποδοχών, το εισόδημα που προκύπτει από τα βιβλία

της επιχείρησης που εκμεταλλεύεται ο φορολογούμενος, το εισόδημα από μερίσματα, τόκους καταθέσεων, δικαιώματα, το εισόδημα που προκύπτει από ακίνητη περιουσία (π.χ. πρόσδοδος από ενοίκια ακινήτων), καθώς και κάθε άλλο εισόδημα που προκύπτει από πραγματικά στοιχεία. Ο νέος Κ.Φ.Ε., ακολουθώντας την κατηγοριοποίηση του Ο.Ο.Σ.Α., κατατάσσει τις πηγές του πραγματικού εισοδήματος στις ακόλουθες κατηγορίες:

1. Εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις
2. Εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα
3. Εισόδημα από κεφάλαιο και
4. Εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου.

Εν όψει της ανωτέρω κατηγοριοποίησης, όπως αναφέρει και ο Φινοκαλιώτης (2014: 331) «εισοδήματα που δεν αναφέρονται σαφώς στις προαναφερθείσες πηγές, όπως οι υποτροφίες, τα βραβεία, τα κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια, αλλά και η υπεραξία που αποκτάται από εξαγορά μεριδίων δεν υπόκειται στο φόρο εισοδήματος».

Ιδεατά, το πραγματικό εισόδημα θα πρέπει να ταυτίζεται με το δηλωθέν, δηλαδή με αυτό που δηλώνει ο φορολογούμενος. Γι' αυτό το λόγο, ο νομοθέτης, σε αρκετές διατάξεις του Κ.Φ.Ε. χρησιμοποιεί τον όρο «πραγματικό» και όχι «δηλωθέν εισόδημα».

1.3.2 Τεκμαρτό Εισόδημα

Σε αντίθεση με το πραγματικό εισόδημα, το τεκμαρτό προκύπτει από υπολογισμούς που γίνονται βάσει άλλων δεδομένων, όπως είναι οι πραγματοποιηθείσες δαπάνες διαβίωσης που πραγματοποιεί ο φορολογούμενος, οι δαπάνες για την απόκτηση ενός περιουσιακού στοιχείου αλλά και η κατοχή ενός περιουσιακού στοιχείου.

Καταρχήν, ο φόρος επιβάλλεται επί του πραγματικού εισοδήματος που έχει αποκτήσει ο φορολογούμενος. Όπως αναφέρει και ο Τότσης (2008: 474) «ο τρόπος, όμως, αυτός φορολογίας δεν μπορεί να τηρείται απαρεγκλίτως, διότι σε πολλές περιπτώσεις, ενώ η πηγή εισοδήματος δεν είναι εμφανής, ο τρόπος διαβίωσης του φορολογούμενου είναι τέτοιος, ώστε να μαρτυρεί την ύπαρξη αφανούς πηγής εισοδήματος». Έτσι, κατ' εξαίρεση ο Έλληνας νομοθέτης έχει προβλέψει τον τεκμαρτό προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος με σκοπό την ανεύρεση μη εμφανούς

φορολογητέας ύλης, για τις περιπτώσεις που καθίσταται αδύνατος ο προσδιορισμός του πραγματικού εισοδήματος. Αυτό ο εναλλακτικός τρόπος υπολογισμού της «ελάχιστης φορολογίας» εφαρμόζεται στις περιπτώσεις που το τεκμαρτό εισόδημά είναι υψηλότερο από το συνολικό δηλωθέν εισόδημα, οπότε και στο φορολογητέο εισόδημα προστίθεται η διαφορά μεταξύ του τεκμαρτού και του πραγματικού εισοδήματος και αυτή υποβάλλεται στο φόρο.

Σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε., ο προσδιορισμός του τεκμαρτού εισοδήματος, βάσει των αντικειμενικών δαπανών και υπηρεσιών προκύπτει από τα παρακάτω: κύρια και δευτερεύουσα κατοικία, επιβατηγά ιδιωτικής χρήσης, ιδιωτικά σχολεία, βοηθητικό προσωπικό, σκάφη αναψυχής, μηχανοκίνητα σκάφη ανοικτού τύπου, ταχύπλοα και μη, μηχανοκίνητα ή μικτά σκάφη με χώρο ενδιαίτησης, ανεμόπτερα – αεροσκάφη – ελικόπτερα, υπερελαφρές πτητικές αθλητικές μηχανές, αεροσκάφη με κινητήρα κοινό, εσωτερικής καύσης και στροβιλοελικοφόρα, αεροσκάφη αεριοπροωθούμενα (jet) και κολυμβητικές δεξαμενές (πισίνες).

1.4 Γενικά για τα τεκμήρια

Ο όρος τεκμήριο χρησιμοποιείται ως ένα συμπέρασμα το οποίο προκύπτει βάσει συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων. Γενικά, όταν είναι αντικειμενικά δύσκολο να προσδιοριστεί ένα γεγονός, από το οποίο προκύπτουν έννομες συνέπειες, ο νόμος επιτρέπει την απόδειξή του βάσει ενός γνωστού και αναμφίβολου γεγονότος. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη συνάρτησης μεταξύ γνωστού και αγνώστου γεγονότος (Κυπραίος, 1979).

Τα φορολογικά τεκμήρια αφορούν τα φυσικά πρόσωπα και όχι τις εταιρίες και τα λοιπά νομικά πρόσωπα, ενώ ο νομοθέτης δεν κάνει διάκριση ενήλικα ή ανήλικα, ημεδαπά ή αλλοδαπά πρόσωπα (υπό την προϋπόθεση τα αλλοδαπά πρόσωπα να είναι κάτοικοι Ελλάδας). Τα εν λόγω τεκμήρια διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: πρώτον, τα τεκμήρια δαπανών διαβίωσης (αρ. 15 Ν. 2238/1994) που αντικαταστάθηκαν βάσει του αρ. 31 του Ν. 4172/2013 από τις αντικειμενικές δαπάνες και υπηρεσίες. Η δεύτερη κατηγορία αφορά τις δαπάνες απόκτησης περιουσιακών στοιχείων (αρ. 32 Ν.4172/2013).

1.4.1 Θέσπιση των τεκμηρίων ως μέσο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή έχει τη μορφή απόκρυψης όλης ή μέρους της φορολογικής βάσης και αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις διαφθοράς, ενώ θεωρείται ότι έχει συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στην οικονομική κρίση που βιώνει σήμερα η χώρα μας. Επιπλέον, όπως αναφέρει ο Φινοκαλιώτης (2000: 151) «Η φοροδιαφυγή συνιστά παραβίαση της αρχής της καθολικότητας και της φορολογικής ισότητας και ως εκ τούτου, ο νομοθέτης οφείλει να προβλέψει διαδικασίες ή μεθόδους για να καταστεί δυνατή η σύλληψη της φορολογητέας ύλης. Μεταξύ των μέτρων που μπορεί να λάβει είναι και ο τεκμαρτός προσδιορισμός του εισοδήματος».

Τα τεκμήρια διαβίωσης δεν θεσπίστηκαν με σκοπό τη φορολόγηση μη υπαρκτής φορολογικής ύλης αλλά στο πλαίσιο άσκησης αποτελεσματικής φοροεισπρακτικής πολιτικής, προκειμένου να συμβάλλουν στην ανεύρεση της μη εμφανούς φορολογικής βάσης κάθε πολίτη, με απώτερο σκοπό την πάταξη της φοροδιαφυγής.

Μεγάλη σημασία απέκτησαν τα τεκμήρια μετά το 1975, όταν σημαντικός αριθμός φορολογούμενων άρχισε να αποκτά ιδιωτικό αυτοκίνητο (Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, 1993). Έκτοτε, ο φορολογικός νομοθέτης προβλέπει τη χρήση τεκμηρίων ως μέσο σύλληψης της πραγματικής φορολογητέας ύλης, προσθέτοντας ή αφαιρώντας τεκμήρια κατά περιόδους και αναλόγως των συνθηκών (Φινοκαλιώτης, 2014). Ειδικότερα, η εισηγητική έκθεση του Ν. 820/1978 αναφέρει πως «είναι γνωστό ότι σε πολλές περιπτώσεις, δεν είναι πάντοτε εφικτή η σύλληψη της φορολογητέας ύλης στο στάδιο της γενέσεως της, δηλαδή κατά τη σύναψη των συναλλαγών».

Ουσιαστικά η θέσπιση των τεκμηρίων στοχεύει στην αντιμετώπιση των αδυναμιών του φορολογικού συστήματος, να προσδιορίσει το φορολογητέο εισόδημα τη στιγμή της δημιουργίας του. Γι' αυτό το λόγο, ο φορολογικός νομοθέτης προέβη στη λήψη μέτρων προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος τόσο κατά το στάδιο απόκτησης περιουσιακών στοιχείων όσο και κατά το στάδιο διενέργειας δαπανών διαβίωσης (Λιόλιος, 1998).

1.4.2 Συνταγματικότητα τεκμηρίων

Η θέσπιση των τεκμηρίων για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος έχει επικριθεί έντονα στο παρελθόν ως προς τη συμφωνία της με τους κανόνες των άρθρων 78 και 4§5 του Συντάγματος. Στα εν λόγω άρθρα του Συντάγματος, εμπεριέχεται η αρχή της καθολικότητας και της φορολογικής δικαιοσύνης και έχει προβληθεί ότι οι κανόνες αυτοί επιβάλλουν τη φορολόγηση υπαρκτής φορολογητέας ύλης η οποία πρέπει να αντιστοιχεί στην πραγματική φοροδοτική ικανότητα του φορολογούμενου (Αναστόπουλος και Φορτσάκης, 2003). Δεδομένου ότι η ρύθμιση του τεκμαρτού προσδιορισμού του εισοδήματος έγκειται στη χρήση «εξωτερικών σημείων ή ενδείξεων», που δεν βρίσκονται σε στενή σχέση με το εισόδημα, είναι δυνατόν τα τεκμήρια αυτά να οδηγήσουν σε λανθασμένα συμπεράσματα σε σχέση με το ύψος του εισοδήματος. Συνεπώς, η ρύθμιση αυτή προσκρούει στο άρθρο 4§5 του Συντάγματος, το οποίο επιβάλλει την κατανομή των βαρών με βάση τις πραγματικές και όχι τις πλασματικές οικονομικές δυνάμεις του φορολογούμενου (Φινοκαλιώτης, 1999).

Στον αντίποδα των παραπάνω επιχειρημάτων, η αρχή της φορολογικής ισότητας, επιτάσσει την όμοια φορολογική μεταχείριση μεταξύ όμοιων και την ανόμοια φορολογική μεταχείριση μεταξύ ανόμοιων. Προκειμένου να καταστεί περισσότερο σαφής η σύνδεση της αρχής της φορολογικής ισότητας με τη φορολόγηση βάσει τεκμαρτού εισοδήματος, παρουσιάζεται το παρακάτω παράδειγμα του τεκμαρτού εισοδήματος των ιδιοκτητών σπιτιών. Έστω ότι δύο άτομα, κάτω από τις ίδιες λοιπές συνθήκες, αποφάσισαν το μεν ένα να επενδύσει X € για την αγορά μιας κατοικίας, το δε άλλο X € για τη αγορά μετοχών. Το δεύτερο άτομο θα πλήρωνε φόρο στα μερίσματα που θα εισέπραττε από τις μετοχές του, ενώ το πρώτο άτομο που ιδιοκατοικεί το σπίτι που αγόρασε, δεν θα πλήρωνε φόρο για το τεκμαρτό εισόδημα του σπιτιού, εάν το τεκμαρτό εισόδημα δεν εφορολογείτο. Το παραπάνω παράδειγμα οδηγεί στο συμπέρασμα πως παραβιάζεται η αρχή της οριζόντιας φορολογικής ισότητας. Η άνιση αυτή φορολογική μεταχείριση γίνεται πιο σαφής, εάν συγκριθούν δύο άτομα, κάτω από τις ίδιες λοιπές συνθήκες, που είναι ιδιοκτήτες δύο ισάξιων σπιτιών. Έστω ότι το ένα άτομο ιδιοκατοικεί, ενώ το άλλο δεν ιδιοκατοικεί και νοικιάζει το σπίτι του εισπράττοντας ένα εισόδημα υπό τη μορφή ενοικίων, το οποίο και φορολογείται. Εάν το τεκμαρτό εισόδημα της κατοικίας δεν εφορολογείτο, είναι προφανές ότι το άτομο

που ιδιοκατοικεί ευνοείται φορολογικά σε σχέση με σχέση με το δεύτερο άτομο (Δράκος, 1998).

Στα παραπάνω επιχειρήματα, προστίθεται και η νομολογία του Σ.τ.Ε. (4897/1987), σύμφωνα με την οποία, το σύστημα των τεκμηρίων για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος των φυσικών προσώπων, όπως καθορίζεται στις διατάξεις του άρθρου 10 του Ν. 820/1978 δεν αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 4§5 και 78§1, καθώς δεν επιβάλλεται η υποχρέωση καταβολής φόρου επί πλασματικού εισοδήματος, αλλά καθιερώνεται ειδική μέθοδος εξεύρεσης του πραγματικού εισοδήματος των φορολογούμενων.

Άξια αναφοράς είναι και η απόφαση του Σ.τ.Ε. 2527/2013, με την οποία κρίθηκε ότι το τέλος επιτηδεύματος, σύμφωνα με το οποίο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις αποκτάται εισόδημα το ύψος του οποίου αντιστοιχεί σε συγκεκριμένη φορολογική επιβάρυνση, δεν στηρίζεται σε εξωτερικές ενδείξεις, αλλά σε συγκεκριμένα κριτήρια⁵ τα οποία συναρτώνται άμεσα με ορισμένα δεδομένα της επαγγελματικής δραστηριότητας του επιτηδευματία. Από τα εν λόγω κριτήρια τεκμαίρεται η ύπαρξη αντίστοιχης οικονομικής δύναμης και, επομένως, φοροδοτικής ικανότητας. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη απόφαση, από τα ως άνω κριτήρια τεκμαίρεται η ύπαρξη αντίστοιχης οικονομικής δύναμης και, συνεπώς, φοροδοτικής ικανότητας. Τα συγκεκριμένα κριτήρια αποτελούν τη βάση του τεκμηρίου απόκτησης εισοδήματος, είναι γενικά και αντικειμενικά και δεν απέχουν από τα δεδομένα της κοινής πείρας και ως εκ τούτου, στηρίζουν το συμπέρασμα του τεκμηρίου (Φινοκαλιώτης, 2014).

⁵ Το τέλος επιτηδεύματος, θεσπίστηκε ως φόρος επί του εισοδήματος με το Ν. 3986/2011 και βασίστηκε στην παραδοχή ότι η άσκηση επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας από όσους ασκούν επιτήδευμα ή ελεύθερο επάγγελμα σε πόλεις με ιδιαίτερο χαρακτήρα (π.χ. τουριστικές περιοχές) ή συγκεκριμένο πληθυσμό (πάνω ή κάτω από 200.000 κατοίκους και πάντως πάνω από 500 κατοίκους ή 3.100 κατοίκους για νησιά), για πέντε τουλάχιστον έτη από την πρώτη έναρξη των εργασιών και έως τρία έτη πριν από τη συνταξιοδότηση. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, η άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας, αποφέρει ένα ελάχιστο ποσό ετησίου εισοδήματος, το οποίο αντιστοιχεί σε ελάχιστη φορολογική επιβάρυνση, ύψους 400 ή 500 € κατά τις ειδικότερες διακρίσεις του νόμου (Φινοκαλιώτης, 2014).

1.4.3 Συνοπτική επισκόπηση αλλοδαπού δικαίου

Τα φορολογικά τεκμήρια χρησιμοποιούνται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό στα φορολογικά συστήματα και άλλων χωρών. Ως επί το πλείστον στις αγγλοσαξονικές χώρες, η φορολόγηση των κατοίκων γίνεται βάσει του πραγματικού εισοδήματος και των πραγματικών δαπανών. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι οι περισσότερες συναλλαγές γίνονται με «πλαστικό χρήμα» και κατά συνέπεια, η φορολογική Διοίκηση είναι σε θέση να εντοπίσει άμεσα τις πραγματικές δαπάνες των φορολογούμενων. Αντίθετα, στην Ελλάδα οι περισσότερες συναλλαγές γίνονται με μετρητά, γεγονός το οποίο δυσχεραίνει την ανεύρεση πραγματικού εισοδήματος.

Ειδικότερα, στις προηγμένες δημοσιονομικά χώρες όπως είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, η έννοια των φορολογικών τεκμηρίων διαβίωσης είναι άγνωστη, ενώ ως μέσο για την απόδειξη φοροδιαφυγής χρησιμοποιούνται μόνο τα τεκμήρια αύξησης της περιουσίας (Καλδής, 1996).

Αντίθετα, στη Γαλλία όπου οι πολίτες δεν χαρακτηρίζονται από το ίδιο επίπεδο φορολογικής συνείδησης με τους Άγγλους, χρησιμοποιούνται ως μέσα προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης τόσο τα τεκμήρια διαβίωσης⁶ όσο και τα τεκμήρια απόκτησης περιουσιακών στοιχείων, δηλαδή η αρχή του πόθεν έσχες. Ωστόσο, τα τεκμήρια διαβίωσης ως μέσο προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης εφαρμόζεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις έτσι ώστε να μην απέχει πολύ από το πραγματικό εισόδημα, ενώ παρέχεται στο φορολογούμενο η δυνατότητα να αμφισβητήσει το ποσό που προκύπτει από τον τεκμαρτό προσδιορισμό του εισοδήματος, παρέχοντας στο δικαστήριο τις σχετικές αποδείξεις (Καλδής, 1996).

1.5 Ιστορική αναδρομή στα τεκμήρια διαβίωσης

Ο τεκμαρτός προσδιορισμός του εισοδήματος καθιερώθηκε για πρώτη φορά το 1953 με το **Ν.Α. 2561/1953** ενώ βελτιώθηκε τα επόμενα χρόνια με σημαντικότερο σταθμό το **Ν.Α. 3323/1955** το οποίο αποτέλεσε τον κορμό του σημερινού Κ.Φ.Ε.

⁶ Για παράδειγμα ο φόρος επί των θυρών αι των παραθύρων για τον προσδιορισμό του ύψους των μισθωμάτων των οικιών που εφαρμοζόταν κατά το 19^ο αιώνα (Θεοχαρόπουλος, 2002)

Συγκεκριμένα στο εν λόγω Ν.Δ., στο άρθρο 5, εισήχθη για πρώτη φορά ο ενιαίος φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων, θέτοντας ως βάση φορολογίας το πραγματικό εισόδημα, λαμβάνοντας όμως μέριμνα και για τον καθορισμό της φορολογικής υποχρέωσης με βάση τα τεκμήρια διαβίωσης μόνο στις εξαιρετικές περιπτώσεις που ο τρόπος διαβίωσης του φορολογούμενου είναι τέτοιος ώστε να μαρτυρεί την ύπαρξη αφανούς πηγής εισοδήματος. Η εφαρμογή των διατάξεων αυτού του άρθρου ήταν σπάνια καθώς η φορολογική αρχή έπρεπε για κάθε περίπτωση φορολογούμενου να διενεργήσει έλεγχο για να εξακριβώσει έστω και κατά προσέγγιση το ακριβές ποσό της τεκμαρτής δαπάνης (π.χ. δαπάνες για την κίνηση Ε.Ι.Χ.).

Εν συνεχεία, το άρθρο 5 του παραπάνω Ν.Δ. τροποποιήθηκε το 1962 με το **Ν.Δ. 4242/1962**, με το οποίο και εισήχθησαν συγκεκριμένοι συντελεστές επί των στοιχείων δαπανών διαβίωσης του φορολογούμενου, ως μέσο προσδιορισμού του εισοδήματος. Τα τεκμήρια της παραπάνω διάταξης ήταν αμάχητα, δηλαδή δεν προβλέπονταν περιπτώσεις κατά τις οποίες ο φορολογούμενος θα μπορούσε να αμφισβητήσει το ποσό της τεκμαρτής δαπάνης. Το γεγονός αυτό οδηγούσε πολλές φορές σε στρεβλώσεις όσον αφορά την αντικειμενική εκτίμηση των δαπανών διαβίωσης του φορολογούμενου. Για το λόγο αυτό με το **Ν.Δ. 4444/1964**, στο άρθρο 1 προβλέφθηκε η αμφισβήτηση του ποσού της τεκμαρτής δαπάνης εκ μέρους του φορολογούμενου. Η αμφισβήτηση μπορούσε να γίνει εφόσον ο φορολογούμενος μπορούσε να αποδείξει ότι το καταναλωθέν κεφάλαιο του και των συνοικούντων και συντηρούμενων από αυτόν προσώπων ήταν μικρότερο από αυτό της τεκμαρτής δαπάνης.

Με τις διατάξεις του άρθρου 3 του **Ν.Δ. 250/1973** που τέθηκαν σε εφαρμογή το 1974, δεν ίσχυε πλέον ο περιορισμός ως προς το ύψος και το είδος των δαπανών σε αντίθεση με τις προϊσχύουσες διατάξεις που αφενός απαριθμούνταν οι δαπάνες διαβίωσης, αφετέρου οριζόταν συγκεκριμένο ύψος δαπανών πέραν του οποίου μπορούσε να γίνει ο τεκμαρτός προσδιορισμός του εισοδήματος.

Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε ο **Ν. 820/1978** «Περί λήψεως μέτρων δια την περιστολή της φοροδιαφυγής και άλλων τινών συναφών διατάξεων». Με τα άρθρα 10επ. του εν λόγω νόμου καθιερώθηκε το σύστημα φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων βάσει της τεκμαρτής ετήσιας δαπάνης διαβίωσης, λαμβάνοντας υπόψη:

- την ετήσια τεκμαρτή δαπάνη συντηρήσεως και κυκλοφορίας Ε.Ι.Χ. (ανάλογα των φορολογήσιμων ίππων και της συμμετοχής της στον οικογενειακό προϋπολογισμό),

- την ετήσια δαπάνη δευτερευουσών κατοικιών,
- την ετήσια δαπάνη για τη μισθοδοσία των οικιακών βοηθών και του λοιπού προσωπικού και
- τη δαπάνη σκαφών αναψυχής ιδιωτικής χρήσεως.

Στο προαναφερθέν νομοθέτημα, στο άρθρο 12 προσδιορίστηκαν επακριβώς τα χρηματικά ποσά για ορισμένες δαπάνες διαβίωσης ενώ προβλέφθηκε η μη δυνατότητα αμφισβήτησης της ετήσιας συνολικής τεκμαρτής δαπάνης από το φορολογούμενο .

Από το 1994 έως και το 2013 ο βασικός νόμος για τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων ήταν **Ν. 2238/1994**, όπου στα άρθρα 15-19 προβλεπόταν ο προσδιορισμός του εισοδήματος με βάσει την τεκμαρτή δαπάνη. Ο νόμος αυτός υπέστη σημαντικές τροποποιήσεις τα χρόνια που ακολούθησαν. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως με την παρ. 1 του άρθρου 3 του Ν. 3842/2010, αντικαταστάθηκε ο τίτλος του αρ. 15 του Κ.Φ.Ε., επειδή οι δαπάνες διαβίωσης προσδιορίζονται πλέον με αντικειμενικά δεδομένα και όχι με τεκμαρτό τρόπο. Σκοπός αυτής της μεταβολής, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση του νόμου είναι ο δικαιότερος προσδιορισμός των δαπανών αυτών ώστε να ανταποκρίνονται στις πραγματικές δαπάνες διαβίωσης των πολιτών.

Στις σημαντικότερες τροποποιήσεις που υπέστη ο προϊσχύων Κ.Φ.Ε. οι οποίες συνέβαλαν στη σημερινή του μορφή, συγκαταλέγονται η θέσπιση της ελάχιστης ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης καθώς και η μεταβολή του τρόπου προσδιορισμού της ετήσιας δαπάνης διαβίωσης της κύριας και δευτερεύουσας κατοικίας⁷. Και οι δύο παραπάνω ρυθμίσεις εισήχθησαν με το Ν. 3842/2010.

Ο Κ.Φ.Ε. με τις τροποποιήσεις που υπέστη τα επόμενα χρόνια, εξακολούθησε να ισχύει μέχρι και το 2013 οπότε και ψηφίστηκε ο **Ν. 4172/2013** με τον οποίον στο πρώτο μέρος προβλεπόταν ο νέος Κ.Φ.Ε. Όπως ορίζεται στο άρθρο 72, ο νέος Κ.Φ.Ε. ισχύει για τα εισοδήματα που αποκτήθηκαν από την 1^η Ιανουαρίου 2014 και μετά. Σημαντικότερη τροποποίηση που έχει υποστεί ο παραπάνω νόμος, όσον αφορά τα τεκμήρια εισοδήματος είναι η κατάργηση των τεκμηρίων διαβίωσης για τους κατοίκους

⁷ Ενώ μέχρι πρότινος η ετήσια δαπάνη διαβίωσης της κατοικίας υπολογιζόταν με βάση το τεκμαρτό μίσθωμα αυτής, πλέον, υπολογίζεται με βάση τις δαπάνες συντήρησης, επισκευής, τις πάγιες καταναλώσεις (ηλεκτρικό, τηλέφωνο, νερό) και τις δαπάνες λειτουργίας αυτής (π.χ. για τις μεγάλες κατοικίες: καθαρίστριες, κηπουροί, κ.λπ.). Επιπλέον, καθιερώθηκαν συντελεστές βαρύτητας με βάση την τιμή ζώνης της περιοχής στην οποία βρίσκεται το ακίνητο.

του εξωτερικού με το άρθρο 1 του Ν. 4330/2015, όπως αναφέρεται και στην ενότητα 2.3.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ – ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

2.1 Φορολογικές Διατάξεις

Όπως προαναφέρθηκε, η φορολόγηση βάσει τεκμαρτού εισοδήματος, ως εναλλακτικός τρόπος υπολογισμού της ελάχιστης φορολογίας, γίνεται στις περιπτώσεις που το τεκμαρτό εισόδημα του φορολογούμενου είναι μεγαλύτερο από το συνολικό εισόδημά του. Σε αυτή την περίπτωση στο φορολογητέο εισόδημα προστίθεται η διαφορά μεταξύ πραγματικού και τεκμαρτού εισοδήματος η οποία και φορολογείται σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις. Στην περίπτωση που συντρέχουν περισσότερα του ενός από τα παρακάτω τεκμήρια, το τεκμαρτό εισόδημα υπολογίζεται αθροιστικά.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι σημαντικότερες διατάξεις του Κ.Φ.Ε. που αφορούν την αντικειμενική δαπάνη διαβίωσης, όπως ισχύουν σήμερα.

2.1.1 Ετήσια αντικειμενική δαπάνη του φορολογούμενου

Στην παράγραφο 1, περ. θ' του αρ. 31 του Ν. 4172/2013 αναφέρεται ότι η ελάχιστη ετήσια αντικειμενική δαπάνη ορίζεται σε 3.000 € για τον άγαμο φορολογούμενο και σε 5.000 € για τους συζύγους που υποβάλλουν κοινή δήλωση, εφόσον δηλώνεται πραγματικό ή τεκμαρτό εισόδημα.

Ως εκ τούτου, με τη συγκεκριμένη ρύθμιση, ο νομοθέτης κρίνει πως όλα τα φυσικά πρόσωπα, τα οποία είναι υπόχρεα σε φορολογική δήλωση, πραγματοποιούν δαπάνες τουλάχιστον 3.000 € προκειμένου για άγαμους και 5.000 € προκειμένου για έγγαμους, από τη στιγμή της ύπαρξής τους και μόνο. Με τον τρόπο αυτό γίνεται μία επιπλέον προσπάθεια εξεύρεσης πραγματικού εισοδήματος των φορολογούμενων.

Η διάταξη αυτή εισήχθη με το άρθρο 3 του Ν. 3842/2010 *Αποκατάσταση της φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις*, το οποίο και αντικατέστησε το άρθρο 16 του προϊσχύοντα Κ.Φ.Ε. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, η ελάχιστη αντικειμενική δαπάνη διαβίωσης θεσπίστηκε προκειμένου να ληφθούν υπόψη και οι λοιπές δαπάνες διαβίωσης των φορολογούμενων, οι οποίες δεν προσδιορίζονται από τις υπόλοιπες κατηγορίες δαπανών. Η διάταξη αυτή παρέμεινε αμετάβλητη σε σχέση με τον προϊσχύον Κ.Φ.Ε. (αρ. 16, παρ. 1, περ. θ', Ν.2238/1994).

Με το άρθρο 21 του Ν. 4321/2015, εισάγεται μία εξαίρεση της εφαρμογής της ελάχιστης αντικειμενικής δαπάνης των φορολογούμενων, στις περιπτώσεις εκείνες που ο φορολογούμενος ή τα εξαρτώμενα μέλη αποκτούν εισόδημα μόνο από τόκους και ακίνητα. Ωστόσο, η εφαρμογή της εν λόγω διάταξης προϋποθέτει τη μη ύπαρξη λοιπών φορολογικών τεκμηρίων.

2.1.2 Ετήσια αντικειμενική δαπάνη Κύριας και Δευτερεύουσας κατοικίας

Ο φορολογικός νομοθέτης έχει διακρίνει την κατοικία σε κύρια και δευτερεύουσα. Κύρια κατοικία είναι ο τόπος, στον οποίο ένα πρόσωπο (εν προκειμένω ο φορολογούμενος) εγκαταστάθηκε με την πρόθεση να την κάνει μόνιμο κέντρο των βιοτικών του σχέσεων (αρ. 51 εδ.1 ΑΚ). Ο Ν. 3943/2011 διέυρυνε την έννοια της φορολογικής κατοικίας προσθέτοντας τον όρο «συνήθης διαμονή». Σύμφωνα με το άρθρο 12 του εν λόγω νόμου, συνήθης διαμονή στην Ελλάδα θεωρείται εκείνη, η οποία υπερβαίνει τις 183 ημέρες συνολικά μέσα στο ίδιο ημερολογιακό έτος. Οποιαδήποτε άλλη κατοικία χρησιμοποιεί ο φορολογούμενος θεωρείται δευτερεύουσα κατοικία.

Ο νομοθέτης προσδιορίζει το τεκμαρτό εισόδημα που προκύπτει από την κύρια κατοικία κλιμακωτά, ανάλογα τα τετραγωνικά μέτρα αυτής προσθέτοντας τα τετραγωνικά μέτρα των βοηθητικών χώρων. Η κλίμακα που χρησιμοποιεί φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1: Προσδιορισμός αντικειμενικής δαπάνης κύριας κατοικίας

Τετραγωνικά μέτρα	Αντικειμενική Δαπάνη (ανά τ.μ)
1 έως 80	40 €
81 έως 120	65 €
121 έως 200	110 €
201 έως 300	200 €
300 και άνω	400 €

Στο αποτέλεσμα που προκύπτει από τον παραπάνω υπολογισμό, προστίθενται 40 € για κάθε τ.μ. βοηθητικού χώρου. Ενώ τα παραπάνω ποσά προσαυξάνονται για τις κύριες κατοικίες που βρίσκονται σε περιοχές με τιμή ζώνης, σύμφωνα με τον αντικειμενικό προσδιορισμό των ακινήτων ως εξής⁸:

Πίνακας 2: Ποσοστό προσαύξησης αντικειμενικής δαπάνης κύριας κατοικίας ανά τιμή ζώνης

€ /τ.μ.	Ποσοστό προσαύξησης
2.800 έως 4.999	40%
5.000 και άνω	70%

Προκειμένου για μονοκατοικίες⁹, όλα τα παραπάνω ποσά προσαυξάνονται κατά 20%.

Όσον αφορά την αντικειμενική δαπάνη μίας ή περισσότερων ιδιοκατοικούμενων ή μισθωμένων δευτερευουσών κατοικιών του φορολογούμενου, στην περ. β' της παρ. 1 του αρ. 31, ορίζεται ότι υπολογίζεται βάσει των τετραγωνικών μέτρων αυτών καθώς και των βοηθητικών χώρων, στο 1/2 της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης της κύριας κατοικίας. Στην περίπτωση που η δευτερεύουσα κατοικία μισθώνεται ορισμένους μήνες¹⁰ μέσα στο έτος, τα ετήσια ποσά της αντικειμενικής δαπάνης διαβίωσης τόσο για

⁸ Για τα ακίνητα που βρίσκονται σε περιοχές εκτός αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων θα λαμβάνεται υπόψη η τιμή εκκίνησης.

⁹ Σύμφωνα με την ερμηνευτική εγκύκλιο ΠΟΛ 1076/2015, μονοκατοικία είναι το κτίσμα που αποτελεί λειτουργικά μία μόνο κατοικία με τους βοηθητικούς χώρους (αποθήκες, θέσεις στάθμευσης κτλ.), η οποία μπορεί να είναι σε ένα όροφο ή σε περισσότερους ορόφους και δεν εφάπτεται με άλλο κτίσμα είτε οριζόντια είτε κάθετα.

¹⁰ Διάστημα μεγαλύτερο από 15 ημέρες λογίζεται ως ολόκληρος μήνας.

την κύρια όσο και για την δευτερεύουσα κατοικία θα επιμερίζονται με βάση τους μήνες που διαρκεί η μίσθωση. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που η κατοικία αυτή αποκτήθηκε ή μεταβιβάστηκε μέσα στο έτος (ΠΟΛ 1076/2015). Σχετικά με τις κενές κατοικίες, δεν λαμβάνεται υπόψη η ετήσια αντικειμενική δαπάνη αυτών¹¹.

Σε περίπτωση συνιδιοκτησίας του ακινήτου, η ετήσια αντικειμενική δαπάνη διαβίωσης θα υπολογίζεται με βάση τη συνολική επιφάνεια της κατοικίας και στη συνέχεια θα γίνεται ο επιμερισμός της, μεταξύ των συνιδιοκτητών, με βάση τα ποσοστά συνιδιοκτησίας τους (ΠΟΛ 1076/2015).

2.1.3 Ετήσια αντικειμενική δαπάνη Ε.Ι.Χ.

Προκειμένου να προσδιοριστεί η αντικειμενική δαπάνη κατοχής και συντήρησης Ε.Ι.Χ. χρησιμοποιούνται τόσο τα κυβικά εκατοστά (κ.ε.) όσο και τα έτη ιδιοκτησίας του αυτοκινήτου.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται ο τρόπος υπολογισμού της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης, βάσει του κυβισμού του Ε.Ι.Χ. όπως ισχύει σήμερα.

Πίνακας 3: Προσδιορισμός αντικειμενικής δαπάνης Ε.Ι.Χ.

Κυβικά Εκατοστά	Αντικειμενική δαπάνη
Έως 1.200	4.000 €
1.200 – 2.000	Επιπλέον 600 € ανά 100 κ.ε.
2.000 – 3.000	Επιπλέον 900 € ανά 100 κ.ε.
3.001 και άνω	Επιπλέον 1.200 € ανά 100 κ.ε.

Επιπροσθέτως, κατά τον υπολογισμό της αντικειμενικής δαπάνης Ε.Ι.Χ. λαμβάνεται υπόψη η παλαιότητα του οχήματος. Συγκεκριμένα, τα παραπάνω ποσά, μειώνονται ανάλογα με την παλαιότητα του οχήματος, η οποία υπολογίζεται από το πρώτο έτος κυκλοφορίας του στην Ελλάδα. Ειδικότερα:

¹¹ Για κατοικίες που παραμένουν κενές για διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών, απαιτείται η προσκόμιση φωτοαντίγραφων λογαριασμών της ΔΕΗ ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο (π.χ. λογαριασμοί ύδρευσης, κοινοχρήστων) από το οποίο να αποδεικνύεται ότι το ακίνητο ήταν κενό για όλο το υπόψη διάστημα.

- Για πάνω από πέντε έως και δέκα έτη κυκλοφορίας του οχήματος, η ετήσια αντικειμενική δαπάνη αυτού μειώνεται κατά 30%.
- Για πάνω από δέκα έτη κυκλοφορίας του οχήματος, η ετήσια αντικειμενική δαπάνη αυτού μειώνεται κατά 50%.

Στην περίπτωση που ένα Ε.Ι.Χ. ανήκει σε Ε.Ε., Ο.Ε., Ε.Π.Ε., Α.Ε., κοινωνίες, κοινοπραξίες ή ιδιωτικές κεφαλαιουχικές εταιρίες, η αντικειμενική δαπάνη που αναλογεί σε αυτά λογίζεται ως αντικειμενική δαπάνη μεταξύ αυτών με βάση το ποσοστό συμμετοχής στην εταιρία.

Στις περιπτώσεις ενοικίασης ή χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) Ε.Ι.Χ., η ετήσια αντικειμενική δαπάνη βαρύνει το μισθωτή αυτού για το χρόνο χρησιμοποίησής του.

Τέλος, στην περίπτωση που ανήλικο τέκνο είναι κάτοχος Ε.Ι.Χ., η αντικειμενική δαπάνη που προκύπτει βαρύνει εξ' ολοκλήρου τον γονέα με το μεγαλύτερο εισόδημα.

2.1.4 Ετήσια αντικειμενική δαπάνη για ιδιωτικά σχολεία και οικιακούς βοηθούς

Ιδιωτικά σχολεία

Προκειμένου να προσδιοριστεί η αντικειμενική δαπάνη για ιδιωτικά σχολεία, με εξαίρεση τα εσπερινά γυμνάσια και λύκεια καθώς και τα ιδιωτικά σχολεία για άτομα με ειδικές ανάγκες, λαμβάνονται υπόψη οι αποδείξεις παροχής υπηρεσιών.

Η εγκύκλιος ΠΟΛ 1076/2015 διευκρινίζει:

1. Στην περίπτωση διαζευγμένων γονέων όπου άλλος γονέας βαρύνεται με τα τέκνα και άλλος καταβάλλει τις δαπάνες διδασκτρων των τέκνων, η ετήσια αντικειμενική δαπάνη διαβίωσης θα βαρύνει τον γονέα που καταβάλλει τις δαπάνες αυτές.
2. Εάν τα δίδακτρα κ.λπ. καταβάλλονται από εταιρεία που εργάζεται γονέας, η αντικειμενική δαπάνη εξακολουθεί να επιβαρύνει τον γονέα αυτόν.

Οικιακοί βοηθοί

Οι διατάξεις της περίπτωσης ε' προβλέπουν τις περιπτώσεις που ο φορολογούμενος απασχολεί οικιακούς βοηθούς, οδηγούς αυτοκινήτων, δασκάλους, κ.λπ. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η ετήσια αντικειμενική δαπάνη που καταβάλλεται σε

οικιακούς βοηθούς, οδηγούς αυτοκινήτων, δασκάλους και λοιπό προσωπικό, ορίζεται στο κατώτατο όριο αμοιβών όπως αυτό προσδιορίζεται από τις ισχύουσες διατάξεις για την αντίστοιχη κατηγορία εργαζομένων. Εξαιρούνται οι δαπάνες που καταβάλλονται στην περίπτωση που ο φορολογούμενος απασχολεί έναν μόνο οικιακό βοηθό καθώς και οι δαπάνες που καταβάλλονται στην περίπτωση που ο φορολογούμενος ή πρόσωπο που συνοικεί με αυτόν και τον βαρύνει έχει αναπηρία 67% και πάνω από διανοητική καθυστέρηση, ή φυσική αναπηρία, ή είναι ηλικίας άνω των 65 ετών και απασχολεί νοσοκόμο (ΠΟΛ 1076/2015).

2.1.5 Ετήσια αντικειμενική δαπάνη για σκάφη αναψυχής ιδιωτικής χρήσης, αεροσκάφη, ελικόπτερα και ανεμόπτερα

Οι διατάξεις της περίπτωσης στ' και ζ' περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο προκύπτει η ετήσια αντικειμενική δαπάνη από την κατοχή σκαφών αναψυχής ιδιωτικής χρήσης, αεροσκαφών, ελικόπτερων και ανεμόπτερων.

Για τα σκάφη αναψυχής ιδιωτικής χρήσης η ετήσια αντικειμενική δαπάνη υπολογίζεται βάσει του κόστους τελών ελλιμενισμού, ασφαλιστρών, καυσίμων, συντήρησης και πρακτόρευσης και ανάλογα με τα μέτρα του συνολικού μήκους του σκάφους. Αναλυτικότερα:

Για μηχανοκίνητα σκάφη ανοικτού τύπου, ταχύπλοα και μη:

- Συνολικού μήκους μέχρι 5 μέτρα, τεκμαρτή δαπάνη υπολογίζεται στις 4.000 €.
- Συνολικού μήκους πάνω από 5 μέτρα, το ποσό της τεκμαρτής δαπάνης αυξάνεται κατά 2.000 €/ μέτρο.

Για ιστιοφόρα ή μηχανοκίνητα ή μικτά σκάφη, ισχύουν τα κάτωθι:

Πίνακας 4: Προσδιορισμός αντικειμενικής δαπάνης για μηχανοκίνητα σκάφη

Συνολικό μήκος (μέτρα)	Ετήσια Αντικειμενική Δαπάνη
Έως 7	12.000 €
Πάνω από 7 έως 10	Επιπλέον 3.000 €/ μέτρο
Πάνω από 10 έως 12	Επιπλέον 7.500 €/ μέτρο
Πάνω από 12 έως 15	Επιπλέον 15.000 €/ μέτρο
Πάνω από 15 έως 18	Επιπλέον 22.500 €/ μέτρο

Πάνω από 18 έως 22	Επιπλέον 30.000 €/ μέτρο
Πάνω από 22	Επιπλέον 50.000 €/ μέτρο

Τα παραπάνω ποσά μειώνονται κατά 50% όταν πρόκειται για ιστοφόρα σκάφη¹². Επιπλέον, τα παραπάνω ποσά μειώνονται ανάλογα την παλαιότητα του σκάφους, Ειδικότερα, εάν έχουν περάσει από την πρώτη μέρα νηολόγησης του σκάφους:

- Περισσότερα από 5 έως και 10 έτη, τα ποσά αυτά μειώνονται κατά 15%.
- Περισσότερα από 10 έτη, τα ποσά αυτά μειώνονται κατά 30%.

Εάν στις παραπάνω περιπτώσεις σκαφών απασχολείται μόνιμο πλήρωμα για ολόκληρο έτος ή για μέρος αυτού, τότε στην αντικειμενική δαπάνη προστίθεται και η αμοιβή του πληρώματος.

Για αεροσκάφη, ανεμόπτερα και ελικόπτερα, η ετήσια αντικειμενική δαπάνη ορίζεται ως εξής:

Πίνακας 5: Προσδιορισμός αντικειμενικής δαπάνης για ανεμόπτερα, αεροσκάφη και ελικόπτερα

Τεκμήριο	Ετήσια Αντικειμενική δαπάνη
Ανεμόπτερα	8.000 €
Αεροσκάφη με κινητήρα εσωτερικής καύσης	<ul style="list-style-type: none"> • 65.000 € για του πρώτους 150 ίππους
Στροβιλοελικοφόρα	<ul style="list-style-type: none"> • Επιπλέον 500 € για κάθε ίππο
Ελικόπτερα	πάνω από τους 150
Αεροσκάφη τύπου jet	200 € για κάθε λίμπρα ώθησης
Υπερελαφρές πτητικές αθλητικές μηχανές	20.000 €

¹² Κατά το ίδιο ποσοστό μειώνονται και όταν πρόκειται για πλοία αναψυχής που έχουν κατασκευαστεί ή κατασκευάζονται στην Ελλάδα εξ ολοκλήρου από ξύλο, τύπων «τρεχαντήρι», «βαρκαλάς», «πέραμα», «τσερνίκι» και «λίμπερτυ», που προέρχονται από την ελληνική ναυτική παράδοση.

2.1.6 Ετήσια αντικειμενική δαπάνη για εξωτερική δεξαμενή κολύμβησης

Στην περίπτωση που ο φορολογούμενος έχει στην κατοχή του πισίνα, η ετήσια αντικειμενική δαπάνη που προκύπτει, υπολογίζεται βάσει της επιφάνειάς της, ως εξής:

Πίνακας 6: Προσδιορισμός αντικειμενικής δαπάνης για εξωτερική δεξαμενή κολύμβησης

Επιφάνεια (τ.μ.)	Ετήσια Αντικειμενική Δαπάνη
Έως 60	160 €
Άνω των 60	320 €

Τα παραπάνω ποσά διπλασιάζονται όταν πρόκειται για εσωτερική δεξαμενή κολύμβησης. Σύμφωνα με την ερμηνευτική εγκύκλιο ΠΟΛ 1076/2015, τα παραπάνω ποσά υπολογίζονται για όλο το έτος χωρίς να περιορίζονται σε μήνες χρήσης είτε πρόκειται για κύρια κατοικία είτε για δευτερεύουσα.

2.2 Μη εφαρμογή των αντικειμενικών δαπανών και υπηρεσιών

Ένα επιτυχημένο φορολογικό σύστημα συνδέεται άμεσα με τη δίκαιη επιβολή του. Με άλλα λόγια, ο πολίτης συμμορφώνεται ευκολότερα στη φορολογική του υποχρέωση, όταν έχει την αίσθηση πως ο φόρος που του επιβάλλεται είναι ανάλογος τόσο της φοροδοτικής του ικανότητας όσο και των επιμέρους δυνάμεων των συμπολιτών του. Γι' αυτό το λόγο, ο Έλληνας νομοθέτης διέκρινε εκείνες τις περιπτώσεις, στις οποίες δεν εφαρμόζεται το τεκμήριο προσδιορισμού των ετήσιων δαπανών διαβίωσης. Οι περιπτώσεις αυτές απαριθμούνται στο άρθρο 31 του Κ.Φ.Ε. Ειδικότερα, το τεκμήριο προσδιορισμού της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης δεν εφαρμόζεται για τις παρακάτω περιπτώσεις:

1. Όταν πρόκειται για Ε.Ι.Χ. αναπήρου, το οποίο απαλλάσσεται από τα τέλη κυκλοφορίας, ανεξαρτήτως της ιπποδύναμης του αυτοκινήτου.
2. Όταν πρόκειται για κατοικία ή Ε.Ι.Χ. αλλοδαπού προσωπικού που δεν διαμένει μόνιμα στην Ελλάδα ή για ημεδαπό προσωπικό που διαμένει μόνιμα στο

εξωτερικό και απασχολείται σε επιχειρήσεις που υπάγονται στις διατάξεις του Α.Ν. 89/1967¹³, του Α.Ν. 378/1968¹⁴ και του άρθρου 25 του Ν. 27/1975¹⁵.

3. Για την αντικειμενική δαπάνη που προκύπτει βάσει των Ε.Ι.Χ. που έχουν αγορασθεί για μεταπώληση από επιχείρηση μεταπώλησης αυτοκινήτων οι οποίες έχουν υπαχθεί στο ειδικό καθεστώς του αρ. 45 του Ν. 2859/2000. Στην προκειμένη περίπτωση, θα πρέπει οι πινακίδες και η άδεια κυκλοφορίας του μεταβιβαζόμενου αυτοκινήτου να έχουν παραμείνει στη Δ.Ο.Υ. στην οποία έγινε η μεταβίβαση του αυτοκινήτου προς την επιχείρηση μεταπώλησης μέχρι και την ημερομηνία μεταπώλησης του οχήματος προς τρίτο, και υπό την προϋπόθεση ότι κατά το διάστημα αυτό το αυτοκίνητο δεν κυκλοφόρησε παράνομα.

Περαιτέρω, προκειμένου για ατομικές επιχειρήσεις μεταπώλησης αυτοκινήτων της περίπτωσης αυτής, η ετήσια αντικειμενική δαπάνη που προκύπτει από τα προς πώληση οχήματα, όταν δεν κατατεθούν η άδεια και οι πινακίδες κυκλοφορίας τους στη Δ.Ο.Υ., δεν μπορεί να υπερβαίνει τη μεγαλύτερη αντικειμενική δαπάνη που προκύπτει από αυτοκίνητο της επιχείρησης.

Οι παραπάνω διατάξεις ισχύουν για δαπάνες που προκύπτουν από 1.1.2010 και έπειτα.

4. Όταν πρόκειται για αντικειμενική δαπάνη που προκύπτει βάσει σκαφών αναψυχής ιδιωτικής χρήσης οι κάτοχοι των οποίων είναι μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού.
5. Όταν πρόκειται για συνταξιούχους οι οποίοι έχουν υπερβεί το 65^ο έτος της ηλικίας τους. Σε αυτή την περίπτωση, οι ετήσιες αντικειμενικές δαπάνες που αναφέρονται στην ενότητα 2.1, εφαρμόζονται μειωμένες κατά 30%.
6. Όταν πρόκειται για φυσικό πρόσωπο που έχει τη φορολογική του κατοικία στην αλλοδαπή, εφόσον δεν αποκτά εισόδημα στην Ελλάδα.

Τέλος, σημαντική αλλαγή επέφερε ο Ν.4330/2015 για όσους ασκούν ατομική αγροτική επιχειρηματική δραστηριότητα. Ειδικότερα, στο άρθρο 1§5 του εν λόγω νόμου, προβλέπεται ο μη υπολογισμός τεκμαρτού εισοδήματος για τους ασκούντες

¹³ Αλλοδαπές εμποροβιομηχανικές εταιρίες..

¹⁴ Αλλοδαπές ναυτιλιακές επιχειρήσεις.

¹⁵ Γραφεία ή υποκαταστήματα αλλοδαπών ναυτιλιακών επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένα στην Ελλάδα.

ατομική αγροτική επιχειρηματική δραστηριότητα από ιδιοχρησιμοποίηση ή δωρεάν παραχώρηση αγροτικών εκτάσεων προς ανιόντες/κατιόντες/συζύγους. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, η διάταξη αυτή προστέθηκε προκειμένου να αποφευχθεί η υπερβολική επιβάρυνση όσων ασκούν ατομική αγροτική επιχειρηματική δραστηριότητα εξαιτίας του τεκμαρτού εισοδήματος από ιδιοχρησιμοποίηση ή δωρεάν παραχώρηση αγροτικών εκτάσεων.

2.3 Φορολόγηση κατοίκων εξωτερικού βάσει αντικειμενικών δαπανών διαβίωσης

Η φορολόγηση των Ελλήνων κατοίκων του εξωτερικού, αποτελεί ένα ζήτημα που απασχόλησε πολύ έντονα τον Έλληνα νομοθέτη, γεγονός το οποίο αποδεικνύεται από τις συχνές τροποποιήσεις των οικείων διατάξεων. Στην ενότητα αυτή, θα γίνει αναφορά σε εκείνες τις νομοθετικές ρυθμίσεις που επέφεραν τις σημαντικότερες αλλαγές τα τελευταία χρόνια όσον αφορά το συγκεκριμένο ζήτημα.

2.3.1 Φορολογικός κάτοικος ημεδαπής και αλλοδαπής

Όπως προκύπτει από τις σχετικές διατάξεις του Κ.Φ.Ε., ο φορολογούμενος που έχει την κατοικία ή τη συνήθη διαμονή του στην Ελλάδα, υπόκειται σε φόρο για το παγκόσμιο εισόδημά του, δηλαδή, για το εισόδημα που προκύπτει τόσο στην ημεδαπή όσο και στην αλλοδαπή, εντός ενός ορισμένου φορολογικού έτους. Ως συνήθης θεωρείται η διαμονή στην Ελλάδα, η οποία υπερβαίνει τις 183 ημέρες συνολικά μέσα στο ίδιο ημερολογιακό έτος. Αντίθετα, το φυσικό πρόσωπο που δεν έχει τη φορολογική του κατοικία στην Ελλάδα, υπόκειται σε φόρο για το εισόδημα που αποκτά στην Ελλάδα εντός ορισμένου φορολογικού έτους.

Ο παραπάνω διαχωρισμός σε φορολογικό κάτοικο ημεδαπής και αλλοδαπής, πρακτικά σημαίνει ότι ένας Έλληνας ο οποίος διαμένει μόνιμα π.χ. στη Γερμανία, θα φορολογηθεί στην Ελλάδα μόνο για τα εισοδήματα που αποκτά στη χώρα μας (π.χ. από μίσθωση ακινήτων), ενώ στην περίπτωση που θεωρείται ότι έχει τη συνήθη διαμονή

του στην Ελλάδα, θα φορολογηθεί στη χώρα μας και για τυχόν εισοδήματα που αποκτά στη Γερμανία, δηλαδή για το παγκόσμιο εισόδημά του.

Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί, ότι το χρονικό διάστημα των 183 ημερών, που θέτει ο νομοθέτης, είναι καθοριστικό, προκειμένου να αποδείξει ο φορολογούμενος ότι η συνήθης διαμονή του βρίσκεται εκτός Ελλάδος, καθότι σε περίπτωση μη απόδειξης, τεκμαίρεται ότι η συνήθης διαμονή βρίσκεται στον ελληνικό χώρο, και συνεπώς τόπος φορολογίας για το παγκόσμιο εισόδημα είναι η Ελλάδα.

2.3.2 Διαχρονική εξέλιξη φορολογικής μεταχείρισης κατοίκων εξωτερικού

Έκινώντας από το Ν. 2238/1994, όπως ίσχυε στην αρχική του μορφή, ο νομοθέτης δεν είχε προβλέψει σχετική διάταξη στο άρθρο 18, η οποία να απαλλάσσει τους Έλληνες κάτοικους του εξωτερικού από τη φορολογία στην Ελλάδα βάσει τεκμαρτού εισοδήματος. Κατά συνέπεια, οι Έλληνες κάτοικοι του εξωτερικού υπόκειντο σε φορολόγηση τόσο στη χώρα που βρισκόταν η συνήθης διαμονή τους για το εισόδημα που προέκυπτε εκεί, όσο και στην Ελλάδα για το τεκμαρτό εισόδημα. Η εν λόγω ρύθμιση ίσχυσε για τα επόμενα χρόνια, ωστόσο, η αδικία σε βάρος των κατοίκων του εξωτερικού έγινε ιδιαίτερα αισθητή με τη θέσπιση της ελάχιστης δαπάνης διαβίωσης, όπως αναφέρεται παρακάτω.

Με το Ν. 3842/2010 επήλθαν σημαντικές αλλαγές στο φορολογικό σύστημα της χώρας. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, οι αλλαγές αυτές είχαν ως στόχο την προσαρμογή της χώρας στις οικονομικές συγκυρίες, καθώς και τη δημιουργία ενός απλού και δίκαιου φορολογικού πλαισίου με ενιαίους κανόνες, χωρίς αδικαιολόγητες εξαιρέσεις. Οι διατάξεις εκείνες οι οποίες ουσιαστικά μεταχειρίστηκαν με άδικο τρόπο τους Έλληνες κατοίκους του εξωτερικού ήταν οι παρακάτω:

- ✓ Καταρχάς, θεσπίστηκαν οι ελάχιστες δαπάνες διαβίωσης οι οποίες για τον άγαμο και έγγαμο φορολογούμενο ανήλθαν στις 3.000 € και 5.000 € αντίστοιχα, χωρίς να προβλέπεται εξαίρεση για τους κατοίκους εξωτερικού.
- ✓ Επιπλέον, στην παρ. 5 του αρ. 3, προβλεπόταν η απαλλαγή της φορολόγησης των κατοίκων του εξωτερικού βάσει της αντικειμενικής δαπάνης που προέκυπτε από την κατοχή σκαφών αναψυχής ιδιωτικής χρήσης και μόνο, χωρίς να υπάρχει καμία άλλη πρόβλεψη για τους κατοίκους του εξωτερικού.

Οι παραπάνω διατάξεις είχαν ως αποτέλεσμα, πολλά φυσικά πρόσωπα με μόνιμη κατοικία στην αλλοδαπή να φορολογηθούν για το έτος χρήσης 2010 με ποσά που δεν ανταποκρίνονταν σε πραγματικές δαπάνες διαβίωσης από τη στιγμή που δεν προέκυπτε εισόδημα γι' αυτούς στην Ελλάδα. Επιπροσθέτως, με το ελάχιστο όριο διαβίωσης που θεσπίστηκε, πολλοί Έλληνες κάτοικοι του εξωτερικού οι οποίοι διέθεταν κάποιο ακίνητο στην Ελλάδα ή ελάμβαναν κάποιο ποσό ενοικίου από την εκμετάλλευση αυτού, κλήθηκαν να καταβάλουν τον αναλογούν φόρο για το ελάχιστο τεκμαρτό εισόδημα που προέκυπτε και επιπλέον την προκαταβολή φόρου για το επόμενο έτος, εκτός από το φόρο εισοδήματος που κατέβαλαν και στο εξωτερικό.

Επί παραδείγματι, έγγαμος φορολογούμενος που είχε τη μόνιμη κατοικία του στη Γερμανία και διέθετε μονοκατοικία 150 τ.μ. στην Ελλάδα, την οποία παραχωρούσε δωρεάν, υπόκειτο σε Φ.Ε.Φ.Π. για το τεκμαρτό εισόδημα που προέκυπτε στην Ελλάδα, αξίας 13.160 €¹⁶. Ως εκ τούτου, ο εν λόγω φορολογούμενος, όπως και πολλές άλλες παρόμοιες περιπτώσεις, φορολογήθηκε για το έτος χρήσης 2010 τόσο για το εισόδημα που απέκτησε στη Γερμανία όσο και για το τεκμαρτό εισόδημα που προέκυψε στην Ελλάδα, και μάλιστα προσαυξημένο κατά 5.000 €.

Χαρακτηριστικό δείγμα της άδικης φορολογικής μεταχείρισης, αποτελεί και ο μεγάλος αριθμός αναφορών που δέχτηκε ο Συνήγορος του Πολίτη το 2011 από φυσικά πρόσωπα με κατοικία στην αλλοδαπή, τα οποία διαμαρτύρονταν για το ποσό του φόρου που προέκυψε κατά την εκκαθάριση της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος για τη χρήση του 2010 (Σ.τ.Π., 2014).

Το ζήτημα της φορολόγησης των κατοίκων του εξωτερικού βάσει τεκμηρίων διαβίωσης ήρθε να διορθώσει ο Ν. 3943/2011¹⁷. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 21 του

¹⁶ Σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις, η ετήσια αντικειμενική δαπάνη που προέκυπτε για τη δωρεάν παραχωρούμενη κατοικία υπολογίζεται στις 6.800 € ενώ το ποσό αυτό προσαυξήθηκε κατά 20% λόγω του γεγονότος ότι επρόκειτο για μονοκατοικία. Στο ποσό των 8.160 € που προέκυψε από την προαναφερθείσα προσαύξηση, προστέθηκε το ποσό των 5.000 € ως ελάχιστη αντικειμενική δαπάνη των συζύγων.

¹⁷ Ερμηνευτικά ζητήματα προέκυψαν αναφορικά και με την υποχρέωση υποβολής δήλωσης φορολογίας εισοδήματος από φυσικά πρόσωπα που δηλώνουν κάτοικοι του εξωτερικού και δεν αποκτούν πραγματικό εισόδημα στην Ελλάδα αλλά υπάγονται στις διατάξεις του Κ.Φ.Ε. περί αντικειμενικών δαπανών και υπηρεσιών. Το ζήτημα αυτό επιλύθηκε με τις διατάξεις του Ν. 4110/2013, σύμφωνα με τις οποίες υπόχρεοι για υποβολή φορολογικής δήλωσης για το

νόμου αυτού προστέθηκε νέα περίπτωση η' στο άρθρο 18 του προϊσχύοντα Κ.Φ.Ε. σύμφωνα με την οποία: «Η ετήσια αντικειμενική δαπάνη και η δαπάνη απόκτησης περιουσιακών στοιχείων, δεν εφαρμόζονται προκειμένου για φυσικό πρόσωπο που έχει την κατοικία του ή τη συνήθη διαμονή του στην αλλοδαπή, εφόσον δεν αποκτά εισόδημα στην Ελλάδα».

Για την καλύτερη κατανόηση της προαναφερθείσας διάταξης παρατίθεται το παρακάτω παράδειγμα: Κάτοικος του εξωτερικού ο οποίος είχε στην κατοχή του δευτερεύουσα κατοικία την οποία ιδιοχρησιμοποιούσε και Ε.Ι.Χ., ενώ δεν είχε πραγματικά εισοδήματα στην Ελλάδα, δεν φορολογήθηκε για το οικονομικό έτος 2012 για το τεκμαρτό εισόδημα, βάσει των οικείων διατάξεων. Αντίθετα, στην περίπτωση που κάτοικος εξωτερικού είχε εισόδημα έστω και ένα ευρώ από οποιαδήποτε αιτία στην Ελλάδα (π.χ. ενοίκια), φορολογούνταν με βάση τεκμαρτό εισόδημα, αφού εφαρμόζονταν πλήρως οι διατάξεις για τα τεκμήρια και συγκεκριμένα φορολογούνταν βάσει του υψηλότερου εισοδήματος μεταξύ πραγματικού και τεκμαρτού.

Ωστόσο, όπως προκύπτει και από το παραπάνω παράδειγμα, η ρύθμιση αυτή για τους κατοίκους του εξωτερικού άφησε δύο κενά:

- ✓ Πρώτον, όπως αναφέρεται στην παρ. 3, περ. β' του νόμου αυτού η συγκεκριμένη ρύθμιση άρχισε να ισχύει από 01.01.2011 (έτος χρήσης 2011 και οικονομικό έτος 2012), αφήνοντας άλυτα τα προβλήματα και τις αδικίες που προέκυψαν κατά το προηγούμενο έτος (έτος χρήσης 2010 και οικονομικό έτος 2011).
- ✓ Δεύτερον, στη συγκεκριμένη ρύθμιση δεν προβλέπονταν εκείνες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες το φυσικό πρόσωπο που κατοικεί στο εξωτερικό έχει εισοδήματα στην Ελλάδα πολύ χαμηλού ύψους, είτε από τόκους καταθέσεων, είτε από γεωργικές επιχειρήσεις που φορολογούνται αυτοτελώς. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, όποιος κάτοικος του εξωτερικού είχε εισόδημα από τόκους καταθέσεων έστω και 1 €, να φορολογείται στην Ελλάδα βάσει των τεκμηρίων διαβίωσης.

Όσον αφορά το δεύτερο κενό, έγινε μία προσπάθεια να καλυφθεί με την Εγκύκλιο ΠΟΛ 1161/2012, με την οποία εξαιρέθηκαν από την υποχρέωση υποβολής δικαιολογητικών, προκειμένου για την απόδειξη της μόνιμης κατοικίας τους στην

οικονομικό έτος 2013, είναι και οι κάτοικοι του εξωτερικού για το εισόδημα που προκύπτει στην Ελλάδα ή επειδή υπάγονται στις διατάξεις των άρθρων 16 και 17 του προϊσχύοντα Κ.Φ.Ε.

αλλοδαπή, όσοι αποκτούν εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις μέχρι και το ποσό των 500 €, καθώς και όσοι αποκτούν εισόδημα από τόκους καταθέσεων που φορολογούνται αυτοτελώς και εφόσον στην περίπτωση αυτή δεν έχουν την υποχρέωση να υποβάλλουν δήλωση φορολογίας εισοδήματος στην Ελλάδα. Η παραπάνω ρύθμιση εξακολούθησε να ισχύει και με το νέο Κ.Φ.Ε., οι διατάξεις του οποίου όσον αφορά τις αντικειμενικές δαπάνες και υπηρεσίες άρχισαν να ισχύουν από 1^η Ιανουαρίου 2014.

Στο ενδιάμεσο διάστημα και προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που προέκυψαν με το Ν. 3943/2011, ο Ν. 4261/2014 (άρθρο 184§2), τροποποίησε την περ. η' του αρ. 18 του Ν. 2238/1994, αφαιρώντας την προϋπόθεση «εφόσον δεν αποκτά εισόδημα στην Ελλάδα». Επιπλέον, προβλέφθηκε η συγκεκριμένη διάταξη, να έχει εφαρμογή για τις αντικειμενικές δαπάνες και υπηρεσίες που πραγματοποιούνται κατά το οικονομικό έτος 2014, ήτοι για τη χρήση του 2013. Όπως αναφέρεται στη σχετική αιτιολογική έκθεση του νόμου «η εφαρμογή των διατάξεων των τεκμηρίων αφορά τα φυσικά πρόσωπα με φορολογική κατοικία στην Ελλάδα και δεν μπορεί να επεκτείνεται στα φυσικά πρόσωπα που αποκτούν εισοδήματα πηγής Ελλάδας».

Με το νέο Κ.Φ.Ε. ορίστηκε πως οι διατάξεις του άρθρου 31 του Ν.4172/2013, δεν εφαρμόζονται προκειμένου για φυσικό πρόσωπο που έχει τη φορολογική του κατοικία στην αλλοδαπή, εφόσον δεν αποκτά εισόδημα στην Ελλάδα.

Η διάταξη αυτή τροποποιήθηκε με το άρθρο 1§1 του Ν. 4330/2015 ορίζοντας πως «οι διατάξεις του αρ. 31 του Ν. 4172/2013 δεν ισχύουν προκειμένου για αντικειμενικές δαπάνες και υπηρεσίες του άρθρου 31 φυσικού προσώπου που έχει τη φορολογική κατοικία του στην αλλοδαπή». Με την αλλαγή αυτή ουσιαστικά καταργούνται τα τεκμήρια διαβίωσης των κατοίκων του εξωτερικού συμπεριλαμβανομένων και των Ελλήνων Ομογενών και καθιερώνεται ένα φορολογικό καθεστώς αντίστοιχο με αυτό του προηγούμενου Κ.Φ.Ε. (Ν. 2238/1994). Όπως αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση του εν λόγω νόμου, η διάταξη αυτή τροποποιήθηκε διότι, βάσει του προηγούμενου καθεστώτος, όποιος κάτοικος Έλληνας του εξωτερικού είχε εισόδημα από τόκους έστω και 1€ στην Ελλάδα, ήταν υποχρεωμένος να καταβάλλει φόρο στην Ελλάδα βάσει των τεκμηρίων διαβίωσης. Το γεγονός αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, την εκροή κεφαλαίων που ανήκουν σε Έλληνες ομογενείς και φόρων επί των τόκων των καταθέσεών τους, από τη χώρα μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ

3.1 Συνταγματικότητα μαχητών τεκμηρίων

Τα τεκμήρια διαβίωσης, όπως θεσπίστηκαν με το Ν. 820/1978 ήταν αμάχητα. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 12§3 του εν λόγω νόμου προβλεπόταν η μη δυνατότητα αμφισβήτησης της ετήσιας συνολικής τεκμαρτής δαπάνης από το φορολογούμενο. Η συνταγματικότητα της συγκεκριμένη διάταξης απασχόλησε πολύ έντονα την ελληνική νομολογία η οποία και διχάστηκε επί του θέματος.

Συγκεκριμένα, τα Διοικητικά Πρωτοδικεία με μία σειρά από αποφάσεις τους, αποφάνθηκαν ότι τα τεκμήρια του Ν. 820/1978 αντίκεινται στα άρθρα 4§5 και 20§1 του Συντάγματος. Επί παραδείγματι, αναφέρεται ότι το Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών με την 102/80 απόφασή του έκρινε ότι με τα τεκμήρια του εν λόγω νόμου, το σύστημα φορολογίας εισοδήματος γίνεται πιο αντικειμενικό και έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 4§5 του Συντάγματος που επιβάλλει τη φορολόγηση με βάση την πραγματική ικανότητα του κάθε φορολογούμενου. Επίσης, το Διοικητικό Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης απεφάνθη ότι εκτός των άλλων παραβιάζεται και το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (αρ. 5§1) και της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (αρ. 2§1 Συντάγματος) (ΔΠρΑθ 102/80, ΔπρΘεσ/κης 1903/80 και 1932/80, ΔπρΛειβαδιάς 97/80, ΔΕφΧανίων 35/82).

Στα επιχειρήματα κατά της συνταγματικότητας των αμάχητων τεκμηρίων, προστίθεται και η άποψη ότι το αμάχητο φορολογικό τεκμήριο συνιστά επέμβαση της νομοθετικής εξουσίας στο έργο της δικαστικής, στο μέτρο που αναιρεί τον συγκεκριμένο (ad hoc) χαρακτήρα της δικαστικής κρίσης. Μια τέτοια επέμβαση αντίκειται στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών, όπως αυτή καθορίζεται στις διατάξεις του άρθρου 26 του Συντάγματος (Δελλής, 1996).

Αντίθετα, άλλα διοικητικά δικαστήρια πρώτου και δευτέρου βαθμού δέχθηκαν τη συνταγματικότητα των εν λόγω τεκμηρίων με την επιχειρηματολογία ότι ο συντακτικός νομοθέτης παρέχει ευρεία διακριτική ευχέρεια στο φορολογικό νομοθέτη να επιλέξει το καταλληλότερο σύστημα για την εξακρίβωση της φοροδοτικής

ικανότητας των φορολογούμενων. Από τη στιγμή που το σύστημα που επιλέγει ο φορολογικός νομοθέτης αποτελεί νόμιμο τρόπο προσδιορισμού της φοροδοτικής ικανότητας του φορολογούμενου, δεν θα έπρεπε να θεωρηθεί ότι προσκρούει στο δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας (ΔπρΑθ 1231/80, 2191/80, ΔΠρΠατρών 5/81, ΔΠρΜυτιλήνης 28/81, όπως αναφέρονται σε Φινοκαλιώτης, 2014).

Γύρω από τη συνταγματικότητα των τεκμηρίων αναπτύχθηκαν και στη νομολογία του Σ.τ.Ε. δύο βασικές απόψεις. Η πρώτη υποστηρίζει ότι το καθιερωμένο από το Ν. 820/78 σύστημα προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος στηρίζεται σε τεκμήρια των οποίων η βάση και τα συμπεράσματα ανταποκρίνονται στα δεδομένα της κοινής πείρας και συνεπώς πρόκειται για ένα σύστημα ανεκτό από το Σύνταγμα για την εξακρίβωση της φοροδοτικής ικανότητας του φορολογούμενου (αρ. 4§5), χωρίς να αποκλείει τη δυνατότητα από το φορολογούμενο να αποδείξει ότι η ετήσια δαπάνη των τεκμηρίων καλύπτεται από άλλους πόρους (αρ. 20§1) (Σ.τ.Ε. 434/1983 και 4897/1987). Αντίθετα, η δεύτερη άποψη υποστηρίζει ότι, εφόσον κατά το Σύνταγμα (αρ. 78§1) η φορολογητέα ύλη αποτελεί αντικείμενο εξακρίβωσης, ο κοινός νομοθέτης μπορεί να θεσπίσει μεν τεκμήρια, αλλά μόνο μαχητά ώστε να δοθεί η ευχέρεια στο φορολογούμενο να αποδείξει το πραγματικό ύψος της δαπάνης διαβίωσης, η οποία ποικίλλει κατά περίπτωση (Σ.τ.Ε. 1246/1983 και 4340/1983).

Μία ενδιάμεση άποψη υποστήριξε ότι τα τεκμήρια θα έπρεπε να κρίνονται αντισυνταγματικά στις περιπτώσεις εκείνες που είναι δυνατό να προκύψει το συμπέρασμα, ότι ο φορολογούμενος απέκτησε μικρότερο εισόδημα από το τεκμαρτώσ προσδιοριζόμενο (Φινοκαλιώτης, 2014).

Δεδομένου λοιπόν ότι η θέσπιση των αμάχητων τεκμηρίων στερεί από τον φορολογούμενο το δικαίωμα να αποδείξει τη συνδρομή στην περίπτωσή του διαφορετικών στοιχείων και περιστατικών και εφόσον γίνεται δεκτό ότι το δικαίωμα της απόδειξης περιλαμβάνεται στο δικαίωμα δικαστικής προστασίας, ο Ν. 1249/1982 μετέτρεψε τα τεκμήρια του Ν. 820/1978 σε μαχητά δίνοντας τη δυνατότητα στο φορολογούμενο να αμφισβητήσει τα χρηματικά ποσά που όριζε ο νόμος για τα τεκμήρια, υπό την προϋπόθεση ότι θα ήταν σε θέση να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία των ισχυρισμών του. Η καθιέρωση των μαχητών τεκμηρίων, σύμφωνα με τη νομολογία του Σ.τ.Ε. (622/1993) δεν αντίκειται στο αρ.20§1 του Συντάγματος που κατοχυρώνει το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας αλλά ούτε και στο άρθρο 26

που θεσπίζει τη διάκριση των εξουσιών, γιατί δεν συνιστά ανεπίτρεπτη επέμβαση του νομοθέτη στη δικαστική κρίση.

Το ζήτημα της συνταγματικότητας των αμάχητων τεκμηρίων απασχόλησε πολύ έντονα και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, το οποίο έκρινε ότι η οργάνωση ενός συστήματος αμάχητων τεκμηρίων αντιβαίνει στις διατάξεις του αρ.1§1του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., το οποίο προβλέπει ότι όλοι οι πολίτες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν την περιουσία τους και ότι κανένας δεν είναι δυνατόν να στερηθεί την ιδιοκτησία του παρά μόνο για λόγους δημόσιας ωφέλειας και υπό τους όρους που προβλέπονται από το νόμο και από τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου. Στην ίδια νομολογία, προβλέπεται η εξαίρεση ως προς την εξουσία του κράτους να θεσπίζει νόμους για την εξασφάλιση της καταβολής των φόρων (Ε.Δ.Δ.Α. 15/11/1996, Τσόμτοςος κατά Ελλάδος, Ε.Δ.Δ.Α. 15/11/1996, Κατικαρίδης κατά Ελλάδος, Ε.Δ.Δ.Α. 15/3/1999, Παπαχελάς κατά Ελλάδος, όπως αναφέρονται σε Σαββαΐδου, 2011).

Ωστόσο, το Ε.Δ.Α.Δ. έχει κρίνει με παλαιότερη απόφαση ότι παρά το γεγονός ότι η θέσπιση φορολογικών τεκμηρίων για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος των φορολογούμενων δεν αντιβαίνει καταρχήν την Ε.Σ.Δ.Α., ωστόσο δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει «ένα ορισμένο εύλογο όριο» σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας (ΕΔΔΑ 7-10-1988, Salabiaku, A/141-A και ΕΔΔΑ 25-9-1992, Pham Hoang, A/243). Τα κράτη από τη μεριά τους θα πρέπει να προβαίνουν στη θέσπιση των τεκμηρίων λαμβάνοντας υπόψη το βάρος αυτού που διακυβεύεται και προστατεύοντας το δικαίωμα της υπεράσπισης αφού η θέσπιση αμάχητων τεκμηρίων αντιτίθεται προς το Συνταγματικό Δικαίωμα της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (Φορτσάκης, 2008). Επομένως, σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Α.Δ. και βάσει του αρ.6§2 της Ε.Σ.Δ.Α., τα Κράτη οφείλουν να περιορίζουν τα τεκμήρια εντός ελλόγων κριτηρίων και υπό την επιφύλαξη της αρχής της αναλογικότητας.

Μεταγενέστερα, το άρθρο 16 του Ν. 2238/1994 επέτρεψε την αμφισβήτηση του τεκμηρίου από τον φορολογούμενο στις περιοριστικά προβλεπόμενες από το άρθρο περιπτώσεις. Οι περιπτώσεις αυτές παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες μέχρι και σήμερα, αφήνοντας αρκετά κενά τόσο στο φορολογούμενο όσο και όσο και στους προϊστάμενους των Δ.Ο.Υ. οι οποίοι είναι αρμόδιοι για το χειρισμό των αιτήσεων αμφισβήτησης.

3.2 Διαδικασία αμφισβήτησης

Παρακάτω παρουσιάζονται οι διατάξεις του Κ.Φ.Ε που αφορούν την αμφισβήτηση του ποσού της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης, εμπλουτισμένες με τη σχετική εγκύκλιο (Δ12 1133259 ΕΞ 2012) που εξέδωσε το Υπουργείο Οικονομικών το 2012. Δεδομένου ότι οι εν λόγω διατάξεις παρέμειναν αμετάβλητες σε σχέση με τον προϊσχύοντα Κ.Φ.Ε., η πλειονότητα των Δ.Ο.Υ. εξακολουθεί να λαμβάνει υπόψη τη συγκεκριμένη εγκύκλιο κατά το χειρισμό των αιτήσεων αμφισβήτησης.

Στο άρθρο 31§2 του Κ.Φ.Ε. προβλέπεται η δυνατότητα αμφισβήτησης από τον φορολογούμενο του ποσού της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης, όταν αυτό είναι μεγαλύτερο από την πραγματική δαπάνη τόσο του φορολογούμενου όσο και των εξαρτώμενων μελών που τον βαρύνουν.

Οι φορολογούμενοι που μπορούν να αμφισβητήσουν το ποσό της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης, διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- Υπηρετούντες τη στρατιωτική τους θητεία στις ένοπλες δυνάμεις. Σε αυτή την κατηγορία δεν συμπεριλαμβάνονται οι μόνιμοι αξιωματικοί. Η ύπαρξη ή όχι εισοδήματος από τον τόπο που υπηρετεί τη θητεία του ο υπόχρεος, δεν μπορεί να επηρεάσει τη δυνατότητα επίκλησης μικρότερης τεκμαρτής δαπάνης.
- Φυλακισμένοι.
- Ασθενείς οι οποίοι νοσηλεύονται σε νοσοκομείο ή κλινική.
- Άνεργοι οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι στο μητρώο των μακροχρόνια ανέργων του Ο.Α.Ε.Δ. καθώς επίσης και όσοι δικαιούνται βοήθημα ανεργίας από τον εν λόγω οργανισμό ή από άλλο ταμείο (π.χ. ΝΑΤ). Ο υπόχρεος που ανήκει σε αυτή την κατηγορία δεν θα πρέπει να διαθέτει εισοδήματα από άλλη πηγή κατά το έτος για το οποίο αμφισβητεί το ποσό της αντικειμενικής δαπάνης.
- Όσοι συνοικούν με συγγενείς πρώτου βαθμού και έχουν μειωμένες δαπάνες διαβίωσης. Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να αποδεικνύεται ότι στις δαπάνες αυτές συμβάλλουν οι συγγενείς πρώτου βαθμού, τα εισοδήματα των οποίων προέρχονται από εμφανείς πηγές.
- Ορφανοί ανήλικοι οι οποίοι έχουν στην κυριότητά τους Ε.Ι.Χ. από κληρονομιά του πατέρα ή της μητέρας τους.

- Όσοι προσκομίζουν στοιχεία με τα οποία αποδεικνύεται ότι για λόγους ανωτέρας βίας πραγματοποίησαν πραγματική δαπάνη μικρότερη από την αντικειμενική.
- Όσοι εισπράττουν καθυστερημένα δεδουλευμένες αποδοχές λόγω έκδηλης οικονομικής αδυναμίας του εργοδότη ή λόγω πτώχευσης του ή ειδικά για όσους δεν εισπράττουν δεδουλευμένες αποδοχές.

Στο αρ. 31§2 του Κ.Φ.Ε., ο νομοθέτης αναφέρει ρητά ότι στην περίπτωση που ο φορολογούμενος, ο οποίος αμφισβητεί το ποσό της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης, είναι φαντάρος ή συγκατοικεί με συγγενή πρώτου βαθμού, η διαφορά μεταξύ της αντικειμενικής και της πραγματικής δαπάνης λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό της συνολικής αντικειμενικής δαπάνης του γονέα ή του τέκνου που συμβάλλει στις δαπάνες διαβίωσης του υπόχρεου. Εάν πρόκειται για γονείς, το παραπάνω ποσό καταλογίζεται σε εκείνον που έχει το μεγαλύτερο εισόδημα. Με την εν λόγω διάταξη, ο νομοθέτης, ουσιαστικά, μεριμνά ώστε να μην απολεσθούν φορολογικά έσοδα, αφού το βάρος της δαπάνης διαβίωσης του υπόχρεου το επωμίζεται κάποιος άλλος.

Σε κάθε περίπτωση, προκειμένου η Διοίκηση να κάνει δεκτή την αίτηση αμφισβήτησης του φορολογούμενου, θα πρέπει η αλήθεια των ισχυρισμών του τελευταίου να αποδεικνύεται βάσει πραγματικών στοιχείων και περιστατικών. Η αλήθεια των στοιχείων και περιστατικών αποδεικνύεται από τον φορολογούμενο, αφού αυτός μεταβεί στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. μαζί με το εκκαθαριστικό και τα απαραίτητα δικαιολογητικά.

Η Διοίκηση από τη μεριά της καλείται να ελέγξει την αλήθεια των ισχυρισμών και την ακρίβεια των αποδεικτικών στοιχείων του φορολογούμενου και να μειώσει ανάλογα την ετήσια αντικειμενική δαπάνη (οπότε και προβαίνει σε εκ νέου εκκαθάριση της δήλωσης) ή να απορρίψει αιτιολογημένα το μαχητό τεκμήριο. Σε κάθε περίπτωση, επειδή το ζήτημα της αμφισβήτησης των τεκμηρίων είναι πραγματικό, ανάγεται στην εξελεγκτική αρμοδιότητα του προϊστάμενου της Δ.Ο.Υ. και σε περίπτωση αμφισβήτησης, στην κρίση των διοικητικών δικαστηρίων. Ωστόσο, η Διοίκηση δίνει τη δυνατότητα στο φορολογούμενο, προτού προσφύγει στα διοικητικά δικαστήρια και προκειμένου να αποφευχθεί η συμφόρηση αυτών, να ασκήσει ενδικοφανή προσφυγή ενώπιον της Διεύθυνσης Επίλυσης Διαφορών της Γ.Γ.Δ.Ε..

3.3 Πρακτικές αρμόδιων υπαλλήλων

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας και προκειμένου να διαπιστωθούν οι πρακτικές των αρμόδιων υπαλλήλων κατά το χειρισμό των αιτήσεων αμφισβήτησης, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις βασισμένες σε δομημένο ερωτηματολόγιο με προϊστάμενους και υπαλλήλους του τμήματος Φορολογικής Συμμόρφωσης και σχέσεων με τους φορολογούμενους πέντε διαφορετικών Δ.Ο.Υ.: Αγίων Αναργύρων, ΙΓ΄ Αθηνών, Νίκαιας, Χολαργού και Α΄ Περιστερίου. Όπως ήταν αναμενόμενο, δεδομένου ότι ο νόμος ανάγει την ελεγκτική αρμοδιότητα της αμφισβήτησης των τεκμηρίων στον προϊστάμενο της Δ.Ο.Υ., τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων ποικίλλουν ανάμεσα στις υπηρεσίες. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε συνέντευξη με την προϊσταμένη της Διεύθυνσης Φορολογικής Συμμόρφωσης της Γ.Γ.Δ.Ε. προκειμένου να διαπιστωθεί πως αντιμετωπίζεται το συγκεκριμένο ζήτημα σε κεντρικό επίπεδο. Παρακάτω, παρατίθενται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ποιοτική ανάλυση των στοιχείων που συλλέχθηκαν.

3.3.1 Αριθμός αιτήσεων

Όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις, κατά τα έτη 2012-2013 οι περισσότερες Δ.Ο.Υ. έλαβαν σημαντικό αριθμό αιτήσεων αμφισβήτησης, περίπου 50-100, αριθμός μεγαλύτερος σε σχέση με προηγούμενα έτη. Η αύξηση αυτή οφείλεται σύμφωνα με τους ερωτηθέντες:

- ✓ στη μείωση του αφορολόγητου ορίου από 12.000 € σε 5.000 € για το έτος χρήσης 2011,
- ✓ στη θέσπιση της ελάχιστης αντικειμενικής δαπάνης διαβίωσης καθώς και
- ✓ στη θέσπιση του τεκμηρίου ιδιοκατοίκησης.

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι το έτος χρήσης 2013, η Δ.Ο.Υ. Αγ. Αναργύρων έλαβε πολύ λίγες αιτήσεις αμφισβήτησης. Το γεγονός αυτό οφείλεται, σύμφωνα με την προϊσταμένη, στην ανεπαρκή ενημέρωση που διαθέτουν οι πολίτες για τις σχετικές διατάξεις καθώς και στην εκ των προτέρων άρνηση του προϊστάμενου της Δ.Ο.Υ. να χειριστεί τέτοιες υποθέσεις.

Οι αιτήσεις αμφισβήτησης που λαμβάνουν οι παραπάνω υπηρεσίες προέρχονται στο μεγαλύτερο ποσοστό τους από άνεργους, γεγονός που οφείλεται στην οικονομική συγκυρία των τελευταίων ετών, καθώς επίσης και από στρατιώτες και φυλακισμένους.

3.3.2 Διαχείριση αιτήσεων αμφισβήτησης

Όλες οι Δ.Ο.Υ. επεσήμαναν πως η αίτηση αμφισβήτησης πρέπει να γίνει αυτοπροσώπως από τον υπόχρεο ενώ θα πρέπει να συνοδεύεται από τα απαραίτητα δικαιολογητικά, π.χ. βεβαίωση ανεργίας από τον Ο.Α.Ε.Δ. στην περίπτωση που υπόχρεος είναι άνεργος. Υπό αυτή την προϋπόθεση απαντώνται όλες οι αιτήσεις είτε θετικά είτε αρνητικά.

Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται ενδεικτικά το ποσοστό στο οποίο γίνονται δεκτές οι αιτήσεις αμφισβήτησης από κάθε Δ.Ο.Υ.. Σημειώνεται πως δεν πρόκειται για ακριβή ποσοστά, αλλά για εκτιμήσεις βασισμένες στην πείρα των υπαλλήλων.

Όπως είναι προφανές από το παραπάνω διάγραμμα, οι περισσότερες Δ.Ο.Υ. κάνουν δεκτές σε πολύ μεγάλο ποσοστό τις αιτήσεις αμφισβήτησης με μοναδική εξαίρεση τη Δ.Ο.Υ. Αγ. Αναργύρων. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως επεσήμανε η προϊστάμενη του τμήματος Φορολογικής Συμμόρφωσης, οι περισσότερες αιτήσεις γίνονται από άνεργους, φυλακισμένους και στρατευμένους, με τις οποίες ζητούν να

αφαιρεθεί συνήθως το ποσό της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης του αυτοκινήτου και της κατοικίας. Στην περίπτωση του αυτοκινήτου, το επιχείρημα με το οποίο απορρίπτεται η αίτηση, είναι ότι από τη στιγμή που ο υπόχρεος είναι άνεργος, φυλακισμένος ή στρατευμένος, δεν διαθέτει εισοδήματα για να συντηρήσει το αυτοκίνητο και για να το κινήσει και ως εκ τούτου θα πρέπει να παραδώσει τις πινακίδες του για να μην φορολογηθεί γι' αυτό. Με το ίδιο σκεπτικό, ο υπόχρεος που δεν μπορεί να συντηρήσει την οικία για την οποία φορολογείται, θα πρέπει να τη δηλώσει κενή¹⁸. Ο σημαντικότερος ενδοιασμός των υπαλλήλων, ειδικά στην περίπτωση των ανέργων, είναι ότι είναι πρακτικά αδύνατο να διασταυρώσουν αν οι άνεργοι υπόχρεοι δεν εργάζονται ανασφάλιστοι και συνεπώς δεν έχουν εισοδήματα από «κρυφή» πηγή. Οι μόνες περιπτώσεις όπου οι αιτήσεις αμφισβήτησης γίνονται δεκτές είναι όταν γίνονται από ανέργους των τελευταίων 2-3 χρόνων, οι οποίοι σύμφωνα με τον αρμόδιο υπάλληλο, μπορούν να επικαλεστούν ανάλωση κεφαλαίου¹⁹.

Παρόμοιας μεταχείρισης τυγχάνουν οι αιτήσεις αμφισβήτησης και στη Δ.Ο.Υ. Νίκαιας, ειδικά στην περίπτωση που το τεκμήριο που αμφισβητείται είναι Ε.Ι.Χ., οπότε και η αίτηση δεν γίνεται δεκτή. Στην περίπτωση της ιδιοκατοίκησης, η πρακτική που ακολουθείται από τη συγκεκριμένη υπηρεσία είναι να μειώνεται σε όλες τις περιπτώσεις το ποσό της αντικειμενικής δαπάνης για τα πρώτα 80 τ.μ., ενώ σε κάποιες περιπτώσεις αφαιρείται το τεκμήριο και για τα υπόλοιπα 40 τ.μ. Η λογική της παραπάνω πρακτικής είναι η εξής: ακόμα και στην περίπτωση που ο υπόχρεος είναι άνεργος, και έχει κάποια κατοικία στην κατοχή του, κάποιο οικείο του πρόσωπο (π.χ. γονέας) ενδεχομένως θα συνδράμει στη συντήρησή του, οπότε η Διοίκηση είναι περισσότερο διαλλακτική σε αυτή την περίπτωση.

Η Δ.Ο.Υ. Χολαργού αντιμετωπίζει διαφορετικά τις περιπτώσεις αμφισβήτησης. Γίνονται μεν δεκτές, υπό την προϋπόθεση δε ότι με τα τεκμήρια από τα οποία απαλλάσσεται ο φορολογούμενος, επιβαρύνεται είτε ο γονέας με το μεγαλύτερο

¹⁸ Υπό την προϋπόθεση ότι θα πρέπει να προσκομίσει αντίγραφα λογαριασμών της ΔΕΗ με τα οποία θα αποδεικνύεται ότι το σπίτι παρέμεινε κενό για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών.

¹⁹ Με αυτόν τον τρόπο ο φορολογούμενος μπορεί να επικαλεστεί παλαιότερα εισοδήματα που έχουν φορολογηθεί ή απαλλάσσονταν από το φόρο, προκειμένου να καλύψει κάποια αγορά ή τεκμήρια. Για τον υπολογισμό της ανάλωσης κεφαλαίου, ο φορολογούμενος μπορεί να επικαλεστεί κεφάλαιο που σχηματίστηκε τα προηγούμενα έτη, αρκεί αυτά να είναι συνεχόμενα και να φθάνουν μέχρι το προηγούμενο του κρινόμενου έτους και να μπορεί να το αποδείξει.

εισοδήματα είτε το τέκνο που τον φιλοξενεί. Σε αυτή την περίπτωση, ο γονέας καλείται να κάνει συμπληρωματική δήλωση. Στην περίπτωση που ο υπόχρεος είναι φαντάρος, το ποσό της ελάχιστης αντικειμενικής δαπάνης διαβίωσης (3.000 €) αφαιρείται χωρίς να καταλογίζεται ούτε στον γονέα. Σύμφωνα με τον ερωτηθέντα, ανάλωση κεφαλαίου μπορούν να κάνουν μόνο οι συνταξιούχοι, στην περίπτωση των οποίων υπάρχει μία μεταβατική περίοδος μέχρι την καταβολή της σύνταξης, οπότε και θα πρέπει να επικαλεστούν προηγούμενα εισοδήματα.

Με παρόμοιο τρόπο χειρίζεται την αμφισβήτηση των τεκμηρίων η Δ.Ο.Υ. Α΄ Περιστερίου στην περίπτωση που ο αιτών είναι άνεργος ή στρατευμένος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε αυτή την περίπτωση παρουσιάζει το γεγονός ότι στη συγκεκριμένη υπηρεσία εξαντλούνται όλα τα περιθώρια καλής πίστης, αφού ακόμα και στην περίπτωση που ο άνεργος δεν δύναται να προσκομίσει βεβαίωση ανεργίας από τον Ο.Α.Ε.Δ., του ζητείται βεβαίωση από το ΙΚΑ με την οποία αποδεικνύεται ότι ο φορολογούμενος δεν είχε ένσημα κατά το έτος φορολόγησης των τεκμηρίων.

Όπως επισημάνθηκε από τους περισσότερους υπαλλήλους, ευνοϊκότερης μεταχείρισης τυγχάνουν οι αιτήσεις αμφισβήτησης που γίνονται από υπόχρεους οι οποίοι νοσηλεύτηκαν για μεγάλο χρονικό διάστημα, αν και σπάνια αντιμετωπίζονται τέτοιες περιπτώσεις. Ενδεικτικά αναφέρεται το παράδειγμα ασθενούς, ο οποίος νοσηλεύτηκε για χρονικό διάστημα οκτώ μηνών περίπου, μετά το πέρας του οποίου απεβίωσε. Μετά από αίτηση του νόμιμου αντιπροσώπου του, για όλο το διάστημα που παρέμενε νοσηλευμένος, αφαιρέθηκε το ποσό της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης.

Κοινή συνισταμένη σε όλες τις παραπάνω υπηρεσίες, προκειμένου να κάνουν δεκτές τις αιτήσεις αμφισβήτησης, είναι ο υπόχρεος να μην διαθέτει πραγματικά εισοδήματα από άλλη πηγή.

3.3.3 Συμπεράσματα μελέτης περίπτωσης

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας, οι αιτήσεις αμφισβήτησης αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο στις διάφορες Δ.Ο.Υ.. Αυτό οφείλεται ως επί το πλείστον στο γεγονός ότι τόσο ο νόμος όσο και η σχετική εγκύκλιος του 2012 έχουν γενικό περιεχόμενο με αποτέλεσμα να αφήνεται στην κρίση του προϊσταμένου κάθε Δ.Ο.Υ. η αντιμετώπισή τους. Ουσιαστικά πρόκειται για μία

περίπτωση άσκησης διακριτικής ευχέρειας από τους Προϊστάμενους των Δ.Ο.Υ. δεδομένου ότι δεν υπάρχουν σαφείς οδηγίες από τη Γ.Γ.Δ.Ε. Ως εκ τούτου, σε κάθε Δ.Ο.Υ. έχουν διαμορφωθεί ξεχωριστά κριτήρια αντιμετώπισης των αιτήσεων αμφισβήτησης με ακραία περίπτωση αυτή τη μη άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητας, όπως προαναφέρθηκε.

Ωστόσο, σύμφωνα με την προϊστάμενη του τμήματος Φορολογικής Συμμόρφωσης της Γ.Γ.Δ.Ε., οι περιπτώσεις εκείνες οι οποίες ορίζονται ρητά στο νόμο θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο από τους υπαλλήλους των Δ.Ο.Υ. Πιο συγκεκριμένα, για τις περιπτώσεις α'-στ' του αρ.31§2 του Κ.Φ.Ε. και εφόσον ο υπόχρεος υποβάλει όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά, οι προϊστάμενοι οφείλουν να κάνουν δεκτές τις αιτήσεις για λόγους φορολογικής δικαιοσύνης και πιο συγκεκριμένα προκειμένου να τηρείται η αρχή της φορολογικής ισότητας. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι αιτήσεις θα πρέπει να απορρίπτονται μόνο όταν ο προϊστάμενος είναι σε θέση να αποδείξει το αντίθετο από τους ισχυρισμούς του υπόχρεου. Παραδείγματος χάριν, εάν ο προϊστάμενος έχει αποδείξει ότι ο άνεργος υπόχρεος έχει εισοδήματα από αδήλωτη εργασία, οφείλει αιτιολογημένα να απορρίψει την αίτησή του.

Όσον αφορά την περίπτωση ζ', δεν ξεκαθαρίζονται οι λόγοι ανωτέρας βίας οπότε και το βάρος της ευθύνης της απόφασης το φέρει ο προϊστάμενος. Στο 99% των περιπτώσεων, όμως, δεν γίνονται αποδεκτές οι αιτήσεις λόγω του γεγονότος ότι κανένας προϊστάμενος δεν θέλει να απολέσει το κράτος φορολογικά έσοδα «με δική του ευθύνη».

Ως εκ τούτου για την παραπάνω περίπτωση απαιτείται η έκδοση εγκυκλίου η οποία θα εξειδικεύει τους λόγους ανωτέρας βίας. Στην εγκύκλιο αυτοί, θα αποτυπώνονται σε έναν πίνακα όλοι οι δυνατοί συνδυασμοί των λόγων ανωτέρας βίας, ενώ για τις περιπτώσεις που δεν θα προβλέπονται στην εγκύκλιο, οι φορολογούμενοι θα προσφεύγουν στη Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται τόσο η όμοια φορολογική μεταχείριση όλων των πολιτών, όσο και αποσυμφόρηση της Διεύθυνσης Επίλυσης Διαφορών.

Ένα ακόμα συμπέρασμα που προέκυψε από τις συνεντεύξεις με τους αρμόδιους υπαλλήλους των Δ.Ο.Υ. είναι ότι οι πολίτες δεν είναι όλοι εξίσου ενημερωμένοι για το δικαίωμα τους να αμφισβητήσουν το ποσό της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το παράδειγμα της Δ.Ο.Υ. Χολαργού και της Δ.Ο.Υ. Αγ. Αναργύρων. Όπως ανέφερε η αρμόδια υπάλληλος της Δ.Ο.Υ. Χολαργού, οι κάτοικοι

της περιοχής έχουν άριστη γνώση των διατάξεων του νόμου και συνεπώς των δικαιωμάτων τους, σε αντίθεση με την ευρύτερη περιοχή των Αγ. Αναργύρων όπου εκτός από την ανεπαρκή ενημέρωση των πολιτών παρατηρείται και ανεπαρκής καθοδήγηση για τη δυνατότητα αμφισβήτησης των τεκμηρίων διαβίωσης. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται και από τις λιγοστές αιτήσεις αμφισβήτησης που δέχεται πλέον η Δ.Ο.Υ. Αγ. Αναργύρων.

Για τον παραπάνω λόγο, προτείνεται, μετά την έκδοση της εξειδικευμένης εγκυκλίου, να ενημερωθεί το ευρύτερο κοινό για το ζήτημα της αμφισβήτησης με ένα εγχειρίδιο παρόμοιας φύσης με το «Ενημερωτικό φυλλάδιο για τους κατοίκους του εξωτερικού» που εξέδωσε η Γ.Γ.Δ.Ε.. Επιπλέον, όπως έχει ήδη επισημάνει ο Συνήγορος του Πολίτη σε σχετικό πόρισμά του, προτείνεται:

1. Η αναγραφή στο εκκαθαριστικό σημείωμα της δυνατότητας και των προϋποθέσεων αμφισβήτησης της αντικειμενικής δαπάνης και
2. Η επαρκής καθοδήγηση στο θέμα από μέρους των Δ.Ο.Υ. προς τους πολίτες.

Συμπερασματικά, η Διοίκηση καλείται να λειτουργεί περισσότερο καλόπιστα, προκειμένου καταρχάς να τηρείται η αρχή της φορολογικής ισότητας και όλοι οι φορολογούμενοι που βρίσκονται κάτω από όμοιες συνθήκες να αντιμετωπίζονται με όμοιο τρόπο. Δεν νοείται για την ίδια υπόθεση, φορολογούμενος να αντιμετωπίζεται με ανόμοιο τρόπο από δύο διαφορετικές υπηρεσίες. Στην πραγματικότητα όμως, ακόμα και για τις περιπτώσεις που προβλέπονται ρητά από το νόμο, οι φορολογούμενοι αντιμετωπίζονται διαφορετικά από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Εξίσου σημαντικό είναι να τηρείται και η αρχή της χρηστής διοίκησης, δηλαδή η διοίκηση να εφαρμόζει πάντα τις φορολογικές διατάξεις προς όφελος του φορολογούμενου, αρχή η οποία δε φαίνεται να τηρείται σε όλες τις υπηρεσίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ

Αναμφισβήτητα οι μέρες μας χαρακτηρίζονται από μία έντονη οικονομική και κατά συνέπεια κοινωνική κρίση. Στην Ελλάδα, όπου η παροχή κοινωνική προστασίας αποτελεί υποχρέωση του κράτους, μια σειρά από παροχές έχουν ως σκοπό την παροχή κοινωνικής προστασίας στα άτομα που τη χρειάζονται περισσότερο. Πρόκειται για χρηματικές παροχές, οι οποίες καταβάλλονται συνήθως είτε με τη μορφή επιδομάτων (π.χ. επίδομα ανεργίας) είτε με τη μορφή έκπτωσης από τις οικονομικές υποχρεώσεις των πολιτών προς δημόσιους οργανισμούς (π.χ. Κ.Ο.Τ. της Δ.Ε.Η.). Αυτό που θα πρέπει να αναφερθεί και το οποίο αποτελεί αντικείμενο της παρούσας ενότητας, είναι ότι για την παροχή των περισσότερων από αυτά τα κοινωνικά επιδόματα χρησιμοποιείται ως βάση το φορολογητέο εισόδημα (είτε το ατομικό είτε το οικογενειακό). Τεχνικά, τα στοιχεία των δικαιούχων μεταφέρονται αυτούσια από τη βάση δεδομένων του TAXIS, με τη χρήση του ΑΦΜ τους.

Ειδικότερα, σε αυτή την ενότητα, παρουσιάζονται μία σειρά από προνοιακές παροχές, στις οποίες ο εισοδηματικός περιορισμός που τίθεται περιλαμβάνει είτε το πραγματικό (δηλωθέν) είτε το τεκμαρτό εισόδημα. Επιπλέον, παρουσιάζονται ορισμένες παροχές στις οποίες είναι ξεκάθαρη η μεταστροφή του νομοθέτη σχετικά με τη χρήση του τεκμαρτού εισοδήματος ως εισοδηματικός περιορισμός. Τέλος, παρατίθενται παραδείγματα προκειμένου να διαπιστωθεί ο αποκλεισμός από τα εν λόγω επιδόματα ορισμένων πολιτών με πολύ χαμηλά ή και μηδενικά πραγματικά εισοδήματα.

4.1 Κοινωνικό μέρισμα

Το κοινωνικό μέρισμα προβλέφθηκε στο Ν. 4254/2014 «Μέρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν. 4046/2012», ως επιστροφή μέρους του πρωτογενούς πλεονάσματος στους πολίτες και διανεμήθηκε για πρώτη φορά το 2014. Στόχος του είναι στήριξη των οικονομικά ασθενέστερων πολιτών και οικογενειών. Δικαιούχοι είναι όλοι οι πολίτες με χαμηλό συνολικό ετήσιο

οικογενειακό εισόδημα και μικρής αξίας ακίνητη περιουσία αλλά και ευπαθείς κοινωνικά ομάδες όπως είναι οι μακροχρόνια άνεργοι.

Τα εισοδηματικά και περιουσιακά κριτήρια καθώς και οι υπόλοιπες λεπτομέρειες για τη διανομή του κοινωνικού μερίσματος καθορίστηκαν μετέπειτα με υπουργική απόφαση. Συγκεκριμένα, το βασικό όριο εισοδήματος για τον υπολογισμό του κοινωνικού μερίσματος είναι 7.050 €. Στο ποσό αυτό περιλαμβάνεται το συνολικό, πραγματικό ή τεκμαρτό εισόδημα του εν δυνάμει δικαιούχου όπως προκύπτει από την εκκαθάριση των αρχικών ή τροποποιητικών δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος ενώ προσαυξάνεται ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση του δικαιούχου.

Ο παραπάνω περιορισμός άφησε εκτός διανομής κοινωνικού μερίσματος πολλούς υποψήφιους δικαιούχους χαμηλού εισοδήματος, που είχαν στην κατοχή τους Ε.Ι.Χ. ή διέμεναν σε δική τους κατοικία. Για την καλύτερη κατανόηση του αποκλεισμού από το κοινωνικό μέρισμα, παρατίθεται το παρακάτω παράδειγμα.

Στην περίπτωση ενός φορολογούμενου, άγαμου ο οποίος δηλώνει εισόδημα 4.500 €, διαμένει σε ιδιόκτητη κατοικία και έχει στην κατοχή του Ε.Ι.Χ. 1.200 κ.ε., το εισόδημά του, πραγματικό και τεκμαρτό έχει ως εξής:

Πραγματικό εισόδημα	4.500 €
Ελάχιστη Αντικειμενική δαπάνη διαβίωσης	3.000 €
Κατοικία 80 τ.μ.	3.200 €
Ε.Ι.Χ. 1.200 κ.ε.	4.000 €

Στην προκειμένη περίπτωση, παρά το γεγονός ότι το ποσό του συνολικού φόρου που προκύπτει είναι μηδενικό, ο φορολογούμενος στερείται του κοινωνικού μερίσματος αφού το συνολικό φορολογητέο εισόδημά του (10.200 €) είναι μεγαλύτερο από το βασικό όριο για τη διανομή του κοινωνικού μερίσματος.

4.2 Επίδομα τέκνων

Για την καταβολή του επιδόματος τέκνων λαμβάνονται υπόψη μεταξύ άλλων²⁰ το ισοδύναμο εισόδημα και η εισοδηματική κατηγορία στην οποία εμπίπτει ο υποψήφιος δικαιούχος. Ειδικότερα, οι οικογένειες που δικαιούνται το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων διαιρούνται αναλόγως του ισοδύναμου εισοδήματος σε τρεις εισοδηματικές κατηγορίες, ως εξής:

1. Έως 6.000 € που λαμβάνουν το πλήρες επίδομα,
2. από 6.001 € έως 12.000 € που λαμβάνουν τα 2/3 του επιδόματος και
3. από 12.001 € έως 18.000 € που λαμβάνουν το 1/3 του επιδόματος.

Για τον υπολογισμό της εισοδηματικής κατηγορίας λαμβάνεται υπόψη το εισόδημα που αναφέρεται στο εκκαθαριστικό σημείωμα, ήτοι *τόσο το πραγματικό όσο και το τεκμαρτό εισόδημα*. Τα παρακάτω παραδείγματα περιγράφουν παραστατικά τον τρόπο με τον οποίο οι πολίτες δύναται να αποκλειστούν από το συγκεκριμένο επίδομα.

Παράδειγμα 1^ο: Οικογενειάρχης με ετήσιο πραγματικό εισόδημα 4.500 €, ένα παιδί και αντικειμενικές δαπάνες διαβίωσης ίδιες με του προηγούμενου παραδείγματος. Το ετήσιο φορολογητέο εισόδημά του προσδιορίζεται στις 10.200 €. Συνεπώς, αντί να λαμβάνει εξ ολοκλήρου το μηνιαίο επίδομα των 40 €, το οποίο αντιστοιχεί στο πραγματικό εισόδημά του, λαμβάνει τα 2/3 αυτού, δηλαδή 26,66 €. Έτσι, ο συγκεκριμένος οικογενειάρχης, ενώ ετησίως δικαιούται 480 € βάσει του πραγματικού του εισοδήματος, τελικά λαμβάνει το ποσό των 320 €, μειωμένο δηλαδή κατά 33%.

Παράδειγμα 2^ο: Οικογενειάρχης με δύο παιδιά που δηλώνει πραγματικό εισόδημα 6.000 € και με τεκμήρια ίδια με του παραπάνω παραδείγματος. Το ετήσιο φορολογητέο εισόδημά του προσδιορίζεται στις 10.200 €. Συνεπώς, αντί να λαμβάνει εξ ολοκλήρου το επίδομα των 80 € και για τα δύο τέκνα που αντιστοιχεί στο εισόδημα των 6.000 €, λαμβάνει τα 2/3 αυτού, δηλαδή 53 € ανά μήνα και για τα δύο παιδιά.

²⁰ Το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων υπολογίζεται ανάλογα με τον αριθμό των εξαρτώμενων τέκνων ως εξής: 40 € ανά μήνα για ένα εξαρτώμενο τέκνο, 80 € ανά μήνα για δύο εξαρτώμενα τέκνα, 130 € ανά μήνα για τρία εξαρτώμενα τέκνα και 180 € ανά μήνα για τέσσερα εξαρτώμενα τέκνα. Για κάθε εξαρτώμενο τέκνο πέραν του τετάρτου, καταβάλλεται, πέραν των ανωτέρω, μηνιαίο επίδομα 60 €.

4.3 Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο Δ.Ε.Η.

Αντίστοιχων περιορισμών τυγχάνουν και οι υποψήφιοι δικαιούχοι του Κ.Ο.Τ. της Δ.Ε.Η. Στην προκειμένη περίπτωση, οι δικαιούχοι θα πρέπει να έχουν ετήσιο συνολικό φορολογούμενο *πραγματικό ή τεκμαρτό εισόδημα* μικρότερο από 12.000 €²¹. Στην περίπτωση των τρίτεκνων οικογενειών το ετήσιο οικογενειακό φορολογούμενο *πραγματικό ή τεκμαρτό εισόδημα*, θα πρέπει να είναι μικρότερο από 23.500 €.

Για παράδειγμα μία οικογένεια με δύο μέλη, η οποία δηλώνει μηδενικό *πραγματικό εισόδημα* (π.χ. λόγω ανεργίας) αλλά έχει στην κατοχή της ένα Ε.Ι.Χ. 1.200 κ.ε. και μία κατοικία 80 τ.μ. φορολογείται για το ποσό των 12.200 €. Το εν λόγω ποσό προέρχεται από τις αντικειμενικές δαπάνες και μόνο, με αποτέλεσμα, παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν εισοδήματα από άλλη πηγή, η εν λόγω οικογένεια να μη δικαιούται την ευνοϊκότερη τιμολόγηση του Κ.Ο.Τ.

4.4 Φοιτητικό στεγαστικό επίδομα και σχολικό επίδομα

Όσον αφορά το φοιτητικό στεγαστικό επίδομα ο εισοδηματικός περιορισμός που θέτει η σχετική απόφαση είναι να μην ξεπερνάει τις 30.000 € το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα. Ως ετήσιο οικογενειακό εισόδημα θεωρείται το συνολικό ετήσιο φορολογούμενο *πραγματικό ή τεκμαρτό*.

Δυσμενέστερος είναι ο εισοδηματικός περιορισμός για το σχολικό επίδομα, για τη λήψη του οποίου βασική προϋπόθεση είναι να μην υπερβαίνει το ετήσιο φορολογητέο οικογενειακό εισόδημα, *πραγματικό ή τεκμαρτό* τα 3.000 €.

Εν προκειμένω, ο οικογενειάρχης του δεύτερου παραδείγματος της ενότητας 4.2, ενώ δικαιούται το φοιτητικό στεγαστικό επίδομα, αποκλείεται από την παροχή του σχολικού εισοδήματος. Ακόμα και στην περίπτωση που το δηλωθέν εισόδημα της συγκεκριμένης οικογένειας είναι μικρότερο από 3.000 €, δεν μπορεί να λάβει το

²¹ Το ποσό αυτό προσαυξάνεται κατά 50% στις περιπτώσεις που ο δικαιούχος κατοικεί μόνιμα σε νησί με πληθυσμό κάτω από 3.100 κατοίκους και κατά 3.000 € για κάθε ένα από τα δύο πρώτα προστατευόμενα τέκνα.

σχολικό επίδομα, διότι τα τεκμήρια διαβίωσης αυξάνουν το συνολικό ετήσιο φορολογητέο ποσό.

4.5 Επίδομα μακροχρόνια ανέργων και προγράμματα κοινωφελούς εργασίας του ΟΑΕΔ

Αντίθετα, για το επίδομα μακροχρόνια ανέργων καθώς και για τα προγράμματα κοινωφελούς εργασίας του ΟΑΕΔ, δεν τίθενται οι παραπάνω εισοδηματικοί περιορισμοί. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στη σχετική εγκύκλιο Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, προκειμένου να υπολογιστεί το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα για τη καταβολή του επιδόματος των μακροχρόνια ανέργων, δεν λαμβάνονται υπόψη τα τεκμαρτά εισοδήματα. Ειδικότερα, για την καταβολή του επιδόματος μακροχρόνια ανέργων, το ετήσιο οικογενειακό πραγματικό εισόδημα, δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα 10.000 €. Παρόμοια διάταξη υπάρχει και στις Προσκλήσεις για τα Προγράμματα Κοινωφελούς χαρακτήρα του ΟΑΕΔ. Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως διευκρινίζεται στις σχετικές προσκλήσεις λαμβάνεται υπόψη το δηλωθέν εισόδημα ου ανέργου.

4.6 Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και παροχές του νόμου για την ανθρωπιστική κρίση (Ν. 4320/2015)

Οι εισοδηματικοί περιορισμοί που θέτουν οι αποφάσεις για το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, το επίδομα σίτισης, το επίδομα ενοικίου και τη δωρεάν παροχή ηλεκτρικού ρεύματος μπορούν να χαρακτηριστούν περισσότερο «ελαστικοί» δεδομένου ότι λαμβάνεται υπόψη μόνο το πραγματικό (δηλωθέν) εισόδημα και όχι το τεκμαρτό.

Ειδικότερα, οι σχετικές διατάξεις έχουν ως εξής:

- Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα: Δικαιούχοι είναι άτομα ή οικογένειες των οποίων το *πραγματικό εισόδημα* είναι χαμηλότερο από το Κατώφλι Εισοδήματος²².
- Παροχές του νόμου για την ανθρωπιστική κρίση: Το εισόδημα του δικαιούχου των εν λόγω παροχών δεν πρέπει να υπερβαίνει τα παρακάτω όρια πραγματικού εισοδήματος: 2.400 € ετησίως για μεμονωμένο άτομο και 3.600 € ετησίως για το ζευγάρι²³.

Και στις δύο παραπάνω περιπτώσεις ο νομοθέτης διευκρινίζει ότι στο συνολικό πραγματικό εισόδημα δεν περιλαμβάνονται οι αντικειμενικές δαπάνες και τα τεκμήρια διαβίωσης. Ωστόσο, τίθενται συγκεκριμένες «ασφαλιστικές δικλίδες» προκειμένου να αποφευχθεί η κατάχρηση των συγκεκριμένων ευνοϊκών ρυθμίσεων. Ειδικότερα, στην περίπτωση του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, η κινητή περιουσία των εν δυνάμει δικαιούχων δεν θα πρέπει να υπερβαίνει σε αντικειμενική δαπάνη το ποσό των 6.000 €. Περαιτέρω, για την αξιοποίηση των παροχών του νόμου περί ανθρωπιστικής κρίσης, οι αιτούντες δεν θα πρέπει να έχουν στην κατοχή τους αεροσκάφη, ελικόπτερα Ι.Χ., ανεμόπτερα, πισίνες και ιδιωτικά σκάφη αναψυχής συγκεκριμένων προδιαγραφών²⁴.

4.7 Γενικές παρατηρήσεις

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω δεδομένα, τα τεκμήρια διαβίωσης, οδηγούν πολλές φορές σε υπεφορολόγηση προκαλώντας την απώλεια του δικαιώματος είσπραξης διαφόρων κοινωνικών επιδομάτων. Η συνηθέστερη πρακτική που ακολουθείται σε αυτές τις περιπτώσεις από τους φορολογούμενους, προκειμένου να μειωθεί το ποσό που προκύπτει από τον υπολογισμό του τεκμαρτού εισοδήματος, είναι χρήση της μεθόδου «ανάλωσης κεφαλαίου». Ωστόσο, η πρακτική αυτή δεν επιλύει τα

²² Κατώφλι εισοδήματος ωφελούμενης μονάδας είναι το ποσό που ισούται με το ύψος της συνολικής εισοδηματικής ενίσχυσης που θα ελάμβανε η ωφελούμενη μονάδα (άτομο/οικογένεια), με την ίδια σύνθεση μελών, εάν είχε μηδενικό εισόδημα

²³ Τα ποσά αυτά προσαυξάνονται κατά 1.200 € για κάθε ενήλικο εξαρτώμενο μέλος της οικογένειας και 600 € ετησίως για κάθε ανήλικο εξαρτώμενο μέλος της οικογένειας και μέχρι του ποσού των 6.000 €

²⁴ Άνω των 5 μέτρων και με κινητήρα ισχύος άνω των 50 κ.ε.

πρόβλημα για τις περισσότερο κοινωνικά ευάλωτες ομάδες πολιτών, όπως είναι για παράδειγμα οι μακροχρόνια άνεργοι, οι οποίοι συνήθως δεν μπορούν να επικαλεστούν εισοδήματα προηγούμενων ετών.

Παρατηρείται λοιπόν ότι τίθεται εκ νέου ο προβληματισμός περί συνταγματικότητας των τεκμηρίων διαβίωσης, ειδικότερα ως προς την αρχή της φορολογικής ισότητας. Εν προκειμένω, άτομα που βρίσκονται κάτω από παρόμοιες συνθήκες διαβίωσης αντιμετωπίζονται έμμεσα, μέσω της παροχής κοινωνικών επιδομάτων, με διαφορετικό τρόπο, γεγονός το οποίο προκαλεί κοινωνικές αδικίες και στρεβλώσεις.

Συνεπώς, απαιτείται εξορθολογισμός των εισοδηματικών κριτηρίων των κοινωνικών επιδομάτων ακόμα και στις περιπτώσεις εκείνες που τα τεκμήρια διαβίωσης δεν λαμβάνονται υπόψη στον υπολογισμό του εισοδηματικού περιορισμού (π.χ. επίδομα ανεργίας). Ειδικότερα, δεδομένου ότι ο τεκμαρτός προσδιορισμός του εισοδήματος αποτελεί μέθοδο εξεύρεσης πραγματικής φορολογητέας ύλης, ορθώς χρησιμοποιείται από το νομοθέτη. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από το πρώτο ευρώ τεκμαρτού εισοδήματος, αλλά θα πρέπει να τίθενται συγκεκριμένα όρια για την αποφυγή καταχρήσεων. Συγκεκριμένα, από άποψης κοινωνικής δικαιοσύνης, θα ήταν ορθότερο να μην λαμβάνεται υπόψη το τεκμήριο της πρώτης κατοικίας και του Ε.Ι.Χ. ορισμένων κ.ε., θέτοντας παράλληλα ένα συγκεκριμένο εισοδηματικό όριο στον τεκμαρτό προσδιορισμό της κινητής και ακίνητης περιουσίας του υποψήφιου δικαιούχου, όπως γίνεται στην περίπτωση του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος.

Στο σημείο αυτό αξίζει να τονισθεί το γεγονός ότι στην περίπτωση που η διαδικασία αμφισβήτησης λειτουργούσε με τον ίδιο τρόπο σε όλες τις Δ.Ο.Υ. πολλές από τις παραπάνω περιπτώσεις θα εξομαλύνονταν και ως εκ τούτου δεν θα προέκυπτε ζήτημα φορολογικής ισότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στα προηγούμενα κεφάλαια παρουσιάστηκε η έννοια των φορολογικών τεκμηρίων καθώς και η προβληματική εφαρμογή τους, ιδιαίτερα όσον αφορά τη συνταγματικότητα ή μη αυτών. Η ως άνω προβληματική εφαρμογή εντοπίζεται κυρίως στους περιορισμούς που τίθενται ως προς τη δυνατότητα αμφισβήτησής τους αλλά και στην παροχή διάφορων κοινωνικών επιδομάτων όπου τα τεκμήρια λειτουργούν ως εισοδηματικός περιορισμός.

Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, τεκμαρτό είναι το εισόδημα που προκύπτει έμμεσα υπό τη μορφή ωφελειών, βεβαιουμένων από τα συντρέχοντα πραγματικά περιστατικά και τα δεδομένα της κοινής πείρας (Καλδής, 2003).

Τα εν λόγω τεκμήρια παρουσιάζουν μειονεκτήματα, εκ των οποίων τα σημαντικότερα είναι:

- ✓ Η προβληματική της αντισυνταγματικότητας των τεκμηρίων η οποία εντοπίζεται έκδηλα στο τεκμήριο της ιδιοκατοίκησης. Οι ιδιοκατοικούντες σε οικοδομές τις οποίες απέκτησαν είτε από κληρονομιά είτε από πολυετή εργασία και οι οποίοι πλέον στερούνται άλλων εισοδημάτων (π.χ. λόγω ανεργίας) δεν έχουν την ίδια φοροδοτική ικανότητα με τους φορολογούμενους που διαθέτουν ισόποσες καταθέσεις στην τράπεζα (Καλδής, 2003). Ως εκ τούτου, στην προκειμένη περίπτωση υπάρχει παραβίαση του άρθρου 4§5 του Συντάγματος κατά το οποίο όλοι οι Έλληνες συνεισφέρουν στα δημόσια βάρη *ανάλογα με τις δυνάμεις τους*. Συνεπώς, τα τεκμήρια σε αρκετές περιπτώσεις όπως η παραπάνω, είναι άδικοι γιατί συνήθως αποτελούν ένδειξη και όχι απόδειξη ότι ο φορολογούμενος διαθέτει εισόδημα το οποίο αποκρύπτει.
- ✓ Το μεγάλο διαχειριστικό κόστος για τη διοίκηση σε συνδυασμό με την περιορισμένη απόδοση σε έσοδα. Πλέον, μεγάλος αριθμός φορολογούμενων, είναι υποχρεωμένος βάσει των ισχυουσών φορολογικών διατάξεων να υποβάλλει φορολογική δήλωση, επειδή εμπίπτει σε κάποιο από τα τεκμήρια, ανεξάρτητα, τελικά, αν καταβάλλεται φόρος ή όχι. Ο αριθμός αυτός αυξήθηκε μετά το 2010, οπότε και θεσπίστηκε η ελάχιστη αντικειμενική δαπάνη διαβίωσης. Οι φορολογικές δηλώσεις, μετά την υποβολή τους, ελέγχονται από

τις Δ.Ο.Υ. και στη συνέχεια μηχανογραφούνται από το ΚΕ.Π.Υ.Ο. χωρίς απαραίτητα να προκύπτει φόρος από την εκκαθάρισή τους. Η παραπάνω διαδικασία συνεπάγεται υψηλό διαχειριστικό κόστος για τη διοίκηση το οποίο στη συνέχεια μετακυλιέται στους πολίτες (Κοψιάυτης, 2009).

Επιπλέον, η φορολόγηση των τεκμηρίων αποφέρει περιορισμένα έσοδα γεγονός το οποίο οφείλεται στο ότι πρόκειται για πρόσθετο εισόδημα το οποίο προστίθεται στο πραγματικό εισόδημα πολιτών οι οποίοι συνήθως ανήκουν σε χαμηλά εισοδηματικά κλιμάκια. Επιπροσθέτως, η απόδοση των τεκμηρίων μειώνεται περαιτέρω λόγω του ότι μετά τη λήψη του εκκαθαριστικού σημειώματος, πολλοί φορολογούμενοι καταφεύγουν σε πρακτικές όπως είναι η ανάλωση κεφαλαίου προηγούμενων ετών προκειμένου να απαλλαγθούν από την καταβολή φόρου.

- ✓ Τέλος, σημαντικές είναι οι επιπτώσεις που προκαλούνται από τη φορολόγηση βάσει τεκμηρίων στους ιδιωτικούς φορείς καθώς αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα στην αγορά κινητής και ακίνητης περιουσίας με ευνότητες συνέπειες για την οικονομία. Εξίσου σημαντική για την οικονομία, είναι η πιθανή διοχέτευση των εισοδημάτων της παραοικονομίας στο εξωτερικό ενώ παρεμποδίζεται η επανεισαγωγή παρανόμως εξαχθέντων από τη χώρα μας κεφαλαίων, με άμεσο αποτέλεσμα την περαιτέρω απώλεια φορολογικών εσόδων.

Συνεπώς, με τη θέσπιση των τεκμηρίων, αντί να επιτυγχάνεται η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, δημιουργούνται αδικίες σε βάρος των ασθενέστερων και μεσαίων εισοδηματικών τάξεων αλλά και στρεβλώσεις στην οικονομία. Τίθεται λοιπόν, όχι μόνο συνταγματικό ζήτημα αλλά και κοινωνικοπολιτικό αφού, όπως προαναφέρθηκε, λόγω του τεκμαρτώσ προσδιοριζόμενου εισοδήματος, αποκλείονται αδικώς από την παροχή κοινωνικών επιδομάτων, ευάλωτες κατηγορίες πολιτών.

Δεδομένων όλων των παραπάνω παραγόντων και κυρίως λόγω του ότι τα φορολογικά τεκμήρια βρίσκονται στα όρια της συνταγματικής ανοχής, προτείνεται η κατάργηση των τεκμηρίων προκειμένου να περιοριστούν τόσο το μεγάλο διαχειριστικό κόστος όσο και οι αδικίες σε βάρος των συνεπών φορολογούμενων. Το Κράτος θα πρέπει να είναι σε θέση να εντοπίσει τη φοροδιαφεύγουσα ύλη με διασταυρώσεις περιουσιακών στοιχείων και όχι με την άνευ διακρίσεων επιβολή τεκμηρίων διαβίωσης,

ιδιαίτερα στη σημερινή περιοχή που χαρακτηρίζεται περισσότερο από ποτέ από οικονομική αστάθεια.

Το Υπουργείο Οικονομικών στην προσπάθειά του να εφαρμόσει ένα δικαιότερο φορολογικό σύστημα έχει ήδη διαφοροποιήσει την υφιστάμενη μεθοδολογία εντοπισμού τυχόν μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης από φυσικά πρόσωπα, θέτοντας σε εφαρμογή τις νέες «έμμεσες τεχνικές» ελέγχου²⁵. Οι εν λόγω τεχνικές εφαρμόζονται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις²⁶, για παράδειγμα, όταν:

- Πραγματοποιούνται μεγάλες δαπάνες οι οποίες δεν δικαιολογούνται από τα δηλωθέντα εισοδήματα του φυσικού προσώπου ή της επιχείρησης στην οποία ενδεχομένως συμμετέχει.
- Υπάρχουν βάσιμες υποψίες ή πληροφορίες ότι το πραγματικό εισόδημα του φορολογούμενου είναι μεγαλύτερο από το δηλωθέν.

Οι πρώτοι που ελέχθησαν με τη νέα αυτή μεθοδολογία είναι κυρίως ελεύθεροι επαγγελματίες, οι οποίοι εντοπίστηκαν με χαμηλότερα εισοδήματα από το αφορολόγητο όριο, περιπτώσεις ενδεχόμενου παράνομου πλουτισμού καθώς και φορολογούμενοι με δαπάνες το ύψος των οποίων δεν μπορούσε να δικαιολογηθεί από τα δηλωθέντα εισοδήματα (ατομικά και οικογενειακά).

Σήμερα, βρισκόμαστε προ της κατάργησης των τεκμηρίων διαβίωσης, αφού ήδη από το 2010 έχει προβλεφθεί η εφαρμογή του ηλεκτρονικού περιουσιολογίου, του οποίου η υλοποίησή του έχει προβλεφθεί να γίνει έως τις 30/6/2016 σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Σχέδιο της Γ.Γ.Δ.Ε. για το 2015. Πρόκειται ουσιαστικά, για μία ηλεκτρονική εφαρμογή στην οποία θα καταγράφεται, με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη

²⁵ Οι επιμέρους τεχνικές ελέγχου περιλαμβάνουν:

- Την τεχνική ανάλυσης της ρευστότητας του φορολογούμενου
- Την τεχνική καθαρής θέσης του φορολογούμενου
- Την τεχνική των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά

²⁶ Σύμφωνα με τη σχετική εγκύκλιο (ΠΟΛ 1050/17.02.2014) στη διαδικασία των έμμεσων τεχνικών ελέγχου μπορούν να υπαχθούν:

- Οι ανέλεγκτες υποθέσεις φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων που αναφέρονται στο αρ. 28 του Ν. 4172/2013 για τα φορολογικά έτη από 01/01/2014 και μετά.
- Οι ανέλεγκτες υποθέσεις φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων για διαχειριστικές περιόδους που έληξαν πριν την έναρξη εφαρμογής των διατάξεων του Ν.4172/2013 και για τις οποίες δεν είχε γίνει έναρξη ελέγχου μέχρι 31/12/2013.

λεπτομέρεια, το εισοδηματικό και οικονομικό προφίλ κάθε φορολογούμενου. Σε αυτή την ηλεκτρονική εφαρμογή κάθε φορολογούμενος θα διαθέτει ατομικό φάκελο όπου θα συγκεντρώνονται όλα τα στοιχεία που αφορούν τα έσοδα και τα έξοδά του, τα περιουσιακά του στοιχεία (κινητά και ακίνητα) και τις καταθέσεις του στις τράπεζες.

Το αρχείο του περιουσιολογίου θα χρησιμοποιείται ως βάση σύγκρισης για το εισόδημα που δηλώνει κάθε φορολογούμενος. Στην πράξη, το δηλωθέν εισόδημα θα συγκρίνεται με τα στοιχεία του περιουσιολογίου και σε περίπτωση αναντιστοιχίας θα εκδίδεται εντολή ελέγχου ο οποίος θα γίνεται με βάση τις έμμεσες τεχνικές προσδιορισμού του εισοδήματος.

Το περιουσιολόγιο θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία καταπολέμησης της φοροδιαφυγής καθώς θα «αναγκάσει» τους φορολογούμενους να δηλώνουν τα πραγματικά τους εισοδήματα υπό το φόβο του φορολογικού ελέγχου.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την πλήρη λειτουργία του e – περιουσιολογίου και συνεπώς για την κατάργηση των τεκμηρίων είναι η συγκέντρωση από το Υπουργείο Οικονομικών όλων των στοιχείων που αφορούν στις συναλλαγές των φορολογούμενων. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί, ότι σύμφωνα με τη Γ.Γ.Δ.Ε., συγκεντρώνονται ήδη τα στοιχεία που αφορούν σε:

- Δαπάνες για λογαριασμούς Δ.Ε.Κ.Ο. (ηλεκτρικό ρεύμα και νερό ύδρευσης)
- Λογαριασμούς σταθερής και κινητής τηλεφωνίας
- Χρεώσεις πιστωτικών και χρεωστικών καρτών
- Δαπάνες των φορολογούμενων για ασφάλιστρα σε ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρίες, ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, κ.λπ.

Το πρόβλημα εντοπίζεται στις καταναλωτικές δαπάνες, δηλαδή στις συναλλαγές που πραγματοποιούνται με μετρητά. Απαιτείται αλλαγή κουλτούρας του Έλληνα καταναλωτή προκειμένου να πραγματοποιεί μεγάλο μέρος των συναλλαγών του με πιστωτικές ή χρεωστικές κάρτες. Οι βάσεις τέθηκαν με την επιβολή των κεφαλαιακών περιορισμών²⁷ στη χώρα μας στα τέλη του περασμένου Ιουνίου, ωστόσο, δεδομένης της δυσκολίας προσαρμογής των καταναλωτών, χρήσιμη θα ήταν η παροχή κινήτρων από το Κράτος. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το παράδειγμα της αύξησης του αφορολόγητου ορίου, υπό την προϋπόθεση να πραγματοποιούν οι φορολογούμενοι

²⁷ Τα capital controls επιβλήθηκαν με σκοπό να αποφευχθεί η φυγή κεφαλαίων από το τραπεζικό σύστημα της χώρας μας.

μέρος των συναλλαγών τους μέσω καρτών²⁸. Αντίστοιχα κίνητρα θα πρέπει να δοθούν και στους έμπορους, π.χ. μέσω της άμεσης επιστροφής μέρους του Φ.Π.Α. ώστε να ενθαρρύνουν την αποδοχή του «πλαστικού χρήματος».

Τα θεμέλια για την επίτευξη των παραπάνω στόχων υπάρχουν, δεδομένου ότι τα τελευταία χρόνια έχουν διατεθεί μεγάλα χρηματικά ποσά τόσο για τη μηχανογράφηση του Υπουργείου Οικονομικών όσο και για την επιμόρφωση των υπαλλήλων του. Ως εκ τούτου, δεδομένου και του γεγονότος ότι σε καμία άλλη χώρα της Ε.Ε. δεν χρησιμοποιούνται τα τεκμήρια ως μέθοδος εξεύρεσης μη εμφανούς εισοδήματος, θα πρέπει να καταργηθούν προκειμένου να απλοποιηθούν οι αντιπαραγωγικές σχετικές διατάξεις του Φ.Ε.Φ.Π.

Συμπερασματικά, ο έλεγχος και ο περιορισμός της φοροδιαφυγής θα πρέπει να επιδιώκεται κυρίως με προληπτικά μέτρα αλλά και με δειγματοληπτικούς κατασταλτικούς ελέγχους με διαφανείς διαδικασίες. Η φορολογική διοίκηση θα πρέπει να εστιάσει στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής κυρίως μέσω της οικειοθελούς συμμόρφωσης των φορολογούμενων, η οποία θα επιτευχθεί με τη μετάδοση της αντίληψης ότι ο φόρος που καταβάλλεται επανέρχεται στους φορολογούμενους με άμεσο ή με έμμεσο τρόπο.

²⁸ Σύμφωνα με σχετική μελέτη του ΚΕ.Π.Ε. ένα επιπλέον κίνητρο θα μπορούσε να είναι το σύστημα της λοταρίας με το οποίο χρήστες χρεωστικών και πιστωτικών καρτών θα μπαίνουν σε κλήρωση για να κερδίσουν δώρα ή και μετρητά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η οικονομική ανάπτυξη μίας χώρας είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη φορολογική πολιτική και εξαρτάται άμεσα τόσο από τις πολιτικές επιλογές όσο και από το επίπεδο τεχνογνωσίας των ελεγκτικών – φοροεισπρακτικών μηχανισμών. Η επιβολή των φόρων θα πρέπει να γίνεται με τρόπο αντικειμενικό που να ανταποκρίνεται στη φοροδοτική ικανότητα των φορολογούμενων.

Τα τελευταία χρόνια, έχουν σημειωθεί σημαντικές μεταβολές στο Φ.Ε.Φ.Π. και ειδικότερα στη φορολόγηση βάσει τεκμηρίων. Δύο από τις σημαντικότερες μεταβολές οι οποίες αναφέρθηκαν στην παρούσα εργασία είναι η μετατροπή των αμάχητων τεκμηρίων διαβίωσης σε μαχητά καθώς και οι πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις για τη φορολόγηση των κατοίκων του εξωτερικού βάσει τεκμηρίων. Παρά τις συγκεκριμένες αλλαγές, δε φαίνεται να έχει αποκατασταθεί το αίσθημα φορολογικής δικαιοσύνης, η οποία θα επιτευχθεί μέσω της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής και όχι μέσω της πρόσθετης επιβάρυνσης των συνεπών φορολογούμενων.

Κρίνεται πλέον, απαραίτητη η σταδιακή κατάργηση των τεκμηρίων διαβίωσης και η αντικατάστασή τους με άμεσες και ουσιαστικές διασταυρώσεις περιουσιακών στοιχείων. Μέχρις ότου επιτευχθεί η εν λόγω κατάργηση, απαιτείται η επανεξέταση ορισμένων τεκμηρίων όπως είναι αυτό της ιδιοκατοίκησης και της ελάχιστης αντικειμενικής δαπάνης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

- Το Σύνταγμα της Ελλάδος 2008

Νομοθεσία

- Ν.Δ. 2561/1953, Φ.Ε.Κ. Α 233/31.08.1953, «Περί συμπλήρωσεως και τροποποιήσεως φορολογικών τινών νόμων και άλλων διατάξεων».
- Ν.Δ. 3323/1955, Φ.Ε.Κ. Α 214/18.08.1955, «Περί φορολογίας του εισοδήματος».
- Ν.Δ. 4242/1962, Φ.Ε.Κ. Α 135/01.09.1962, «Περί τροποποιήσεως και συμπλήρωσεως φορολογικών και άλλων τινών διατάξεων».
- Ν.Δ. 4444/1964, Φ.Ε.Κ. Α/ 12.11.1964, «Περί τροποποιήσεως και συμπλήρωσεως των διατάξεων περί φορολογίας του εισοδήματος».
- Ν.Δ. 250/1973, Φ.Ε.Κ. Α/31.12.1973, «Περί τροποποιήσεως, αντικαταστάσεως και συμπλήρωσεως ενίων διατάξεων του Ν.Δ. 3323/1955 “Περί φορολογίας του εισοδήματος” και τινών άλλων φορολογικών διατάξεων».
- Ν. 820/1978, Φ.Ε.Κ. Α/17.10.1978, «Περί λήψεως μέτρων δια την περιστολή της φοροδιαφυγής και άλλων τινών συναφών διατάξεων».
- Ν. 2238/1994, Φ.Ε.Κ. Α 151/16.09.1994, «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος».
- Ν. 3842/2010, Φ.Ε.Κ. Α 58/23.04.2010, «Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις».
- Ν. 3943/2011, Φ.Ε.Κ. Α 66/31.03.2011, «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών».
- Ν. 4093/2012, Φ.Ε.Κ. Α 222/12.11.2012, «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016».

- Ν. 4110/2013, Φ.Ε.Κ. Α 17/23.01.2013, «Ρυθμίσεις στη φορολογία εισοδήματος, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών και λοιπές διατάξεις».
- Ν. 4172/2013, Φ.Ε.Κ. Α 167/23.07.2013, «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Ν.4046/2012, του Ν.4093/2012 και του Ν.4127/2013 και άλλες διατάξεις».
- Ν. 4254/2014, Φ.Ε.Κ. Α 85/07.04.2014, «Μέρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις».
- Ν. 4261/2014, Φ.Ε.Κ. Α 107/05.05.2014, «Πρόσβαση στη δραστηριότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων και προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ), κατάργηση του Ν. 3601/2007 και άλλες διατάξεις».
- Ν. 4320/2015, Φ.Ε.Κ.Α 29/19.03.2015, «Ρυθμίσεις για τη λήψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, την οργάνωση της Κυβέρνησης και των Κυβερνητικών οργάνων και λοιπές διατάξεις».
- Ν. 4321/2015, Φ.Ε.Κ. Α 32/21.03.2015, «Ρυθμίσεις για την επανεκκίνηση της οικονομίας».
- Ν. 4330/2015, Φ.Ε.Κ. Α 59/16.06.2015, «Τροποποίηση διατάξεων Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος και άλλες διατάξεις».

Αιτιολογικές Εκθέσεις

- Αιτιολογική Έκθεση Ν. 820/1978
- Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3842/2010
- Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4261/2014
- Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4330/2015

Υπουργικές Αποφάσεις

- Υ.Α. υπ' αριθ. Δ5–ΗΛ/Β/Φ29/16027, Φ.Ε.Κ. Β'1403/06.09.2010, «Εφαρμογή Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου».

- Κ.Υ.Α. υπ' αριθ. Δ12 1063601 ΕΞ 2014, Φ.Ε.Κ. Β' 960/16.04.2014, «Διανομή κοινωνικού μερίσματος».
- Υ.Α. υπ' αριθ. Δ5/ΗΛ/Β/Φ.29/οικ. 10205, Φ.Ε.Κ. Β' 1657/23.06.2014, «Τροποποίηση της υπ' αριθ. Δ5-ΗΛ/Β/Φ29/16027 Απόφασης Υφυπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Εφαρμογή Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου». Διεύρυνση και βελτίωση του Κ.Ο.Τ. με ειδικές προβλέψεις για τους δικαιούχους των Φορέων Πρόνοιας και τους ανέργους».
- Κ.Υ.Α. υπ' αριθ. Δ12 1100217 ΕΞ 2014, Φ.Ε.Κ. Β' 1848/07.07.2014, «Τροποποίηση της αριθ. Δ12 1063601 ΕΞ 2014/16.4.2014 κοινής υπουργικής απόφασης σχετικά με τη διανομή κοινωνικού μερίσματος».

Εγκύκλιοι

- Δ12 1133259 ΕΞ 24.09.2012, «Αμφισβήτηση αντικειμενικών δαπανών του άρθρου 16 του Κ.Φ.Ε. για δηλώσεις οικονομικού έτους 2012 που ήδη έχουν υποβληθεί».
- ΠΟΛ.1076/26.03.2015, «Οδηγίες για την ορθή εφαρμογή του εναλλακτικού τρόπου υπολογισμού της ελάχιστης φορολογίας εισοδήματος (άρθρα 30-34 Ν.4172/13)».

Πορίσματα

- Συνήγορος του Πολίτη, Αριθ. πρωτ.: 28124/2011, «Έλλειψη πληροφόρησης φορολογούμενων αναφορικά με τη δυνατότητα αμφισβήτησης του τεκμηρίου διαβίωσης του άρθρου 16§10 Κ.Φ.Ε.».

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

- Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο, αρ. 1§1.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

- Σ.τ.Ε. 434/1983
- Σ.τ.Ε. 1246/1983
- Σ.τ.Ε. 4340/1983
- Σ.τ.Ε. 4897/1987
- Σ.τ.Ε. 1694/1990
- Σ.τ.Ε. 622/1993
- Σ.τ.Ε. 2779/1994
- Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών 102/80 και 1231/80
- Διοικητικό Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης 1903/80 και 1932/80

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, 7/10/1988, Salabiaku, A/141-A.
- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, 25/9/1992, Pham Hoang, A/243.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΑΡΧΩΝ

- [Ειδική Έκθεση Συνηγόρου του Πολίτη, \(2014\), Κύκλος Σχέσεων Κράτους – Πολίτη, «Φορολογία Κατοίκων εξωτερικού. Ζητήματα καθορισμού και μεταβολής της φορολογικής κατοικίας».](#)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγαλλοπούλου, Π.Χ., (2003). *Βασικές έννοιες Αστικού Δικαίου*. Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Αναστόπουλος, Ι.Δ. & Φορτσάκης Θ.Π., (2003). *Φορολογικό Δίκαιο*. Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Δράκος, Γ.Ε., (1998). *Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική*. Αθήνα: Α. Σταμούλης.

- Επιστημονική Ομάδα ASTbooks., (2012). *Τεκμήρια Δαπανών Διαβίωσης (Πόθεν Έσχες)*. Αθήνα: ASTbooks Λογιστική – Νομική Ενημέρωση.
- Επιστημονική Ομάδα ASTbooks., (2015). *Τεκμήρια Δαπανών Διαβίωσης. Έλεγχος Εισοδήματος (Πόθεν Έσχες)*. Αθήνα: Σταγάκη Ε. – Σταγάκη Ο. Ο.Ε.
- Θεοχαρόπουλος, Λ.Γ., (2002). *Φορολογικό Δίκαιο. Γενικό. Τόμος Α΄. Ημίτομος Α΄. Έκδοση Β΄*. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Θεοχαρόπουλος, Λ.Γ., (1999). *Φορολογικό Δίκαιο. Ειδικό. Τόμος Β΄. Ημίτομος Α΄. Έκδοση Γ΄*. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών., (1993). *Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Λιόλιος, Απόστολος., (1998). *Τεκμήρια Δαπανών Διαβίωσης και Πόθεν Έσχες*. Θεσσαλονίκη: Ιδιωτική Έκδοση.
- Λιόλιος, Απόστολος., (2011). *Τεκμήρια Δαπανών Διαβίωσης και Πόθεν Έσχες. Ο έλεγχος των φορολογικών υποθέσεων*. Θεσσαλονίκη: Ιδιωτική Έκδοση.
- Τάτσος, Νίκος., (2012). *Θεωρία των φόρων και φορολογική πολιτική*. Αθήνα: Κριτική.
- Τότσης, Χ.Ν., (2008). *Ερμηνεία Φορολογίας Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων*. Τόμος Α΄. Αθήνα: Πάμισος.
- Φινοκαλιώτης, Κωνσταντίνος.,(1989). *Η Συνταγματική κατοχύρωση των Αρχών της Νομιμότητας και Βεβαιότητας του φόρου και της απαγόρευσης της αναδρομικότητας των φορολογικών νόμων*. Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Φινοκαλιώτης, Κωνσταντίνος Δ., (1999). *Φορολογικό Δίκαιο. Ουσιαστικό Μέρος – Φορολογική Διαδικασία – Φορολογική Δικονομία* . Έκδοση Β΄. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Φινοκαλιώτης, Κωνσταντίνος Δ., (2014). *Φορολογικό Δίκαιο Ουσιαστικό Μέρος – Φορολογική Διαδικασία – Φορολογική Δικονομία* . Έκδοση Ε΄. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Φορτσάκης, Θεόδωρος., (2008). *Φορολογικό Δίκαιο*. Έκδοση Γ΄. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Δελλής, Γ.Ι., (1996). «Η συνταγματικότητα του αντικειμενικού προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος». *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ. 50, σελ. 841-849.
- Καλδής, Δημήτριος., (1980). «Τα φορολογικά τεκμήρια του Ν. 820/1978». *Δελτίο Φορολογικής Ενημέρωσης*, τ. 34, σελ. 566-568.
- Καλδής, Δημήτριος., (1996). «Τα φορολογικά τεκμήρια όπως ισχύουν σε Μ. Βρετανία, Γαλλία και Ελλάδα». *Δελτίο Φορολογικής Ενημέρωσης*, τ. 50.
- Καλδής, Δημήτριος., (2003). «Οι αντιθέσεις φορολογικών νόμων προς κεφαλαιώδεις διατάξεις του Συντάγματος». *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ. 57, σελ. 1521-1525.
- Κοψιαύτης, Ανδρέας., (2009). «Τα τεκμήρια πρέπει να καταργηθούν». *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ.63, σελ. 1670-1673.
- Κυπραίος, Μ.Γ., (1980). «Τα αντισυνταγματικά αμάχητα τεκμήρια του Ν. 820/1978». *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ. 34, σελ. 678-690.
- Κυπραίος, Γ., (1999). «Λόγοι αποκλείοντες τον προσδιορισμό του τεκμαρτού φορολογητέου εισοδήματος με βάση τα αντικειμενικά κριτήρια του ΚΝ 2238/1994». *Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών*, τ. 6/1999, σελ. 589-590.
- Μάλλιου, Ασπασία., (2012). «Τα τεκμήρια, η φοροδιαφυγή και η απόγνωση των συνεπών φορολογούμενων». *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ.66, σελ. 1169-1170.
- Μαυρίδου, Δέσποινα. & Τοπακιτζιάν, Μαρία., (2013). «Συνήθη ζητήματα φορολογίας κατοίκων εξωτερικού». *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ. 67, σελ. 1381-1384.
- Μπουχαγιάρ, Κώστας., (1999). «Η Συνταγματική αξιολόγηση του συστήματος δικαστικής προστασίας για την ανατροπή των αντικειμενικών κριτηρίων». *Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών*, τ. 8-9/1999, σελ. 851-856.
- Παπαϊωάννου, Νίκος., (2013). «Οι νέες έμμεσες τεχνικές ελέγχου». *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ. 67, σελ. 763-767.
- Παπαπετρόπουλος Δ., (1980). «Τα φορολογικά τεκμήρια του Ν. 820/1978 δεν προσκρούουν στις διατάξεις του Συντάγματος». *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ. 34, σελ. 965-968.

- Πυροβέτσης, Μιχαήλ., (1998). «Η φορολογία εισοδήματος των κατοίκων της αλλοδαπής για τα εισοδήματα που αποκτούν στην Ελλάδα». *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ.52, σελ. 484-491.
- Σαββαΐδου, Κατερίνα., (2011). «Η προσπάθεια αντιμετώπισης της διεθνούς φοροαποφυγής με τις διατάξεις των φορολογικών νόμων 3842/2010 και 3943/2011: Η θέσπιση περιορισμών στις πληρωμές προς μη συνεργάσιμα κράτη ή κράτη με προνομιακό φορολογικό καθεστώς, στις τριγωνικές συναλλαγές και στην έμμεση μεταφορά κερδών στην αλλοδαπή». *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ. 65, σελ. 1217-1228.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- www.oaed.gr (Τελευταία επίσκεψη 01/08/2015)
- www.taxheaven.gr (Τελευταία επίσκεψη 13/08/2015)
- Ράπανος, Β.Θ. & Καπλάνογλου, Γ., (2014). Απόσπασμα από τον Συλλογικό Τόμο της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών με θέμα: «Ανταγωνιστικότητα για την ανάπτυξη. Προτάσεις πολιτικής. Ι. Φορολογία και οικονομική ανάπτυξη. Η περίπτωση της Ελλάδας». Αθήνα: Ελληνική Ένωση Τραπεζών
<http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs//sylltomos14/609-638%20Rapanos%202014.pdf> [Τελευταία επίσκεψη 14/07/2015].
- Χατζηνικολάου, Π., (2014). «Έρχονται φοροελαφρύνσεις και κατάργηση τεκμηρίων».
<http://www.kathimerini.gr/790531/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/erxontai-foroelafrynseis-kai-katarghsh-tekmhriwn> [Τελευταία επίσκεψη 13/08/2015].
- Τζώρτζη, Ε., (2015). «Κίνητρα για τη χρήση πλαστικού χρήματος στη μάχη κατά της φοροδιαφυγής».
<http://www.kathimerini.gr/808316/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/kinhtra-gia-xrhsh-plastikoy-xrhmatos-sth-maxh-kata-ths-forodiafyghs> [Τελευταία επίσκεψη 13/08/2015].
- Χριστόπουλος, Γ.Δ., (2015). «Πως φορολογούνται οι περιστασιακά απασχολούμενοι και πως η διαφορά πραγματικού εισοδήματος και τεκμηρίων

(προστιθέμενη διαφορά τεκμηρίων), με βάση τις νέες ρυθμίσεις του ν. 4330/2015».

<http://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/21162> [Τελευταία επίσκεψη 13/08/2015].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Συνέντευξη: Δ.Ο.Υ. Αγίων Αναργύρων

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥΣ		
Α/Α	ΕΡΩΤΗΣΗ	ΑΠΑΝΤΗΣΗ
1.	Υπάρχουν αιτήσεις αμφισβήτησης;	Πολύ λίγες
2.	Αν ναι, πόσες κατά προσέγγιση ετησίως;	Το 2014 ήταν 3-5 περίπου. Τα έτη 2012 - 2013 ήταν αρκετά περισσότερες, περίπου 50. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι μειώθηκε το ύψος του αφορολόγητου εισοδήματος από 12.000 € σε 5.000 €.
3.	Από ποια κατηγορία πολιτών δέχετε τις περισσότερες αιτήσεις;	Οι περισσότερες είναι από ανέργους και φαντάρους
4.	Πως διαχειρίζεστε τις αιτήσεις αυτές;	Καμία αίτηση δεν εκκαθαρίζεται γιατί για παράδειγμα εάν κάποιος είναι άνεργος και έχει στην κατοχή του ένα αυτοκίνητο και δεν θέλει να τον πιάσει το τεκμήριο, μπορεί και πρέπει να καταθέσει τις πινακίδες του. Αλλιώς δεν μπορεί να εξηγηθεί πως πληρώνει τα τέλη κυκλοφορίας και γενικότερα πως κυκλοφορεί τα αυτοκίνητα. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που κάποιος είναι φυλακισμένος. Όσο είναι

φυλακή δεν το κυκλοφορεί το αυτοκίνητο γιατί δεν το έχει ανάγκη και από τη στιγμή που δεν καταθέτει τις πινακίδες του, αυτό σημαίνει ότι κάποιος το κυκλοφορεί έξω.

Στην περίπτωση τώρα που π.χ. κάποιος άνεργος έχει στην κατοχή του ακίνητο στο οποίο δεν κατοικεί και από το οποίο δεν προκύπτουν άλλα εισοδήματα, (π.χ. δεν το μισθώνει), μπορεί να το δηλώσει ως «κενή» κατοικία στον έντυπο Ε2. Σε αυτή την περίπτωση και αν η κατοικία παραμένει κενή για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 6 μηνών, απαιτείται η προσκόμιση φωτοαντίγραφων λογαριασμών της ΔΕΗ ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο (π.χ. λογαριασμοί ύδρευσης, κοινοχρήστων) από το οποίο να αποδεικνύεται ότι το ακίνητο ήταν κενό για όλο το υπόψη διάστημα. Εναλλακτικά, μπορεί να μεταβιβάσει το ακίνητο σε κάποιον συγγενή 1ου βαθμού έτσι ώστε να απαλλαγθεί ο ίδιος από το τεκμήριο.

Επιπλέον, πλέον ισχύει και η ελάχιστη αντικειμενική δαπάνη διαβίωσης. Αυτή δεν μπορεί κανείς να την αμφισβητήσει από τη στιγμή που υποβάλλει φορολογική δήλωση.

Σε κάθε περίπτωση ο νόμος δεν είναι ξεκάθαρος για την αμφισβήτηση των τεκμηρίων. Θα έπρεπε να λέει ευθέως π.χ. ότι για όσο χρονικό διάστημα είναι κάποιος φυλακισμένος, απαλλάσσεται από τα τεκμήρια διαβίωσης ή να τον υποχρεώνει να παραδώσει τις πινακίδες του. Αντί αυτού το αφήνει στην κρίση του εκάστοτε Δ.Ο.Υ. άρχη, ο οποίος καλείται να αποφανθεί βάσει των πραγματικών γεγονότων, χωρίς όμως να είναι σε θέση να γνωρίζει τι συμβαίνει στη ζωή κάθε

		<p>φορολογούμενου. Για παράδειγμα, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που κάποιος δηλώνει άνεργος αλλά στην πραγματικότητα εργάζεται κάπου χωρίς ασφάλεια με αποτέλεσμα να μην δηλώνει τα πραγματικά του εισοδήματα. Δηλαδή, δεν είναι σχεδόν ποτέ εύκολο να ελεγχθεί η αλήθεια των πραγματικών γεγονότων και περιστατικών.</p> <p>Για αυτούς δε, που είναι άνεργοι τα τελευταία 2-3 χρόνια λόγω της κρίσης αλλά τα προηγούμενα έτη εργαζόντουσαν τους καλούμε να κάνουν ανάλωση κεφαλαίου .</p> <p>Για τους φορολογούμενους που είναι μακροχρόνια άνεργοι, εάν δηλαδή δεν εργάζονται τα τελευταία δέκα χρόνια, δεν μπορεί να γίνει ανάλωση κεφαλαίου και ούτε μπορεί να αποδειχθεί με κάποιον τρόπο ότι δεν είναι σε θέση να συντηρήσει π.χ. το αυτοκίνητό του, και αυτό γιατί αυτά τα τεκμήρια μπήκαν τα τελευταία χρόνια.</p> <p>Σε κάθε περίπτωση, ο φορολογούμενος μπορεί να προσφύγει στη δικαιοσύνη, αλλά δεν έχει παρουσιαστεί τέτοια περίπτωση μέχρι τώρα.</p>
5.	Σε πόσες απαντάτε θετικά και σε πόσες αρνητικά;	<p>Στις λίγες αιτήσεις που είχαμε, απαντήσαμε σε όλες αρνητικά. Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα, τους ενημερώσαμε προφορικά ότι δεν πρόκειται να εκκαθαριστεί η υπόθεσή τους και δεν έκαναν καν την αίτηση. Τα έτη 2012-2013 που ήταν και περισσότερες οι αιτήσεις, ο Προϊστάμενος δεν τις συζήτησε καν.</p>
6.	Με ποια κριτήρια τις διαχειρίζεστε;	<p>Καταρχάς ελέγχουμε εάν ο φορολογούμενος έχει επισυνάψει μαζί με την αίτηση του τα απαραίτητα δικαιολογητικά (π.χ. βεβαίωση ανεργίας από τον ΟΑΕΔ), γιατί σε πολλές περιπτώσεις δεν φέρνουν ούτε αυτά και στη συνέχεια με το σκεπτικό που</p>

		<p>ανέλυσσα προηγουμένως, οι περισσότερες αιτήσεις απορρίπτονται. Δεν έχει προκύψει κάποιο ακραίο περιστατικό, όπως για παράδειγμα να νοσηλεύεται κάποιος για μεγάλο χρονικό διάστημα και να είναι όλα τα μέλη της οικογένειας του άνεργα.</p>
--	--	--

Συνέντευξη: Δ.Ο.Υ. ΙΓ΄ Αθηνών

ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥΣ		
A/A	ΕΡΩΤΗΣΗ	ΑΠΑΝΤΗΣΗ
1.	Υπάρχουν αιτήσεις αμφισβήτησης;	Ναι υπάρχουν.
2.	Αν ναι, πόσες κατά προσέγγιση ετησίως;	Πολλές, ειδικά τα προηγούμενα χρόνια 2011, 2012 και 2013 είχαμε περίπου 800 αιτήσεις ετησίως. Πολλές αιτήσεις αμφισβήτησης δεχτήκαμε για την έκτακτη εισφορά στις αντικειμενικές δαπάνες που θεσπίστηκε με το Ν. 3986/2011.
3.	Από ποια κατηγορία πολιτών δέχετε τις περισσότερες αιτήσεις;	Από όλες τις κατηγορίες αλλά συνήθεις περιπτώσεις είναι οι άνεργοι και οι μακροχρόνια επιδοτούμενοι άνεργοι, στρατιώτες και όσοι νοσηλεύονται σε νοσοκομεία.
4.	Πως διαχειρίζεστε τις αιτήσεις αυτές;	Η διαχείριση των αιτήσεων γίνεται από το Τμήμα Εισοδήματος σε συνεργασία με τον Προϊστάμενο της Δ.Ο.Υ.. Απαντάμε σε όλες τις αιτήσεις, ελέγχοντας την αλήθεια των περιστατικών και των γεγονότων. Συνήθως ελέγχουμε την πληρότητα των δικαιολογητικών.
5.	Σε πόσες απαντάτε θετικά και σε πόσες αρνητικά;	Οι περισσότερες αιτήσεις εκκαθαρίζονται. Αυτές στις οποίες απαντάμε πως δεν μπορούν να εκκαθαριστούν είναι περίπου 20.
6.	Με ποια κριτήρια τις διαχειρίζετε;	Οι άνεργοι θα πρέπει να προσκομίσουν βεβαίωση ανεργίας από τον ΟΑΕΔ ή ότι είναι επιδοτούμενοι, οι φαντάροι καλούνται να προσκομίσουν βεβαίωση απόλυσης στην οποία θα αναφέρεται το διάστημα που υπηρέτησαν, οι φυλακισμένοι

		<p>βεβαίωση από τις φυλακές και όσοι νοσηλεύονται θα πρέπει να προσκομίσουν βεβαίωση νοσηλείας. Τα δικαιολογητικά αυτά μαζί με την αίτηση αμφισβήτησης του φορολογούμενου είναι αρκετά, αρκεί να μην υπάρχουν πραγματικά εισοδήματα, ειδικά αν έχουν εισοδήματα από Α΄ πηγή, όποιο ποσό και να είναι αυτό.</p>
--	--	--

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥΣ		
A/A	ΕΡΩΤΗΣΗ	ΑΠΑΝΤΗΣΗ
1.	Υπάρχουν αιτήσεις αμφισβήτησης;	Ναι υπάρχουν.
2.	Αν ναι, πόσες κατά προσέγγιση ετησίως;	Περίπου 50 ετησίως.
3.	Από ποια κατηγορία πολιτών δέχετε τις περισσότερες αιτήσεις;	Από στρατιώτες, φυλακισμένους και ανέργους. Οι περισσότερες αιτήσεις είναι από ανέργους.
4.	Πως διαχειρίζεστε τις αιτήσεις αυτές;	Τις αιτήσεις αυτές τις διαχειρίζεται το Τμήμα Εισοδήματος και η τελική απόφαση ανήκει στον Προϊστάμενο της υπηρεσίας. Παραλαμβάνουμε κάθε αίτηση μαζί με τα επισυναπτόμενα δικαιολογητικά και απαντάμε σε όλες, είτε θετικά είτε αρνητικά. Σε περίπτωση θετικής απάντησης, μειώνονται ανάλογα τα τεκμήρια και προκύπτει νέο εκκαθαριστικό.
5.	Σε πόσες απαντάτε θετικά και σε πόσες αρνητικά;	Στο 95% των αιτήσεων περίπου απαντάμε θετικά, δηλαδή κάνουμε δεκτή την αίτηση αμφισβήτησης.
6.	Με ποια κριτήρια τις διαχειρίζεστε;	Αρχικά, όταν παραλαμβάνουμε την αίτηση με τα δικαιολογητικά, κάνουμε έναν προέλεγχο. Ελέγχουμε το εκκαθαριστικό του, αν ο φορολογούμενος έχει εισόδημα από άλλες πηγές και για ποια τεκμήρια φορολογείται. Οι περισσότεροι φορολογούμενοι αμφισβητούν το τεκμήριο της κατοικίας (ιδιοκατοίκηση) και του αυτοκινήτου. Στην περίπτωση του αυτοκινήτου, δεν μπορούμε να κάνουμε δεκτή την αίτηση γιατί ένας άνεργος ή ένας φυλακισμένος,

		<p>εάν δεν θέλει να τον «πιάσει» το τεκμήριο του αυτοκινήτου, θα πρέπει να παραδώσει τις πινακίδες του. Στην περίπτωση της ιδιοκατοίκησης και μόνο, μειώνουμε το τεκμήριο που προκύπτει για τα πρώτα 80 τ.μ. Ενίοτε και μέχρι τα 120τ.μ. γιατί από 80-120 τ.μ η αντικειμενική δαπάνη είναι 65 € ανά τ.μ. Δεν μπορεί να το δηλώσει κενό το σπίτι αφού κατοικεί ο ίδιος και δεδομένου ότι πρέπει να προσκομίσει απόδειξη από τη ΔΕΗ με την οποία θα αποδεικνύεται ότι η κατοικία ήταν κενή για μεγάλο χρονικό διάστημα.</p> <p>Σε κάθε περίπτωση είναι στην κρίση του κάθε έφορου αν θα μειώσει την αντικειμενική δαπάνη ή όχι.</p>
--	--	---

ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥΣ		
A/A	ΕΡΩΤΗΣΗ	ΑΠΑΝΤΗΣΗ
1.	Υπάρχουν αιτήσεις αμφισβήτησης;	Ναι υπάρχουν.
2.	Αν ναι, πόσες κατά προσέγγιση ετησίως;	Περίπου 40 ετησίως.
3.	Από ποια κατηγορία πολιτών δέχετε τις περισσότερες αιτήσεις;	Από στρατιώτες, φυλακισμένους και ανέργους και λίγες περιπτώσεις νοσηλεύομενων για μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι περισσότερες αιτήσεις είναι από ανέργους.
4.	Πως διαχειρίζεστε τις αιτήσεις αυτές;	Καταρχάς, τις αιτήσεις αυτές τις διαχειρίζεται το Τμήμα Συμμόρφωσης και σχέσεων με τους πολίτες. Απαντάμε σε όλες τις αιτήσεις, εφόσον έχουν επισυναφθεί τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για κάθε περίπτωση.
5.	Σε πόσες απαντάτε θετικά και σε πόσες αρνητικά;	Στο 70% περίπου των αιτήσεων απαντάμε θετικά.
6.	Με ποια κριτήρια τις διαχειρίζετε;	Αναλόγως. Κάθε φορολογούμενος είναι διαφορετική περίπτωση. Για παράδειγμα, έστω ότι κάποιος φορολογούμενος είναι μακροχρόνια άνεργος, έχει στην κατοχή του Ε.Ι.Χ. και ένα ακίνητο στο οποίο ιδιοκατοικεί μαζί με τους γονείς του. Σε αυτή την περίπτωση, η αίτηση αμφισβήτησης γίνεται δεκτή μόνο υπό την προϋπόθεση ότι με τα τεκμήρια αυτά θα «επιβαρυνθεί» ο γονέας που έχει μεγαλύτερο εισόδημα. Σε αυτή την περίπτωση καλείται ο γονέας να κάνει συμπληρωματική δήλωση συμπληρώνοντας τον κωδικό 745 στο έντυπο Ε1.

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει στην περίπτωση που ο φορολογούμενος ο οποίος αμφισβητεί τα τεκμήρια είναι φαντάρος. Έστω δηλαδή ότι ένας φαντάρος έχει στην κατοχή του ένα αυτοκίνητο. Με το τεκμήριο αυτό θα επιβαρυνθεί ο γονέας με το μεγαλύτερο εισόδημα, αφού κάνει συμπληρωματική δήλωση όπως προανέφερα. Όμως, σε αυτή την περίπτωση, την ελάχιστη αντικειμενική δαπάνη, δηλαδή τις 3.000 €, δεν τις «χρεώνεται» ούτε ο γονέας ούτε ο φορολογούμενος γιατί ο φαντάρος «συντηρείται» από το κράτος. Αν τώρα, ο φορολογούμενος φαντάρος δεν έχει γονείς και δεν θέλει να επιβαρυνθεί με το τεκμήριο του αυτοκινήτου, θα πρέπει να παραδώσει τις πινακίδες. Το ίδιο συμβαίνει και με τον άνεργο, αφού άλλωστε δεν μπορεί να αποδειχθεί ότι δεν έχει εισοδήματα από άλλες πηγές που δεν δηλώνονται (π.χ. αδήλωτη εργασία).

Στην περίπτωση ασθενών που νοσηλεύονται για μεγάλο χρονικό διάστημα, είχε προκύψει μία περίπτωση φορολογούμενου, ο οποίος νοσηλεύτηκε από Απρίλιο μέχρι και Δεκέμβριο οπότε και απεβίωσε. Σε αυτή την περίπτωση, έκανε αίτηση ο αδερφός του ως νόμιμος αντιπρόσωπός του, προσκόμισε τα απαραίτητα δικαιολογητικά (ληξιαρχική πράξη θανάτου και βεβαίωση νοσηλείας στο νοσοκομείο). Στη συνέχεια, έγινε υπολογισμός του ποσού των τεκμηρίων που αντιστοιχούσε στο διάστημα που νοσηλεύόταν, και αυτό αφαιρέθηκε από το φορολογητέο εισόδημα. Για τους 3 πρώτους μήνες που ήταν εν ζωή, χρειάστηκε, η μητέρα του με την οποία συγκατοικούσε να κάνει συμπληρωματική δήλωση προκειμένου να «μεταφερθούν» σε αυτή όλα τα τεκμήρια, ακόμα και η ελάχιστη

		<p>αντικειμενική δαπάνη.</p> <p>Η πιο συχνή περίπτωση που καλείται ο φορολογούμενος να κάνει ανάλωση κεφαλαίου είναι αυτή των συνταξιούχων. Σε αυτή την περίπτωση υπάρχει μία μεταβατική περίοδος μέχρι την καταβολή της σύνταξης, οπότε και θα πρέπει να επικαλεστούν προηγούμενα εισοδήματα.</p>
--	--	--

Συνέντευξη: Δ.Ο.Υ. Α΄ Περιστερίου

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥΣ		
A/A	ΕΡΩΤΗΣΗ	ΑΠΑΝΤΗΣΗ
1.	Υπάρχουν αιτήσεις αμφισβήτησης;	Αυτή τη στιγμή με το Ν. 4172/2013 ακόμα δεν έχουμε γιατί οι διατάξεις του ισχύουν από 1/1/2014 και οι δηλώσεις για το 2014 γίνονται τώρα. Για τα προηγούμενα χρόνια με το Ν. 2238/1994 ανέκαθεν είχαμε τέτοιες αιτήσεις.
2.	Αν ναι, πόσες κατά προσέγγιση ετησίως;	Μετά το 2012-2013 οπότε και υπήρξε αύξηση των αντικειμενικών δαπανών, π.χ. οι 3.000 € ως ελάχιστη δαπάνη διαβίωσης, η ιδιοκατοίκηση ανεξαρτήτως τετραγωνικών μέτρων (γιατί παλιότερα υπήρχε ένα όριο στα τ.μ. της ιδιοκατοίκησης ενώ τώρα η ιδιοκατοίκηση φορολογείται από το πρώτο τ.μ.), κάποιες κατηγορίες πολιτών και ειδικότερα οι άνεργοι, δεν μπορούσαν πλέον να τις αντιμετωπίσουν. Οπότε από το 2012-2013 και μετά υπήρξε αύξηση των αιτήσεων για μαχητά τεκμήρια. Είχαμε περίπου 100 ετησίως.
3.	Από ποια κατηγορία πολιτών δέχετε τις περισσότερες αιτήσεις;	Από άνεργους ήταν οι περισσότερες αλλά και από φαντάρους.
4.	Πως διαχειρίζεστε τις αιτήσεις αυτές;	Απαντήσαμε σε όλες και αιτιολογημένα, εφόσον οι φορολογούμενοι είχαν επισυνάψει τα απαραίτητα δικαιολογητικά, για παράδειγμα βεβαίωση πως είναι εγγεγραμμένοι στον ΟΑΕΔ ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο με το οποίο μπορούσαν να αποδείξουν ότι συνοικούν με γονείς. Τις περιπτώσεις αυτές τις διαχειρίζεται το τμήμα φορολογικής συμμόρφωσης, αλλά πάντα μαζί με τον Έφορο, αφού ο νόμος αφήνει στην κρίση του την τελική απόφαση.

5.	Σε πόσες απαντάτε θετικά και σε πόσες αρνητικά;	Σε μεγάλο ποσοστό κάναμε δεκτές αυτές τις αιτήσεις γιατί πράγματι οι φορολογούμενοι απέδειξαν ότι δεν μπορούσαν να διαχειριστούν αυτά τα τεκμήρια. Σε ένα ποσοστό 90% περίπου τις κάναμε δεκτές.
6.	Με ποια κριτήρια τις διαχειρίζεστε;	<p>Έστω ότι ένας άνεργος προσκόμιζε μία βεβαίωση από τον ΟΑΕΔ αλλά και μία υπεύθυνη δήλωση με την οποία δήλωνε ότι συνοικεί με τους γονείς του, οι οποίοι βέβαια δέχονται να επωμιστούν για παράδειγμα το τεκμήριο του αυτοκινήτου. Οι γονείς έκαναν συμπληρωματική δήλωση, με ειδικό κωδικό που είχαμε από τις οδηγίες του TAXIS και στη συνέχεια κάναμε δεκτή την αίτηση αμφισβήτησης. Το ίδιο ισχύει και για το τεκμήριο της ιδιοκατοίκησης.</p> <p>Επιπλέον για να αποδειχθεί ότι ο άνεργος συνοικεί με τους γονείς του, κοιτάμε ποια διεύθυνση είχε δηλωθεί στο μητρώο της εφορίας όταν εκδόθηκε το ΑΦΜ του και ελέγχουμε αν είναι ίδια με αυτή που έχει δηλώσει ο γονέας.</p> <p>Με τον ίδιο τρόπο αντιμετωπίζουμε και τους φαντάρους.</p> <p>Είχαμε μία περίπτωση μίας μητέρας με δύο παιδιά η οποία ήταν άνεργη και μάλιστα μας είχε φέρει κάποια χαρτιά με τα οποία αποδείκνυε ότι έπαιρνε τρόφιμα από το κοινωνικό παντοπωλείο. Η συγκεκριμένη είχε ένα σπίτι στο όνομά της και ένα αυτοκίνητο. Σε αυτή την περίπτωση και για τους παραπάνω λόγους, αφαιρέσαμε το τεκμήριο συντήρησης του αυτοκινήτου αλλά αφήσαμε το τεκμήριο της κατοικίας.</p> <p>Εάν κάναμε κάποιον έλεγχο στα εισοδήματα των προηγούμενων ετών και διαπιστώναμε ότι ο φορολογούμενος έχει εισοδήματα, με τα οποία συντηρείται</p>

καλούσαμε τον αιτούντα να κάνει ανάλωση κεφαλαίου.

Όσες φορές απορρίψαμε κάποια αίτηση ήταν επειδή είτε δεν προσκόμισαν βεβαίωση από τον ΟΑΕΔ είτε επειδή δεν μπόρεσαν να αποδείξουν πως συννοικούν με τους γονείς τους. Πολλές φορές τους στέλναμε και στο ΙΚΑ για να μας φέρουν κάποια βεβαίωση ότι δεν έχουν ένσημα.

Την ελάχιστη αντικειμενική δαπάνη διαβίωσης δεν την αφαιρούσαμε συνήθως για να μην επιβαρύνουμε περαιτέρω και τον γονέα. Κάναμε συζήτηση με τους φορολογούμενους για να διαπιστώσουμε μέχρι ποιο ποσό μπορεί συνήθως να επιβαρυνθεί ο γονέας. Εξάλλου, εάν έμενε μόνο η ελάχιστη δαπάνη στον άνεργο δεν εφορολογείτο, λόγω του ότι το αφορολόγητο όριο είναι υψηλότερο.

Δεδομένου ότι πλέον είμαστε πολύ λίγα άτομα στη Δ.Ο.Υ. Περιστερίου δεν θα μπορούσε ο Προϊστάμενος να αναθέσει επιπλέον καθήκοντα σε κάποιον υπάλληλο, όπως το να μεταβεί στο σπίτι του φορολογούμενου. Θα είχε τη δυνατότητα να το κάνει ο Έφορος εφόσον ο νομοθέτης του αφήνει την εξελεγκτική αρμοδιότητα να διαπιστώσει τα πραγματικά γεγονότα. Βέβαια, το τμήμα Ελέγχου έχει φύγει από τη Δ.Ο.Υ. Περιστερίου και είναι τώρα στη Δ.Ο.Υ. Αγ. Αναργύρων. Αν εμφανιζόταν κάποια περίπτωση που ο Δ.Ο.Υ. άρχης έκρινε πως χρήζει περαιτέρω έρευνας θα το έστελνε εκεί.

Συνέντευξη: Διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης – Γ.Γ.Δ.Ε.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ – Γ.Γ.Δ.Ε.		
ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ (κα ΜΑΥΡΙΔΟΥ ΧΑΡΑ)		
A/A	ΕΡΩΤΗΣΗ	ΑΠΑΝΤΗΣΗ
1.	Προβλέπονται αλλαγές για τα τεκμήρια το προσεχές διάστημα, δεδομένων και των εξελίξεων;	Αυτή την περίοδο και λόγω της οικονομικής συγκυρίας, τα τεκμαρτά εισοδήματα ενδεχομένως να καταργηθούν. Υπάρχουν άνθρωποι που κάνουν τη δήλωση μόνοι τους, δεν δουλεύουν, συντηρούνται από τους δικούς τους και τον επιβαρύνει ο νομοθέτης με ελάχιστη δαπάνη διαβίωσης 3.000€.
2.	Υπάρχουν συγκεκριμένες οδηγίες από τη διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης για τον τρόπο με τον οποίο θα χειρίζονται τις αιτήσεις αμφισβήτησης οι Δ.Ο.Υ.;	Στο Ν. 4172/2013 στο άρθρο 2 αναφέρονται οι περιπτώσεις που μπορούν να αμφισβητηθούν τα τεκμήρια. Ορίζει συγκεκριμένους λόγους για τους οποίους μπορούν να αμφισβητηθούν τα τεκμήρια (π.χ. φυλακισμένοι). Η τελευταία αιτία αναφέρει ότι για λόγους ανωτέρας βίας μπορεί να αποδείξει ο φορολογούμενος ότι αμφισβητεί τα τεκμήρια. Άρα ορίζει πέντε συγκεκριμένες κατηγορίες ο νομοθέτης, και εσύ σαν προϊστάμενος της Δ.Ο.Υ. πρέπει να δεχθείς τον ισχυρισμό του φορολογούμενου εάν σου φέρει αποδεικτικά στοιχεία. Για την τελευταία περίπτωση, για τους λόγους ανωτέρας βίας, δεν έχει βγει ούτε κάποια εγκύκλιος, ούτε ορίζεται κάποια διαδικασία βάσει της οποίας μπορεί κάποιος να αμφισβητήσει τα τεκμήρια. Εφόσον δεν έχει βγει κάτι σχετικό πάμε στο γενικό και λέμε ότι το

βάρος της απόφασης το έχει ο προϊστάμενος. Επειδή όμως ο προϊστάμενος σπάνια παίρνει το βάρος αυτό, εάν πάει κάποιος και επικαλεστεί κάποιες αιτίες πέρα από αυτές που ορίζει ρητά ο νομοθέτης και πει π.χ. ότι το περασμένο έτος καταστράφηκε η επιχείρησή μου και έμεινα άνεργος και γι αυτό το λόγο δεν κυκλοφόρησα το αυτοκίνητο μου καθόλου έξω. Προσκομίζει ο φορολογούμενος τα αποδεικτικά και συνήθως ο προϊστάμενος δεν παίρνει θέση. Αφού λοιπόν παρέλθουν 30 μέρες και δεν του απαντήσει ο προϊστάμενος, αυτό σημαίνει ότι είναι αρνητική η απάντησή του. 99% των περιπτώσεων και ειδικά με τον 4172 δε νομίζω να έχει βγει απάντηση θετική. Τη συνέχεια, ο φορολογούμενος έχει διορία 30 μέρες να κάνει προσφυγή επί της απόφασης του προϊσταμένου στη Διεύθυνση επίλυσης Διαφορών. Έτσι παίρνει θέση η Διοίκηση πάνω στην προσφυγή και είτε δικαιώνει τον φορολογούμενο είτε δεν τον δικαιώνει και μετά προσφεύγει στα δικαστήρια. Εμείς μέχρι τώρα δεν έχουμε αντιμετωπίσει τέτοια περίπτωση, πέρα από αυτά που ορίζονται ρητά στο νόμο.

Ο προϊστάμενος αφού δεν ορίζει ρητά ο νόμος ποιοι είναι οι λόγοι ανωτέρας βίας, δεν θα κάνει δεκτή την αίτηση και θα πάει η υπόθεση στη ΔΕΔ. Για τις περιπτώσεις που ορίζονται ρητά στο νόμο, οφείλει ο προϊστάμενος να δεχτεί την αίτηση, εκτός και αν έχει άλλα στοιχεία ο προϊστάμενος, διότι το ότι πάει κάποιος φαντάρος για ένα χρόνο, αυτό δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να καταθέσει τις πινακίδες του αυτοκινήτου του. Τα τεκμήρια είναι ένας τρόπος φορολόγησης, επειδή το κράτος δεν έχει τη δυνατότητα να προσδιορίσει επακριβώς τη φορολογητέα ύλη, έχει

ανακαλύψει αυτόν τον τρόπο ο οποίος είναι μοναδικός στην Ελλάδα, δεν υπάρχει πουθενά σε όλο τον κόσμο, με τον οποίο προσπαθεί να προσδιορίσει την εισοδηματική κατάσταση του φορολογούμενου βάσει του τρόπου διαβίωσης. Παντού στο εξωτερικό και ειδικά στις σαξονικές χώρες χρησιμοποιούν αυτόν τον τόπο προσδιορισμού του εισοδήματος αλλά βάσει πραγματικών δαπανών. Στην ουσία, αυτοί έχουν όλα τα στοιχεία των αγορών και πληρωμών που κάνει κάποιος μέσω των τραπεζικών καρτών. Άρα δεν μπορεί ο έφορος να ισχυριστεί ότι δεν μπορεί να δεχθεί την αιτία του στρατευμένου. Πρέπει να αποδείξει ο έφορος ότι αυτός πράγματι το χρησιμοποιούσε το αυτοκίνητο, ότι δηλαδή είχε εισοδήματα για να διατηρήσει το αυτοκίνητο. Όταν ορίζει ρητά ο νόμος κάποια πράγματα, φέρει το βάρος της απόδειξης η Διοίκηση. Όταν ο νομοθέτης είναι γενικός, φέρει το βάρος της απόδειξης ο φορολογούμενος. Ακόμα και η εγκύκλιος του 2012 είναι γενική και αυτό είναι ένα πρόβλημα της Διοίκησης. Γι αυτό κάθε Δ.Ο.Υ. το χειρίζεται διαφορετικά. Ο φορολογούμενος σε όποια Δ.Ο.Υ. και να πάει πρέπει να αντιμετωπιστεί με τον ίδιο τρόπο. Γενικά η Διοίκηση πρέπει να αλλάξει τον τρόπο που σκέφτεται. Αν κάποιος είναι άνεργος, σου φέρει το χαρτί της απόλυσής του και βεβαίωση από τον ΟΑΕΔ, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν έχει κάποια χρήματα στην άκρη από αποταμιεύσεις για να κινήσει το αυτοκίνητό του. Γιατί το ότι κινεί το αυτοκίνητο δεν σημαίνει αυτόματα ότι έχει και εισόδημα. Γι αυτό η Διοίκηση πρέπει να έχει πιο ευρεία σκέψη.

3.	<p>Δεδομένου ότι τα τεκμήρια δεν χρησιμοποιούνται σε άλλες χώρες ως μέσο προσδιορισμού του εισοδήματος, προβλέπεται η κατάργησή τους;</p>	<p>Τα τεκμήρια θα καταργηθούν όταν θα υπάρχουν επαρκή στοιχεία που θα προσδιορίζουν το φορολογητέο εισόδημα με βάση τις πραγματικές δαπάνες και όχι τις τεκμαρτές. Απαιτείται πλήρης ανάπτυξη του περιουσιολογίου, το οποίο θα είναι μία εφαρμογή που θα καταγραφεί με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια το οικονομικό και εισοδηματικό προφίλ κάθε φορολογούμενου. Ήδη παίρνουμε στοιχεία από τις τράπεζες για πιστωτικές κάρτες και δάνεια, αλλά σιγά σιγά και προς τα εκεί τείνει η κατάσταση, θα γίνονται οι συναλλαγές με πλαστικό χρήμα. Τώρα π.χ. επεξεργαζόμαστε και άλλα στοιχεία, όπως για παράδειγμα τα φροντιστήρια μέσης εκπαίδευσης. Όταν κάποιος έχει 2 παιδιά και τα στέλνει σε 3 φροντιστήρια, όπου πληρώνει 1.000 € στο καθένα, παίρνουμε και άλλα στοιχεία από ΔΕΗ, ΟΤΕ, κ.λπ., από κάρτες που έχει χρησιμοποιήσει και προσδιορίζουμε κατά προσέγγιση ότι οι δαπάνες του μέσα στο χρόνο ήταν 10.000-12.000 €. Στην ουσία αυτό που προσπαθούμε να πετύχουμε είναι να μεταβούμε από το τεκμαρτό στο πραγματικό. Το πρόβλημα είναι οι καταναλωτικές δαπάνες, δηλαδή οι συναλλαγές που γίνονται με μετρητά. Με τα capital controls τεθήκαν εν μέρει οι βάσεις. Από εκεί και πέρα για εμάς είναι εύκολο γιατί με το διατραπεζικό σύστημα μπορούμε να παίρνουμε όλες τις κινήσεις των τραπεζών</p> <p>Η ΔΕΔ έχει μια βάση δεδομένων με τις αποφάσεις της στις οποίες μπορεί να στηριχθεί κάθε φορολογούμενος και να τις επικαλεστεί στον προϊστάμενο της Δ.Ο.Υ.</p>
----	--	---

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Τάυρος

τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr